

R 151
157

3000 TL

Fişli kağıt

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

İSTANBUL, CİBALI-HAYDAR ALT BÖLGESİNDE TARİHSEL
MERKEZ ÇEVRE KORUMA VE YENİLEME ÇALIŞMASI

CER
16

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)
MİM. A. SERHAT ATAMERT

İSTANBUL , 1985

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151
Alındığı Yer : Fen Bil. Ens 157
Tarih : 7.10.1986
Fatura :
Fiatı : 3000 TL.
Ayniyat No : 1/4
Kayıt No : 44445
UDC : Ek: 10 adet
Ek : K.H. röle ve planı.

X COMP.

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
D.B. No 42248

İSTANBUL, CİBALI HAYDAR ALT BÖLGESİNDE TARİHSEL
MERKEZ ÇEVRE KORUMA VE YENİLEME ÇALIŞMASI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)
MİM. A. SERHAT ATAMERT

İSTANBUL , 1986

ÖNSÖZ

İnsan, doğal yapısı olarak çevresini ihtiyaçlarına göre değiştirmeye çalışır. Bunun yanı sıra kendisi de içinde bulunduğu ortamdan fazlasıyla etkilenir. Karşılıklı olarak insanın çevreyi değiştirmesi ve çevrenin de insanı etkilemesi bugün büyük boyutlara ulaşmıştır.

Günümüzde değişen yaşam şartları ve ihtiyaçlar karşısında mevcut yapılar yetersiz kalmaktadır. Bu yapıların ve yapı guruplarının günümüz koşullarına göre düzenlenmeleri gereklidir. Burada tarihi çevreyi koruma kavramı önem kazanır. Dünyada, özellikle günümüzde pek çok ülke de geleneksel kent dokusunu korumak ve bundan faydalanmak için girişimlerde, çalışmalarda bulunmuş ve çalışmalarını belli sonuçlara ulaştırmıştır. Böylece tarihi dokunun belli bir kültür yapısını yansıtan bir değer, bir belge olarak korunmasının yanı sıra, kentin önemli ihtiyaçlarının çözümüne olanak sağlamıştır. Bu amaçla mevcut tarihi dokudan yeterince faydalanmak için, korunması doğru ve gerekli olan yapıları iyi saptamak ve değerlendirmek gereklidir. Ancak Türkiye gibi hızlı bir büyüme ve değişim içinde bulunan ülkede kentlerin aldığı yeni fonksiyonlar buna olanak sağlamamaktadır. En büyük neden, tarımsal nüfusun sanayi nüfusuna dönüşmesi ve kent nüfusunun hızla artmasıdır. Bu endüstrileşme ve şehirleşmenin hızlı artışı sonucu özellikle İstanbul'da ve diğer büyük kent merkezlerindeki konutlar değişik amaçlarla kullanılmaya başlamıştır. Gecekondulaşmanın ise önüne geçilememiştir. Yetersiz hale gelen çevre, ya çok kötü koşullara razı insanlar tarafından sağlıksız da olsa kullanılmakta, ya da bu yapıların yetersizlikleri gerekçe yapılarak yıkılmaktadır. Bu yıkımlar yakın zamana kadar sürmüş ancak 1973 tarihli 1710 sayılı yasanın çıkması ile önlenebilmiştir. 1710 sayılı yasanın da yeterli olmadığı görüldüğünden daha kapsamlı olarak 21. Temmuz. 1983 tarihli 2863 sayılı yasa çıkarılmıştır. Halen bu yasa yürürlüktedir.

Yıkılan bu yapıların yerlerine her bakımdan farklı yeni gelişmeler oluşturulmaktadır. Bu nedenle yapılacak koruma çalışmalarında kentlerin hatta ülkenin gelişmesi gözönünde bulundurulmalıdır.

Hızlı gelişmelerden en büyük zararı ise kent merkezlerinde bulunan iş alanlarının yakınındaki konut bölgeleri görmektedir. İstanbul'da buna çok iyi örnekler gösterilebilir. Süleymaniye ve Küçükpazar sadece bir kaçıdır.

Falbukî İstanbul jeopolitik konumu dolayısı ile çeşitli kültürlerin büyük bir birikimine sahiptir. Hâlâ bu kültürleri yansıtan yapılar ve yapı gurupları vardır ve bunlardan faydalanmak mümkündür.

Pek çok kuruluş bu amaca yönelik çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Çalışmaların bir kısmı sonuca ulaşmış bir kısmı ise sonuçlanamamıştır. (1710 ve 2863 sayılı yasaların çıkması, Haliç'te yapılan çevre koruma çalışmalarının uygulanması iyi sonuçlar olmakla beraber birçok projede uygulanamamıştır. Örnek olarak, Unesco ile birlikte yürütülen Süleymaniye-Zeyrek koruma çalışmasını verebiliriz. Başka bir örnek ise, Kültür ve Turizm Bakanlığının yılında başlattığı Kayserili Ahmetpaşa konağı restorasyonudur. Bitirilememiş ve çürümeye terk edilmiştir.)

Kesin bir sonuca ulaşılabilmesi için halkın kültür mirasını koruma kavramı konusunda bilinçlenmesi gereklidir. Bu yönde kamu oyu oluşturma çalışmaları günümüzde çeşitli kuruluşlarca yapılmaktadır, bunlardan başlıcaları Kültür ve Turizm Bakanlığı, Taç Vakfı, Vakıflar Genel Müdürlüğüdür.

Tezimde, tarihi çevrenin korunması ve değerlendirilmesi konusunda bir çalışma yapmak istedim. Böyle bir çalışma gerçekte çeşitli meslek kuruluşlarından oluşan, iyi organize edilmiş bir ekip işidir. Kısa sürede yapabildiğim çalışmaları belli bir metodolojik sıra içinde toparlamaya ve sonuçlandırmaya çalıştım.

Bu çalışmada emeği geçen Selim Atamert, Serdar Atamert, Acar Avundukoğlu ve Kâfiye Sütçüoğlu'na teşekkür ederim. Ayrıca, Tezi hazırlamamda beni yönlendiren değerli hocam sayın Prof. Turgut Övünç'e teşekkürü borç bilirim.

Serhat Atamert

SUMMARY

Man has the general tendency of trying to reshape his surroundings in accordance with his needs. In return, he is highly influenced by his environment. This interaction between man and environment has reached great proportions today.

Due to changes in the way of life and improvement of living standards, existing buildings no longer meet the requirements of modern living. Therefore, it has become necessary to rehabilitate these buildings, thus bringing great importance to the subject of conservation of historic environment. Many countries have already made the necessary attempts to conserve and profit from the historic texture of their cities. As a result, valuable examples of cultural heritage have been saved and certain urban needs have been met at the same time. In order to obtain maximum profit from the historic urban texture, it is very important to classify historic buildings correctly and to provide them with the right usage. However, due to the continuous and rapid change of the character of cities, this is impossible in such a fast growing country like Turkey. The main problem is the transformation of the rural population into an industrial one, resulting in the rapid growth of cities. Consequently, many residential buildings in the center of cities are now being used for other purposes. As a result, the environment deteriorates and delapidated buildings are either being unsafely used by people who are ready to live in the worst conditions or they are demolished because of their inadequacy. Although these demolitions were finally controlled in 1973 with the legalization of law 1710, this later proved to be insufficient and the more detailed law 2863, which is actually in application, was legally adopted on 23 July 1983.

As new developments which appear in the place of demolished buildings seem to be totally different from the old ones, urban development is one of the most important points to consider during conservation studies.

Areas which suffer most from rapid urban growth are residential areas surrounding business districts in town centers. Two of the many examples in Istanbul are Suleymaniye and Kucukpazar. Due to its geopolitical location, Istanbul has been a center of accumulation of many civilizations throughout history and still possesses relics which could be rationally used by the

application of modern usages. Many organizations are presently working towards this goal and some of their projects have been successful. Although positive results have been attained such as the application of laws 1710 and 2863 and the cleaning of the Golden Horn, there are also projects which have been unsuccessful such as the joint UNESCO project for the conservation of Suleymaniye and Zeyrek. Another example is the project for the Kayserili Ahmet Pasa Mansion in Suleymaniye. This building whose restoration was started by the Ministry of Tourism and Culture in 1982 and was never completed, has now been abandoned to decay.

In order to reach positive results in the conservation of cultural heritage, it is very important to arouse the consciousness of the population. Today, organizations such as the Ministry of Tourism and Culture, TAC Foundation, General Directorate of Foundations are in the process of developing public opinion on the subject.

In my thesis, I have tried to make a study on the conservation and rational usage of historic environment. Such a study actually necessitates well organized teamwork involving different profession groups. I have tried to gather and finalize within a certain methodology all that I have been able to do in a short time.

I would like to thank Selim Atamert, Serdar Atamert, Acar Avundukoglu and Kafiye Sutcuoglu who have helped me with this study. I would also like to express my gratitude to my teacher, prof. Turgut Ovunc who has directed me in the preparation of my thesis.

Serhat Atamert

SUMMARY

Man has the general tendency of trying to reshape his surroundings in accordance with his needs. In return, he is highly influenced by his environment. This interaction between man and environment has reached great proportions today.

Due to changes in the way of life and improvement of living standards, existing buildings no longer meet the requirements of modern living. Therefore, it has become necessary to rehabilitate these buildings, thus bringing great importance to the subject of conservation of historic environment. Many countries have already made the necessary attempts to conserve and profit from the historic texture of their cities. As a result, valuable examples of cultural heritage have been saved and certain urban needs have been met at the same time. In order to obtain maximum profit from the historic urban texture, it is very important to classify historic buildings correctly and to provide them with the right usage. However, due to the continuous and rapid change of the character of cities, this is impossible in such a fast growing country like Turkey. The main problem is the transformation of the rural population into an industrial one, resulting in the rapid growth of cities. Consequently, many residential buildings in the center of cities are now being used for other purposes. As a result, the environment deteriorates and delapidated buildings are either being unsafely used by people who are ready to live in the worst conditions or they are demolished because of their inadequacy. Although these demolitions were finally controlled in 1973 with the legalization of law 1710, this later proved to be insufficient and the more detailed law 2863, which is actually in application, was legally adopted on 23 July 1983.

As new developments which appear in the place of demolished buildings seem to be totally different from the old ones, urban development is one of the most important points to consider during conservation studies.

Areas which suffer most from rapid urban growth are residential areas surrounding business districts in town centers. Two of the many examples in Istanbul are Suleymaniye and Kucukpazar. Due to its geopolitical location, Istanbul has been a center of accumulation of many civilizations throughout history and still possesses relics which could be rationally used by the

application of modern usages. Many organizations are presently working towards this goal and some of their projects have been successful. Although positive results have been attained such as the application of laws 1710 and 2863 and the cleaning of the Golden Horn, there are also projects which have been unsuccessful such as the joint UNESCO project for the conservation of Suleymaniye and Zeyrek. Another example is the project for the Kayserili Ahmet Pasa Mansion in Suleymaniye. This building whose restoration was started by the Ministry of Tourism and Culture in 1982 and was never completed, has now been abandoned to decay.

In order to reach positive results in the conservation of cultural heritage, it is very important to arouse the consciousness of the population. Today, organizations such as the Ministry of Tourism and Culture, TAC Foundation, General Directorate of Foundations are in the process of developing public opinion on the subject.

In my thesis, I have tried to make a study on the conservation and rational usage of historic environment. Such a study actually necessitates well organized teamwork involving different profession groups. I have tried to gather and finalize within a certain methodology all that I have been able to do in a short time.

I would like to thank Selim Atamert, Serdar Atamert, Acar Avundukoglu and Kafiye Sutcuoglu who have helped me with this study. I would also like to express my gratitude to my teacher, prof. Turgut Ovunc who has directed me in the preparation of my thesis.

Serhat Atamert

İÇİNDEKİLER

Önsöz	
Summary	
İçindekiler	
GİRİŞ	1
I. BÖLGENİN ÖZELLİKLERİ VE SEÇİM NEDENLERİ	2
1. Çalışma Bölgesinin İstanbul Haritasındaki Yeri ...	3
2. Çalışma Sınırlarınının Saptanması	4
II. TARİHSEL GELİŞİM	
1. Tarihçe	5
2. Haliç Surları	9
3. Tarihteki Büyük Cibali Yangınları	13
4. Tarihsel Dökümanlar.	
a. 15.yy.Şehir Görünüşü	15
b. Eski Çağda Bizans Şehrinin Vaziyet Planı	15
c. 4-7 yy.da Tarihi Yarımada	16
d. 8-12 yy.da Tarihi Yarımada	16
e. 13-15 yy.da Tarihi Yarımada	17
f. 15-16 yy. da Tarihi Yarımada	17
g. 16.yy.da Haliç'ten Görünüş	18
h. 1550 de Azınlıkların Yerleşme Bölgeleri	19
ı. Önemli Yapılar Ulaşım Aksları	20
j. Haliç'ten Su Kemeri ve Fatih Camiine Bakış	21
k. İstanbul Haritası. 1843	22
l. 1845 Galata-Beyoğlu Haritası	23
m. 1850 İstanbul Haritası	24
n. 1874 Taş Baskı Harita	25
o. İstanbul'un Resmi Haritası Genel (Tarihsiz)....	26
p. İstanbul'un Resmi Haritası Lejantı	27
r. İstanbul'un Resmi Haritası (Cibali-Haydar)....	28
s. 1918-1919 Cibali Haydar Haritası	29
t. 1929 Pervititch Haritaları	30
u. 1813-1985 Karşılaştırmalı Görünüş	31

III. HALIÇ VE ÇEVRESİNİ KAPSAYAN BİR DÜZENLEME ÇALIŞMASI.

1. Haliç'te Tarihi Çekirdekler Mimari ve Kültürel Değerler.....	32
2. İş Yerleri Anketleri	33
3. Haliç Kıyı Kesimi Mevcut Arazi Kullanılış Planı..	34
4. Haliç Kıyı Kesimi Düzenleme Önerisi	34
5. Haliç Mekân Düzenleme Önerisi	35
6. Uygulama Programı,Uygulamada Görev Alacak Kuruluşlar,Tahmini Uygulama Harcamaları	36
7. Kıyı Kullanılış Prensipler Kesitleri	37
8. Haliç Master Planı Kapsamına Alınan Faaliyetler..	38
IV. AMAÇ VE YÖNTEM.....	39
V. GENEL DEĞERLEMELER .	
1. Doğal ve Fiziksel Özellikler	40
a. Topoğrafik Özellikler	40
Arazi Yükseklik Eğrileri Haritası	41
Arazi Kesitleri	42
b. İklimsel Özellikler	43
c. Jeolojik Özellikler	43
2. Yapay ve Fiziksel Özellikler	44
a. Analiz Paftalarının Tablo Halinde Düzenlenmesi..	44
b. Ahşap Yapıların Fotoğraf İle Tesbiti	45
c. Tipolojik Çözümlenmeler	53
d. 1874 den 1986 ya Dokusunu Koruyan ve Yeni Açılan Yollar	58
e. Bölgedeki Önemli Yapı ve Yapı Grupları	59
1. Aşıkpaşa Camii, Seyyit Velayyettin Türbesi,Derviş Ahmed Türbesi	59
2. Aşıkpaşazade Çeşmesi	59
3. Bıçakçı Alâüddin Camii ve Çeşmesi	62
4. Cibali Mescid'i (Sivrikoz Mescid'i).....	63
5. Cibali,Sivrikoz Çeşmesi	63
6. Emir Buharî Tekkesi,Mescid'i	64
7. Haydarpaşa Mescid'i, Medresesi, Hamamı,Çeşmesi	65

Haydar Medresesi Rölöveleri:	
a.+ 0.05 Kotu Plan Rölövesi	67
b.+ 3.50 Kotu Plan Rölövesi	68
c. 1-1 Kesiti	69
d. 2-2 Kesiti	70
e. 3-3 Kesiti	71
f. 4-4 Kesiti	72
g. Batı Dış Cephesi	73
h. Kuzey Dış Cephesi	74
ı. Doğu Dış Cephesi	75
8. Haracçı Karamehmet Bey Camii	76
9. Karanlık Mescid'i	76
10. Matbah Emini Halil Ağa Çeşmesi	78
11. İbni-Meddas Mescid'i (Salih Paşa Mescid'i)	78
12. Üsküplü Mescid'i (Çakır Ağa Mescid'i)	79
13. Hacı Arif Ağa Çeşmesi	79
3. Sosyal Özellikler	80
Nüfusun Özellikleri	80
4. Ekonomik Özellikler	81
a. Meslek Durumu	81
b. Ulaşım Durumu	81
c. Bölgedeki Ekonomik Faaliyetler	81
5. Yasal Özellikler	83
6. İdari Özellikler	83

VI. ÖNERİLER .

1. Pilot Projelerin Bölgedeki Yerlerini Belirten Anahtar Pafta	84
a. Pilot Proje 1	85
b. Öneri 2.	86
c. Öneri 3.	87
Haydar Medresesi Restitüsyon Projeleri :	
1. Genel Plan	87
2. Medrese Restitüsyon Teklifi - A -	88
3. Medrese Restitüsyon Teklifi - B -	89
4. Medrese Restitüsyon Teklifi - C -	90
5. A-A Kesiti ve Kuzey Dış Cephe	91

6. Medresenin Bir Biriminin Restitüsyon Planı	92
7. Medresenin Bir Biriminin Restitüsyon Kesiti- Görünüşü	93
8. İvedi Koruma Önlemleri	94
9. İvedi Koruma Önlemleri	95
2. Trafik Düzenleme Önerisi	96
3. Sit Alanı Mekân Düzenleme Önerisi	97
VII. SONUÇ	
Önerilen Koruma ve Yeniden Düzenleme Planı Hakkında Açıklama	98
Notlar.....	100
Kaynaklar	101
Özgeçmiş	102

GİRİŞ

Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleride kapsar.

Venedik Tüzüğü Madde 1

Anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak şartıyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini degistirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye, ya da değiştirmeye izin verilmemelidir.

Venedik Tüzüğü Madde 6

Eski İstanbul'da merkezi iş alanlarının dışındaki konut bölgelerinin büyük bir kısmı ahşap evlerden oluştu. Bu ahşap yapıların sayıları büyük yangınlarla azaldı¹. 18. y.y. sonuna doğru batı etkileri Türkiye'de egemenlik kazanmağa başladı². Bundan dolayı yangınlar sonucu kentin harap olan bölgelerinde sokak dokusu dik açılı olacak şekilde yenilendi. Bu nedenle Fatih, Zeyrek, Süleymaniye, Haydar, Cibali, Fener gibi eski dokusunu kısmen de olsa korumuş bölgeler ile yeni düzenlenmiş yerler birbirleriyle iç içe geçti (

Ahşap konut yapılarının yanı sıra İstanbul'da batı etkisinde belli bir dönemin tipik teknolojisinin uygulandığı yapılar da yapılmıştır. Bunlar iki, üç katlı yığma genellikle kârgir, bazen cumbaların altında dökme demir konsol taşıyıcıların yer aldığı yapılardır. Ayrıca bu konutlar o dönemde genellikle İstanbul'da yaşayan hıristiyan kesiminin evleri olarak yapılmış ve kullanılmıştır. Bu mimariye örnek olarak Yenikapı, Aksaray, Küçük Ayasofya Unkapanı ve Haliç üzerinde Fener, Balat ve Ayvansaray'daki yapıları gösterebiliriz³. Bugün ise buralarda yaşayan insanlar karışmış, değişmiştir.

Bu tarihsel kent dokusunun mevcut olduğu bölgelere yeteri kadar dikkat ve itina gösterilmemiştir. Halbuki oldukça yoğun ahşap evlerden oluşan Süleymaniye, Zeyrek, Haydar, Cibali gibi semtler dış dünyanın ilgisini daha çok çekmektedir. Çünkü ahşap örnek batı kültüründe kuzey ülkeleri dışında pek rastlanmayan yapı tipidir. Tarihsel kent dokusunu oluşturan ahşap ve kârgir, yarı kârgir yapılar karşılaştırıldığında, kârgir ve yarı kârgir evler doğal olarak ahşap evlere nazaran daha sağlamdır. Yine az bir değişiklik ile aynı amaç için kullanılmaktadır. Halbuki ahşap evlerin korunması bir ailenin sırtına ağır bir maddi yük oluşturmaktadır. Bu yüzden aileler için külfet olmağa başlayan evler İstanbul'a göç eden yoksul kesimlere

konut ve konaklama tesisi hizmetini görmeğe başlamıştır. Bu gün Cibali'de üç katlı bir ahşap evde her odada bir ailenin oturduğu ve bu yapıda otuzbeş kişinin yaşadığı düşünülürse o evin durumu çok daha iyi anlaşılır. Ayrıca iş yerlerine yakın olan ahşap evler fonksiyonlarını yitirmiş, iş yeri ve depo olarak kullanılmıştır.

Yakın zamanda başlatılan Haliç projesi nedeniyle, Haliç'teki kıyıları işgal etmiş olan iş yerlerinin bir kısmı başka bölgelere nakledilmiştir. Boşaltılan ve tarihi değeri olmayan bu yapılar yıkılıp yerlerine park ve sahil düzenlemeleri yapılmış ve yapılmaktadır. Ayrıca çok önemli bir sorun olan kanalizasyon durumu da ele alınmıştır.

Fakat bu olumlu sayılabilecek gelişmelerin yanı sıra ahşap konutların korunması için çalışma başlamış gibi gözükse de, Kültür Bakanlığının istimlak ettiği birkaç binanın dışında koruma çalışması yapılmamaktadır. Sivil yapılar sadece Anıtlar Yüksek Kurulunun 1-2, gurup koruma kararları ile kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır. Çalışma alanı olarak Cibali-Haydar alt bölgesini seçmiş olmamın bazı nedenleri vardır. Bunlardan biri ve en önemlisi Unesco ile İstanbul Belediyesinin ortaklaşa yürüttüğü Zeyrek projesinin bir devamı olmasıdır. Zeyrek sınırında Haliç'e kadar olan bu bölgede hiçbir tespit çalışması yapılmamıştır. Yaptığım tespitlerin bu çalışmalara bir katkısı olacağına inanmaktayım.

Ayrıca bu bölgedeki ahşap yapıların ve bazı önemli odak noktalarının nasıl değerlendirilebileceği konusunda bir çalışma yapmak istedim.

ISTANBUL

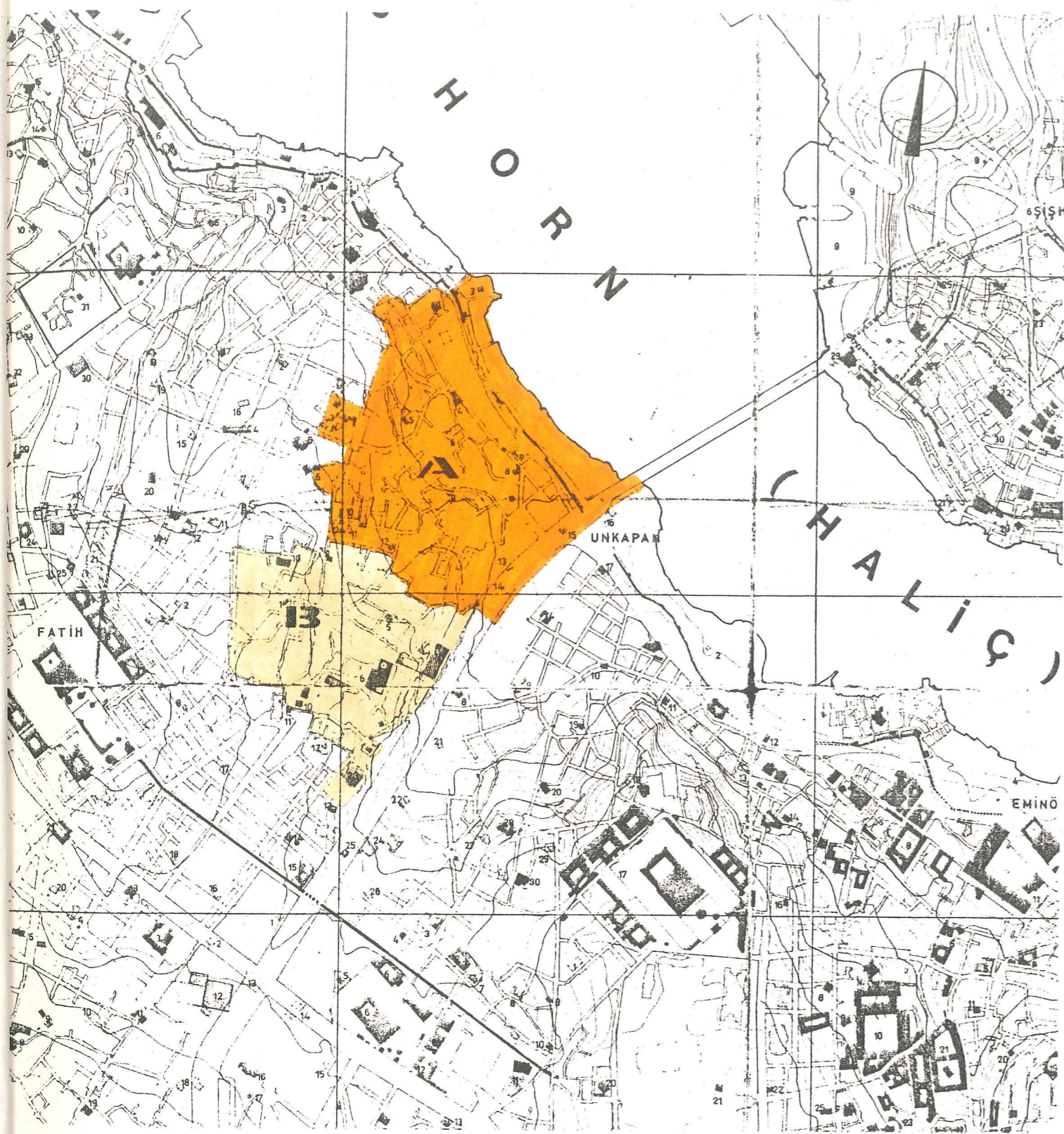

ARASTIRMA
BÖLGESİ

ÇEVRE
YOLU

ŞEHİR İÇİ
NA YOLLAR

M A R M A R A D E N İ Z İ

2. Çalışma Sınırlarının Saptanması

Çalışma bölgesi olarak Zeyrek sit alanı ile Haliç arasında kalan ve eski dokusunu büyük ölçüde koruyan Cibali-Haydar alt bölgesini seçtim (H.1)

Bu bölge güneyde : Atatürk bulvarı, Güneybatı ve batıda: Zeyrek sit sınırının geçtiği, Filyokuşu, Musabey sokağı ve Bıçakçı Alâattin sokakları, Kuzeybatıda: önemli ulaşım aksı olan ve bir yerde eski doku ile yeni doku arasında sınır oluşturan, Haydar caddesi (Haydar Medresesi ve Haydar Hamamını, Hacı Ferhat sokağının sınırladığı yapı adasını ve önemli tarihsel bir odak olan Aşık Paşa camii-nin bulunduğu yapı adasını da içine alacak şekilde), Kuzeyde ise: Haydar caddesinin aksının devam ettiği yoğun ahşap evlerden oluşan 2202 adayı kapsayacak şekilde Usküplü caddesi, Küçük Mustafapaşa, Odun iskelesi sokaklarını izleyen, Cibali kapısı ve Haliç ile sınırlanması uygun görülmüştür.

- Cibali-Haydar sit alanı

- Zeyrek sit alanı

1. Tarihçe

İlk çağda Kbrysokeras (- Altın Boynuz) olarak, Bizans devrinde ise sadece Keras (-Boynuz) olarak adlandırılan Haliç dünyanın engüvenilir doğal limanlarından biri olarak tarihte ün kazanmıştır. Bu ad ona boynuza benzeyen biçiminden olduğu kadar, bir bereket boynuzu gibi kıyıları ve arkasının verimli topraklarının ürünlerini kolaylıkla dışarı akıttığından dolayı verilmiş olduğu söylenmektedir⁴. Miletos'lu Hesykhios'a göre, bu ad baş tanrı Zeus ile Io'nun kızları ve Byzas'ın annesi Keroessa'dan gelmektedir. Bu da Byzation'un kuruluş efsanesi ile ilgilidir⁵. Haliç'e dökülen iki akarsu, onun kuzeye kıvrılan dip ucunu, gerideki arazinin içerilerine doğru uzatır. Bunlardan güneydeki Alibey deresi evvelce Kydaros, diğeri Kağıthane deresi ise Barbyzes olarak adlandırılmıştı. Haliç'e ayrıca Hasköy ve Kasımpaşa dereleri de dökülür ve bu akarsuların hepsi de ufak dere ve sel yataklarından beslenirler. Çok erken çağlarda İstanbul'un ilk iskânının, gemilerin rahatça girebildikleri ve hertürlü rüzgara karşı korunmuş olan bu doğal limanın dibinde iki akarsu arasındaki toprak parçasında yapılmış olabileceğine dair buluntular vardır. Her iki kıyısı ufak koylar, çıkıntılar ile işlenmiş ve yeşillikler ile kaplı olan Haliç, Byzantion şehri gelistikçe önem kazanmıştır. II. Theodosius zamanında 412 yılından itibaren şehrin Ayvansaray'a kadar genişlemesi ve Haliç kıyısı surlarının da buna göre uzatılmasına rağmen Haliç'in güney kıyısı daima iskele ve liman arazisi hüviyetini korumuştur. Hatta Roma çağından sonra şehrin Marmara kıyılarındaki limanları, lodos rüzgarlarına açık olduklarından, ihmal edilerek Haliç tercih edilmiştir. Bunun sebebi Haliç'in denizciler için emin bir sığınak olması kadar, düşman hücumlarına karşı da güvenli olmasında aranılmalıdır. Surların dışında, Haliç'in yukarı bölgesinde ise Bizans devrinde Kosmidion denilen bir yer vardı. Azizlerden Kosmas ile Damianos için burada kurulan şöretli bir manas-

tırdan dolayı böyle adlandırılan bu yerin bu günkü Eyüp ile surlar arasındaki tepe üzerinde olduğu sanılır. Haliç'in ağzında, kuzey kıyısında ise geriye doğru yükselen bir tepenin eteğinde incir ağaçları ile kaplı Sykai kasabası kurulmuştu. Şehir XIII . bölgesini oluşturan bu kasaba sonra Galata olmuştur. Kasımpaşa deresinin ağzında olduğu sanılan Eksartysis denilen yerde ise Bizans devrinde gemiler donatılıyordu. Herhalde Haliç'in kuzey kıyısındaki tepelerde bazı manastırlar vardı. Buraların o devirde ormanlık olduğu, Hasköy ile Kağıthane arasında Armamentares'ta III. Mikhael (842-867) in ava çıkmasından anlaşılır. Gerideki iki akarsuyun üzerinden geçisi sağlayan birer köprünün de yapıldığı anlaşılmaktadır. Bunlardan Kamelogephyra (-Deve Köprüsü) adı verilen Kağathane deresi üstünde idi ve başında, herhalde bu akarsuyun Haliç'e kavuştuğu yerde Hagios Theodoros kilisesi ile sarayı vardı ki, 922 de Bulgar akıncıları buraya kadar inmişlerdi⁶.

Bizans devleti, Haliç'in girişinin Sarayburnu'nda Xentanarion burcundan, Karaköy'de Kastellion ton Galatau (-Galata Hisarı)na gerilen bir zincir ile kapatıldığından yüzyıllar boyunca Haliç'e düşman gemileri girememiş, buradan şehre büyük bir tehlike gelmemişti. Şehrin Haliç kıyısındaki surları 698 ve 713 ' te tamir görmüş, 838-841 yılları arasında imparator Theophilos bunları büyük ölçüde elden geçirtmiştir. VII-VIII. yüzyıllardaki Bizans-Arap savaşlarında, Arap donanmasının Haliç'e girip giremediği anlaşılamamaktadır. 668-669 yıllarındaki kuşatmada Ebû Eyüp el-Ensari'nin şehadeti olmuş ise de Haliç'e girildiğine dair bir bilgi yoktur. 674-680 yıllarındaki uzun kuşatmada ise, kışları Arap donanmasının Arvad adasına çekilmesi ve yazları yeniden İstanbul önüne gelmesi, Haliç'e girilemediğini kanıtlar. Mesleme bin Abdülmelik'in kuvvetleri 715-717'de tekrar kuşattığında ise, Süleyman idaresinde gelen donanma, Leon'un zinciri kaldırmasında bir savaş hilesi sezerek, Haliç'e girmekten kaçınmıştır. Halbuki şehrin Haliç tarafındaki surları hem yalınkat hem de fazla yüksek olmadıktan başka, önlerinde gemileri tehlikeye düşürecek

akıntı ve rüzgar tehlikesi yoktu.Nitekim 1203 te Bizans'ı kusatın dördüncü Haçlı seferi ordusu,6 temmuz'da önce zincirin bağlandığı Galata Hisarını ele geçirmiş ve Venedik donanması Haliç'e girmiştir.Bir yandan da şehir Haliç'in üstünden kusatılarak bir kale haline getirilen Kosmidion manastırı alınmıştır.Haliç surlarına yanaşan Venedik gemileri, Bizans'lılar hesabına isteksizce Vareg (ücretli kuzeyli asker) ler tarafından savunulan surları kolayca aşarak şehre girmişlerdir.Latinler ile Bizanslılar arasında anlaşmazlık çıkıp,1204 yılı başlarında şehir yeniden kusatıldığında Haliç'te bazı çarpışmalardan sonra 1.Ocak. gece yarısı Bizanslılar içlerinde yanıcı maddeler dolu olarak tutuşturulmuş gemileri Venedik donanması üzerine koymışlarsa da,Venedikliler kayıklardan çengeller atarak ateş gemilerini Haliç'in ağzına kadar çekmişler ve buradan da akıntıya bırakarak Marmara'nın ortasına doğru uzaklaştırmışlardır.Bizanslılar Haliç'ten hücumu önlemek için , surların yukarı kenarlarını kalaslar ile yükseltmişlerdir. 12 Nisanda çıkan sert poyraz fırtınası iki haçlı gemisini kıyıya iyice yanaştırmış,hatta birinin bodoslaması bir burca dayanmıştır.Böylece burca atlayan haçlılar,buradan kolaylıkla şehre girebilmişlerdir⁷.

Istanbul 1261'de tekrar Bizans idaresine geçmiştir⁸. Haliç tarafı surları VII.Mikhael ve 1347-1354 yılları arasında da İoannes VI.Kantakuzenos tarafından tamir ettirilmiştir.Bu tamirlere ait iki kitabe mevcuttur. Bunlardan Cibali kapısı üzerindeki kitabe⁹, şimdi Arkeoloji müzesindedir¹⁰.

1453'te Türk donanması zincir yüzünden Haliç'e girememiştir¹¹.18 Nisan günü zincir zorlanmışsa da,başarı elde edilememiş ancak dik mermi yollu topçu ateşi ile Galata'yı aşırarak Haliç'teki Bizans ve Avrupa gemilerine zarar vermeğe çalışılmıştır.Fakat bunlar Ceneviz devletine ait Galata kıyısına sokulduklarından bu atışlar bir fayda sağlamamıştır.Marmara'da cereyan eden,Türkler için başarısız 20 Nisan deniz çarpışmasında yara alan dört hıristiyan gemisi,Haliç'ten kaptan Trevizano idaresinde çıkan iki kadirga

tarafından çekilerek Haliç'e alınmıştır.Bu durum karşısında Fatih Sultan Mehmet,Haliç'e hakim olabilmek için, buraya donanmasının bir kısmını karadan geçirmeyi düşünerek 70 parça kadar gemiyi dolmabahçe'den 22-23 Nisan gecesi kızaklar üzerinde çektirerek,Galata'nın arkasından Kasımpaşa'dan Haliç'e indirmiştir. Bizanslılar ve müttetikleri Avrupalılar bu küçük deniz kuvvetini yok etmek için bir baskın hazırlamışlarsa da,bu teşebbüs birbuçuk saat içinde tam bir yenilgi ile sona ermiştir.Ayrıca 23 Nisan günü Haliç'in yukarı ucunda Kumbarahâne - Defterdar arasında büyük fiçılar ve kayıklar yanyana bağlanıp üzerlerine kalaslar döşenmek suretiyle Zağanos Mehmet Paşa tarafından birnev'i tombaz köprü kurulmuştur.Toplar ile korunan ve üzerinde yan yana beş kişinin yürüyebileceği kadar geniş olan bu köprünün bir resmi,Istanbul muhasarasını tasvir eden eski bir Fransız minyatüründe görülebilir. 3 Mayıs'ta Bizanslılar iki Türk gemisini batırmışlar, Hıristiyan donanması ise Galata'nın dibine Kasımpaşa deresi ağzındaki koya sığınmışlardır.Haliç'ten hücumu geçileceğini tahmin eden Bizanslılar,donanmalarını yeniden düzene sokmuşlar ve 3 Mayıs'ta bir Türk gemisine benzetilmiş bir kadirga Haliç'ten çıkararak yardım getirecek olan Amiral Loredan'ı aramış, fakat bulamadan dönmüştür.Bu da Haliç'in yukarı bölgesinin Türk kontrolünde olmasına karşılık,ağz kısmının halâ Bizans ve müttetiklerinin kontrolünde kalabildiğini gösterir.Nitekim 16-21 Mayıs günleri arasında dışarıdaki Türk donanmasının zincire karşı yaptığı bütün zorlamalar sonuçsuz kalmıştır.Donanma içerideki filodan bir yardım da görmemiştir. Şehrin alındığı büyük hücumda Haliç'ten taarruz eden Türk kuvvetleri fazla bir başarı gösterememiştir. Kara tarafından şehre girildikten sonra Haliç'teki gemiler surların dibine baştan kara etmişler ve buradan da şehre girilmiştir.İlk olarak Haliç tarafında Odun kapısı denilen kapıdan içeri girildiği kabul edilmektedir.Donanma erlerinin hepsi şehre yayıldıklarından şehirdekilerden kaçmak isteyenler kolayca Haliç'teki Hıristiyan gemilerine sığınmışlar,Venedik'li Diedo komanda-

sındaki bu gemiler zinciri kesmek suretiyle Haliç'ten dışarı çıkmışlar ve şehrin fethinin ertesi günü uygun bir poyraz rüzgarı ile denize açılmışlardır.İçeride kalan beş Bizans gemisi ile birkaç Cenova ve Ancona gemisine el konulmuştur¹².

Türk idaresinde Haliç, devletin enbüyük harp ve ticaret limanı olarak gelişmiştir.Surların kapıları önünde iskeleler yapılmış Haliç'te karsıdan karşıya geçiş ise , Bizans devrinde de olduğu gibi hafif,özel biçimli kayıklar ile sağlanmış, hatta bunların ücretleri düzgün tarifeler ile saptanmıştır.İkinci Beyazıt Haliç'in iki yakasının bir köprü ile bağlanmasını düşünmüştür.Ünlü İtalyan sanatkârı Leonardo da Vinci padişahın bu isteğinden haberdar olmuş ve Haliç köprüsünü inşa etmek için bir mektupla müracaat etmiştir¹³. Modern uzmanların görüşüne göre uygulaması imkansız bir köprü projesi hazırlamışsa da, bu,tasarı olarak kalmıştır. Sonraları Michelangelo'nun da yine böyle bir tasarısı ile ilgili olarak davet edildiği, fakat kendisinin gelmediği bilinir.XV.yüzyıl sonlarına kadar Gelibolu'da olan Türk donanma ana üssü,XVI.yüzyılda Haliç'e alınmıştır. Bu da Haliç'in önemini arttırmıştır.Kasımpasa deresi önündeki koy,Haliç'teki Türk tersanesinin merkezi olmuş ve pek yakın tarihlere gelinceye kadar da öyle kalmıştır.Burada Fatih'in ilk tesisleri kurduğuna dair kesin bir bilgi yoksa da I.Selim zamanında Cafer Paşanın aynı yerdeki bazı tesisleri genişlettiği bilinmektedir.Büyük tersane Kanuni Süleyman devrinde ve bilhassa Güzelce Kasımpaşanın gayreti ile kurulmuş ve Kaptan Paşalık makamı Haliç kıyısında Kasımpasa'da yapılmıştır.III.Ahmet 1135 (1722-1723) te Kaptan Paşa Divanhanesini yeniden yaptırmış,fakat bu II.Mahmut zamanında ve sonraları yenilenmiştir.Tersane gözleri arttırılmış.Nihayet III.Selim zamanında H.1217(1802-1803) de büyük kârgir havuzların inşasına başlanmıştır.Kasımpasa tarafındaki ilk havuzu III.Selim yaptırmış, H.1292 (1875) de Abdülaziz genişletmiştir.Ortakdaki havuzu H.1241 (1825-1826)de II.Mahmut,üçüncüsünü H.1273 (1856-1857) de Abdülmecit yaptırmış,bu sonuncuyu H.1286 (1869-1870) da Abdülaziz

genişletmiştir. Haliç ayrıca yatak ve bo altma limanı olarak ise yaradıktan başka,kıyılarında ufak birçok gemi tezgahı kurulmuştur.

XVI. yüzyıl ortasında İstanbul'da bulunan ressam Melchior Lorich (Lorichs) un büyük İstanbul panoramasında Haliç'in canlılığı çok güzel görülür.Haliç kıyılarındaki geçiş iskelelerinin başlarını açılı küçük meydanlar,Camiler ve çeşmeler süslüyordu. Bunlardan Azapkapı'sındaki Çeşme meydanı'nın İstanbul folklorunda bir ünü vardır. İskelelerden,Eminönünde Çardak iskelesi,suçlu yeniçerilerin hapis veya idam edilmek üzere bir kaleye gönderilirken kayığa bindirildikleri yer olarak ünlü idi. Galata tarafında Meyit iskelesi ise, karşıyakadan büyük Kasımpasa mezarlığına getirilen cenazelerin karaya çıkarıldıkları iskele idi ¹⁴. Cibali - Fener arasındaki kalafat yerlerinin şehrin yangın felaketine uğramasında büyük payları olmuştur. Buralarda parlayan ziftler, sert poyraz rüzgarı ile yayılmış ve şehirde büyük yangınlara neden olmuştur¹⁵.

Değişik kaynaklara göre Osmanlı Başkentinde 1550 lerde kırkbin Hıristiyan,dörtbin Yahudi,Altmışbin Türk , onbin banliyö evi bulunmaktadır.Baliyöler hariç 104000 ev ve 41000 ile 52000 arasında değişen % 57.7 si müslüman %42.3 ü azınlık olan bir nüfus İstanbul'da oturmakta idi¹⁶. Osmanlı arşiv verilerine göre 17. yüzyıl İstanbul nüfusunun 310000 ni azınlık, 430000 ni Türk olmak üzere 740000 dolayında olduğu anlaşılmaktadır¹⁷.

Haliç kıyısının bir kısmında,bir iç kale gibi surla çevrili petrion denilen yerde, XVII.yüzyıl başlarından itibaren Patrikhane yerleşmiştir¹⁸. Fener'li rumlar denilen Türk hizmetindeki ortodoksların kârgir evleri ise Haliç kıyısında Fener semtinde sıralanıyordu¹⁹. Osmanlı devri boyunca, XIX . yüzyılın ortalarına kadar Haliç'in iki kıyısının yukarı kısımlarında geniş bahçeler içinde muhteşem sahil sarayları yalılar vardı.Hasköy'de Aynalı kavak kasrı bunların son anısıdır.Mimar Sinan,Ali Paşa için Eyüp'te iki defa ahşap saraylar yapmıştı.Eyüp'te Esma Sultan'ın sarayının pek ihtisamlı divanhanesinin Thomas Allom elinden çıkan

güzel gravürü, bu yalılarının zenginliği hakkında bir fikir verebilir. Haliç her yandan deniz yolu ile gelen malların kolay bosaltıldığı liman olduğundan, iki kıyıda Unkapanı, yağ kapanı gibi tesisler de kurulmuş, toptancı esnafı da Haliç çevresinde yerleşmiştir. Modern halin de Haliç kıyısında oluşu aynı sebeptendir. Fakat XIX. yüzyılın ortalarından beri önce devlet fabrikalarının Haliç kıyılarında kurulması, arkasından da her çeşit atelye ve fabrikanın kıyıları istila etmesi, mezbaha gibi tesislerin buraya yerleşmesi Haliç'in görünüşünü tamamen değiştirmiştir. Haliç'e dökülen iki akarsuyun temizliğine artık değer verilmemesi ve fabrikaların pisliklerini bu sulara dökmeleri, ayrıca artık top dökümüne kalıp yapmak üzere Kağıthane deresi çamuruna gereksinim duyulmaması, Haliç'in hızla dolmasına ve kirlenmesine yol açmıştır. Bu arada yukarı kısımlarda bazı adacıklar meydana gelerek, bunlar gittikçe genişlemiş ve çoğalmıştır²⁰.

Haliç'in bazı şiddetli kışlarda donduğu hakkında bilgiler vardır. Bunun ne derece doğru olduğu anlaşılama-
maktadır. Bizans devrinde 401, 755, 763 ve 1232 tarihlerinde, Türk devrinde ise 1621, 1669, 1823 ve 1862 de Haliç'te yer yer don olayları görülmüştür. 24 Ocak 1621 de karsıdan karşıya yaya geçildiği söylenir. 11 Ocak 1755 de ise Defterdar ile Sütlüce arasında karsıdan karşıya geçmek mümkün olmuştur.

Haliç'te ilk köprü Hayratiye köprüsü (Cisr-i Atik de denir) adı ile Azap Kapısı-Unkapanı arasında yapılarak 3 Eylül 1836 da açılmıştır. 1835 te Bezm-i Alem Valide Sultan Cisr-i Cedid adıyla Karaköy-Eminönü arasında ikinci köprüyü yaptırtmıştır. Bu köprünün yerine 1863 de yeni yapılmış, aynı yıl Ayvansaray Piri Paşa arasında Cezayirli-oğlu Mıgırdıç tarafından geçit parası alarak kazanç amacı ile yahudi köprüsü denilen kazıklı bir köprü daha yapılmış ise de, zarar uğrayan kayıkçılar tarafından yakılmıştır. 1870 te Karaköy-Eminönü köprüsü üçüncü olarak dubalı ve demirden yapılmıştır. 1912 ye kadar kullanılan bu köprü sonra Azapkapı-Unkapanı arasına çekilerek orada da 1936 ya

kadar kullanılmıştır. Burada 1875 ten beri duran ikinci Hayratiye köprüsü de kaldırılmıştır. Her ikisi de Avrupa-da yaptırılan, dördüncü Karaköy-Eminönü 1912 den beri , yine dördüncü Azapkapısı-Unkapanı Köprüsü (Atatürk Köprüsü) 1940 tan beri Haliç'in iki yakasını bağlamaktadır. Haliç'in Karakay'den iki yakası iskelelerine vapurları ile sefer yapan bir vapur şirketi de vardır. Son yıllarda Yemiş, Ayvansaray, Hasköy, Halıcıoğlu iskeleleri kalktığından 1968 de pek seyrek olarak sadece Cibali, Kasımpaşa, Fener, Balat, Sütlüce, Defterdar ve Eyüp iskelelerine sefer yapılıyordu²¹.

2. Haliç Surları

Haliç surları ile ilgili araştırmalar azdır. Blacherna (Ayvansaray ve yakın çevresi) bölgesindeki Haliç surları kısmı, Paspali, Mordtman, Milligen, Schneider, Grosvenor, İ. Papadopulos tarafından incelenmiştir. Ayrıca Prof. A. M. Schneider bir makalesinde, Haliç surlarını, burada bulunan kapılar, camiler, tekkeler, kiliseler, sinagoglarla birlikte incelemiş ve diğer yazarlar gibi o da kapılar üzerinde durmuş, surlar, güzergahları, burçlar ve şekillerini, inşa tekniğini tetkik etmemiştir.

Bu bölgelerdeki kitabeler Wheler, Tournefort, Hammer, M. Ziya, Schneider, C. Mango tarafından incelenmiştir. Haliç surları, İstanbul surlarının en harap kısmıdır ve şehrin yoğun meskûn mahalleri içinde, evler arasında kalmıştır. Şehrin ticaret ve konut bölgelerinin ortasında bulunmaları, Haliç'in sürekli olarak dolması ve bu dolan kısımlardaki çöküntüler nedeniyle, bu surlar bu gün kısmen yıkılmış ve kısmen de harap olmuştur.

Buondelmonte'ye göre bu surlar üzerinde 110 burç mevcuttu. Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle 1566 da mühendis Hamza tarafından yapılan İstanbul planında 172 burç tespit edilmişti. Feridun Dirimtekin'in yaptığı araştırmada ise 123 burç yeri bulunabilmiştir²².

Haliç Surları üzerindeki Kapılar:

- 1- Xyloporta-Dideban Kapısı (yıkılmıştır)
- 2- Kiliomene-Ayvansaray Kapısı (yıkılmıştır)
- 3- Küngöz-Kynegon Kapısı (yıkılmıştır)
- 4- Balat Kapısı (yıkılmıştır)
- 5- Fener Kapısı -Porta Fenari (yıkılmıştır)
- 6- Petri Kapısı
- 7- Aya Kapı

8- Cibali Kapısı - P. Ispigas (mevcuttur)

Bu kapıya Puscus P. Puteae, Dolfin, Porta del Pozzo ismini verir²³. Piri Reis haritasında Cebe Ali kapısı olarak yazılıdır. M. Lorichs haritasında Melthor, P. Gyllius'da Jubalica ismini vermişlerdir²⁴.

Kitabeler:

- a. Cibali kapısının batısındaki (Mermer)Kule (55 numaralı burç ?) üzerinde:

αὐτοζου ΤΕΡΟΝ+

- b. Cibali kapısının sağ iç duvarı üzerinde:

ΜΑΝΟΘΙΑ ΦΑΚΡΑΣΗ
ΤΟΤ ΚΑΤΑΟΤΣΗΝΟΤ

ve bu yazının altında, dört köşe mermer bir levha üzerinde, tırmanan bir arslan resmi vardır²⁵.

- c. Cibali kapısının sağındaki burç üzerinde:

dışında:

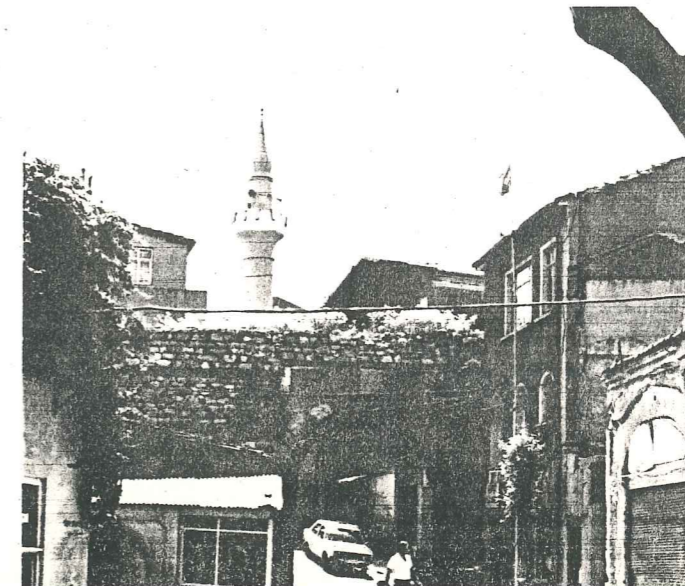
ΙΩΑΝΝΟΤ ΤΟΤ ΚΑΝΤΑΚΟΤΣΗΝΟΤ

içinde :

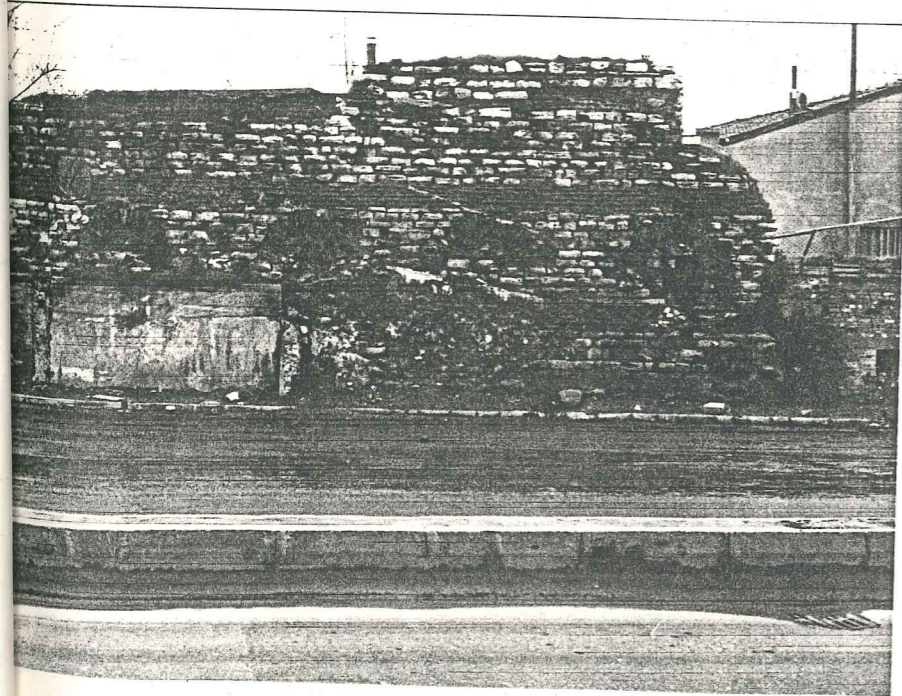
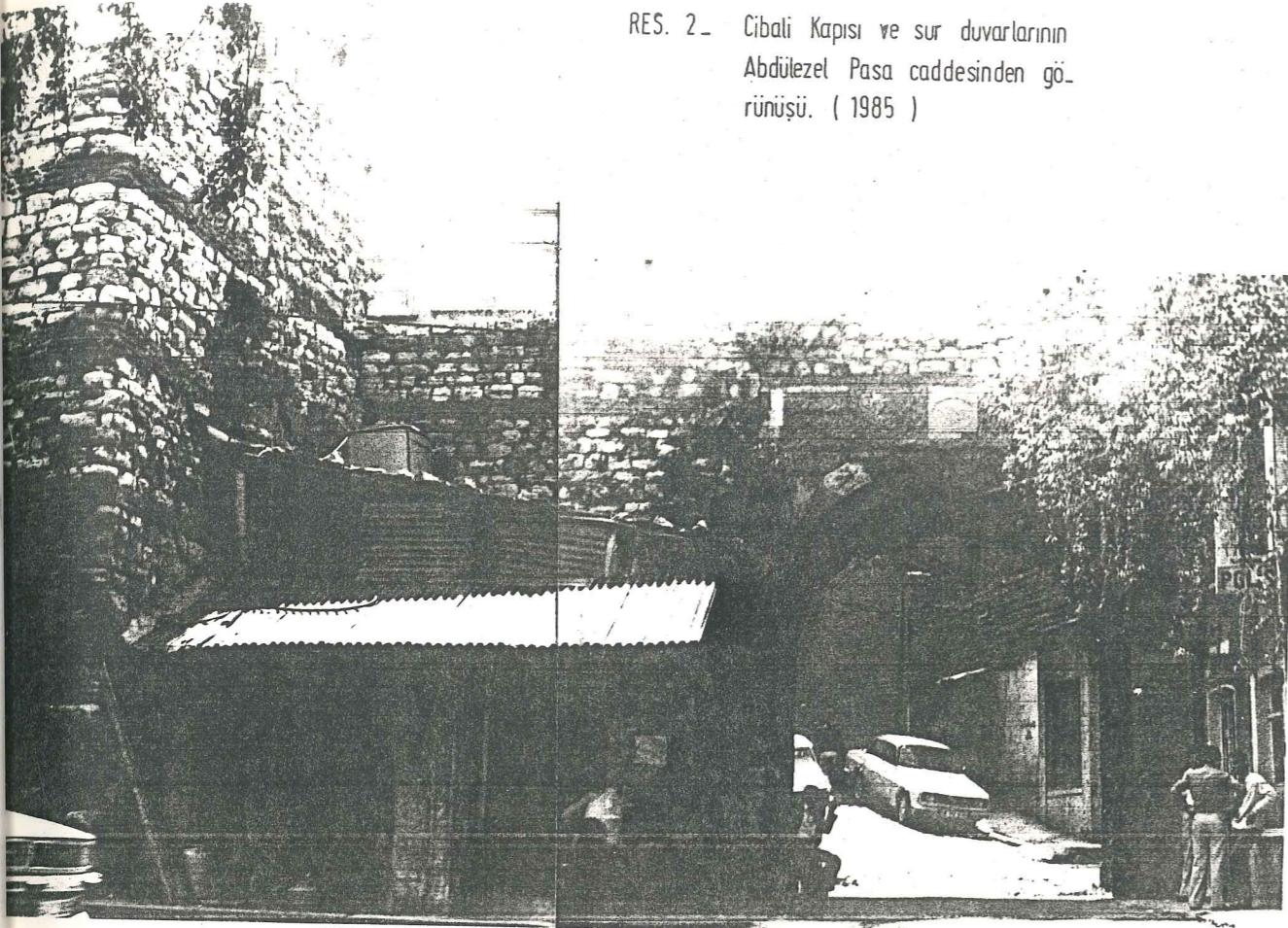
ΗΤΡΠΟΣ ΕΝ ΧΩ ΘΕΟΦΙΛΟΤ ΑΤΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ

Bir ateş içinde bir genci tasvir eden kabartma ve

ΟΙΑ... $\frac{A}{ΣΗΑ}$

RES. 2- Cibali Kapısı ve sur duvarlarının
Abdülezel Pasa caddesinden gö-
rünü. (1985)

Res. 3

- 9- Unkapanı kapısı (yıkılmıştır)
- 10-Ayazma kapısı (yıkılmıştır)
- 11-Odun kapısı (yıkılmıştır)
- 12-Zindan kapısı (1891 de yıkılmıştır)
- 13-Balık Pazarı kapısı (yıkılmıştır)
- 14-Yeni Cami kapısı (yıkılmıştır)
- 15-Hikanatissa kapısı (yıkılmıştır)
- 16-Bağçe,P.Neorion,P.Oraia,çift kapısı(yıkılmıştır)
- 17-Porta Veteris Victoris kapısı (yıkılmıştır)
- 18-Eugenius kapısı (yıkılmıştır)

Cibali Kapısı ile Unkapanı Kapısı arasındaki
surlar:

56 numaralı burç:kapının doğu burcu.Kapının ya-
nındadır. Doğu üst kısmı yıkıktır.İnşa şekli, zemin hiza-
sında büyük taşlarla yapılmıştır. Bundan sonra dört tuğla
sıralı hatıl, beş taş sırası,dört tuğla sıralı hatıl,sekiz
taş sırası şeklinde bir yapı şekli görülmektedir.Burç dört
kösedir.Üzerinde bugün bir kitabe mevcut değildir.

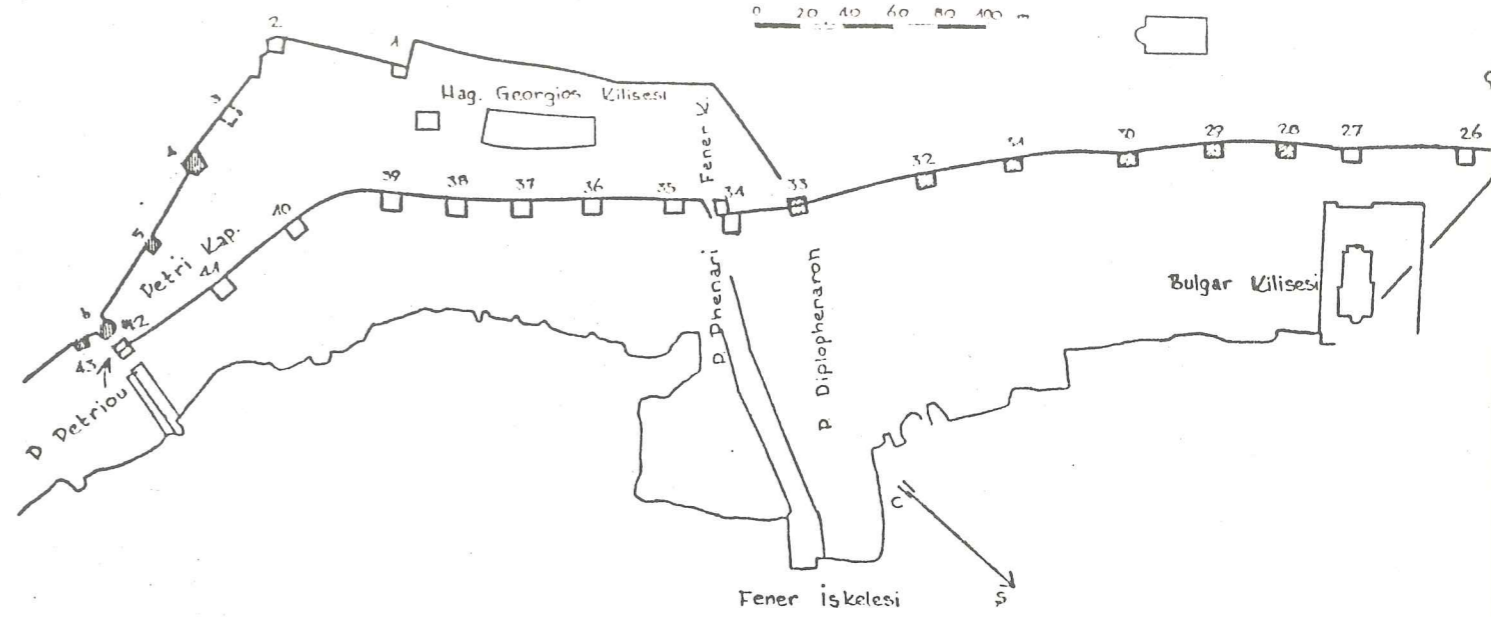
56 ile 57 arasındaki sur duvarlarının bir kısmı
mevcuttur.

57 numaralı burç: mevcuttur.Üzerine de bir ahşap
kat,ilave edilmiştir.

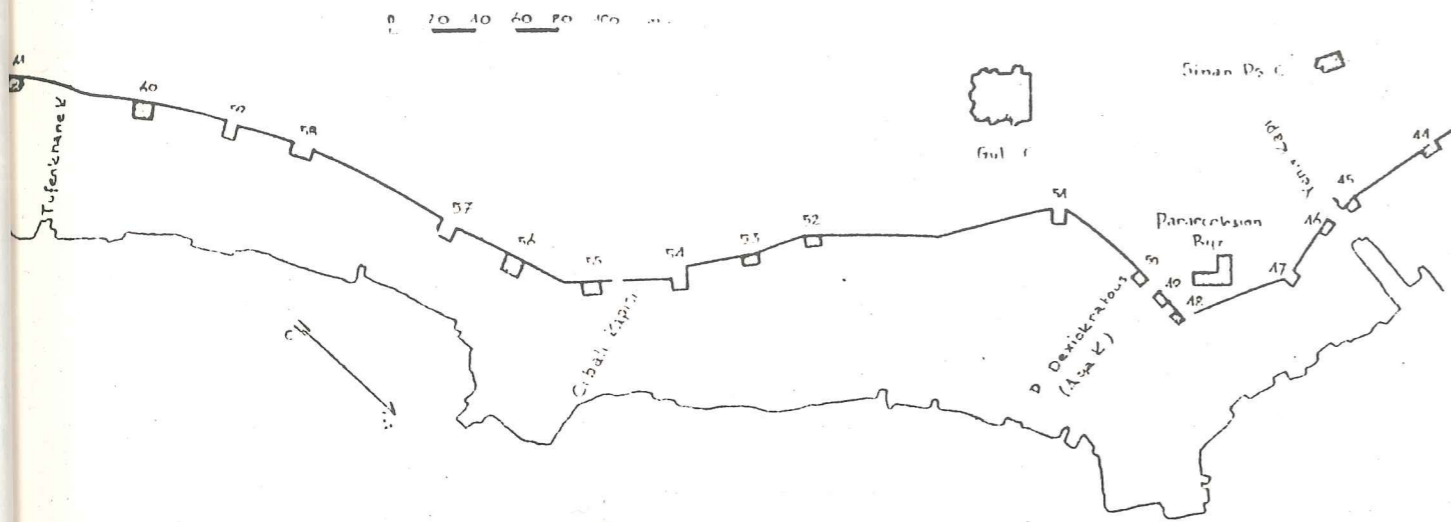
57 ile 58 arasındaki sur duvarlarının bir kısmı
mevcuttur.Fakat Tekel binalarının inşası ve sokağın yapı-
mı dolayısıyla özelliklerini kaybetmiştir.

58,59,60 numaralı burçlar yıkılmıştır.1956 tarihin-
de mevcut olan 61,62,63 numaralı burçlardan bugün çok az
bir kısım kalmıştır.64,65,66,67 numaralı burçlar ve ara-
larındaki sur duvarları yıkılmıştır.

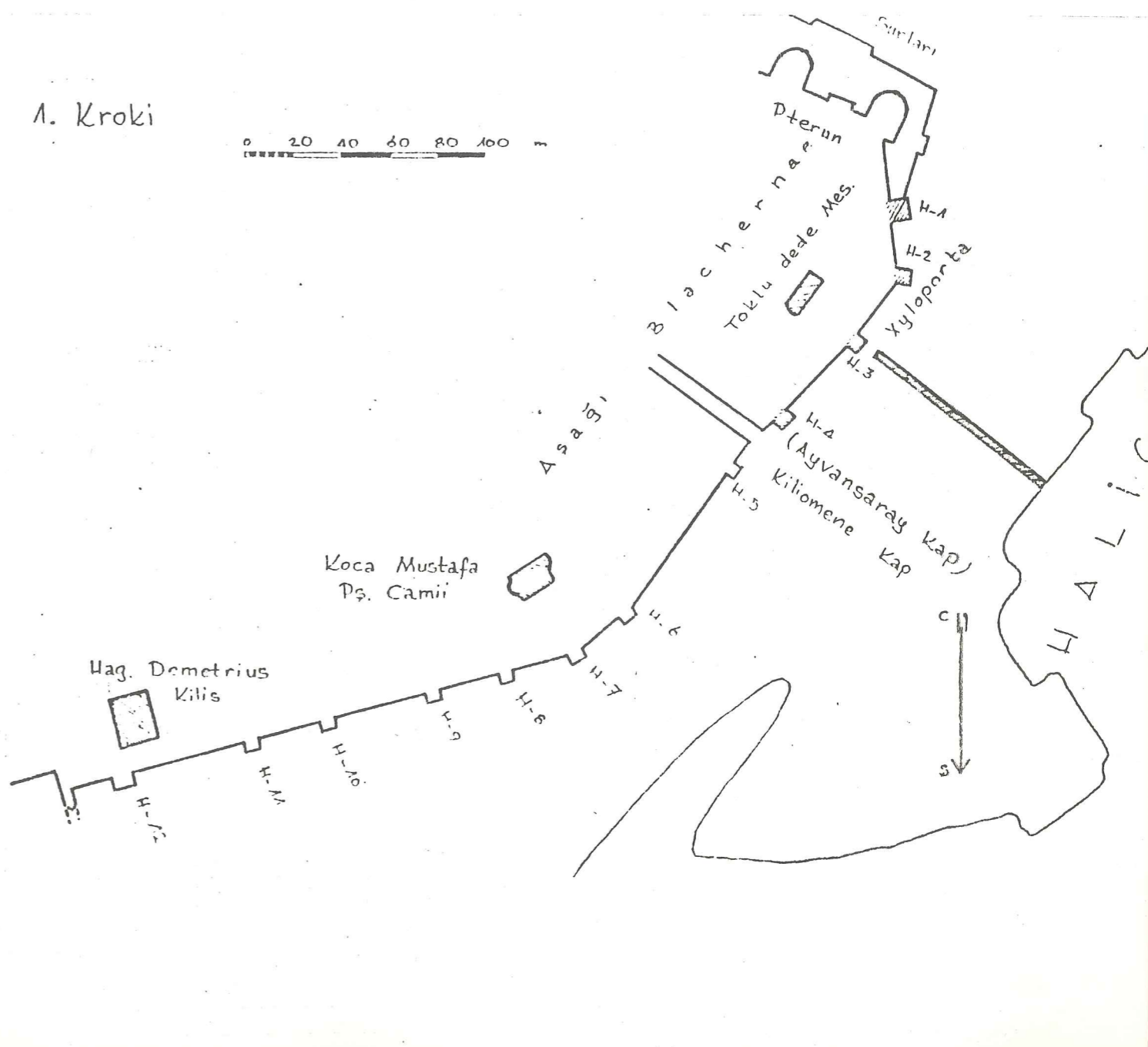
3. Kroki

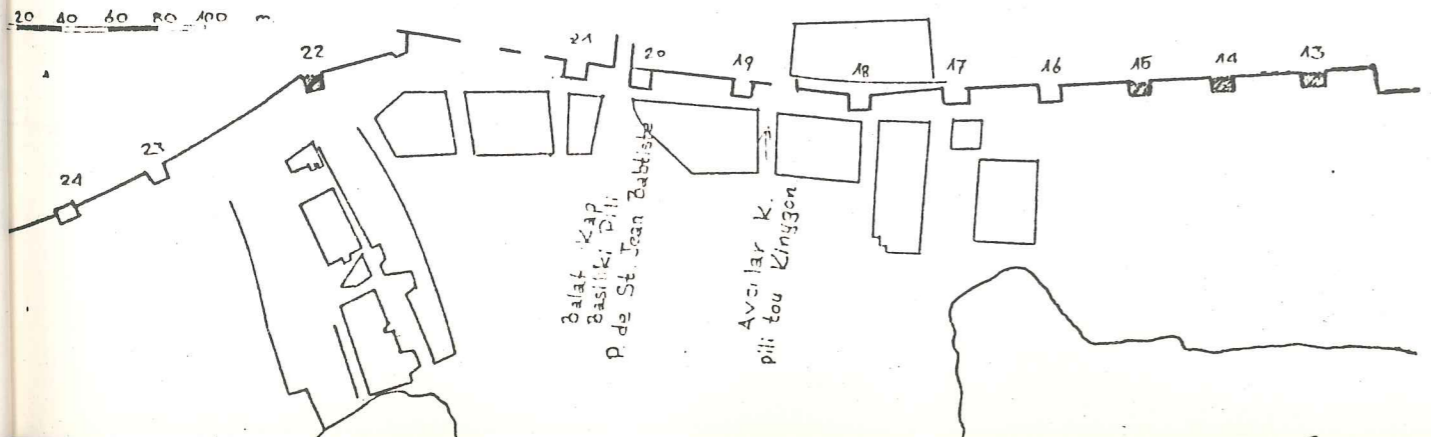
4. Kroki

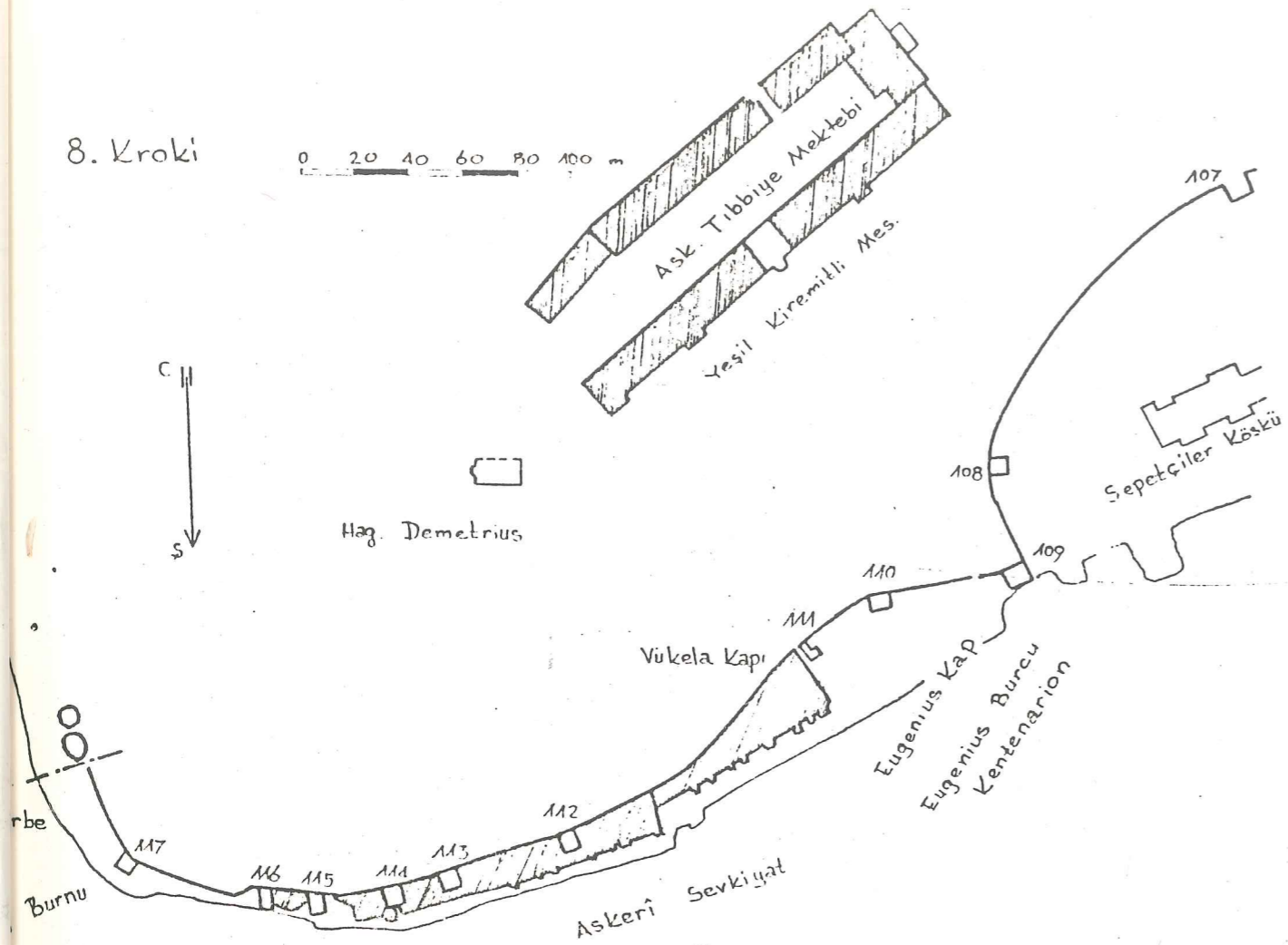
1. Kroki

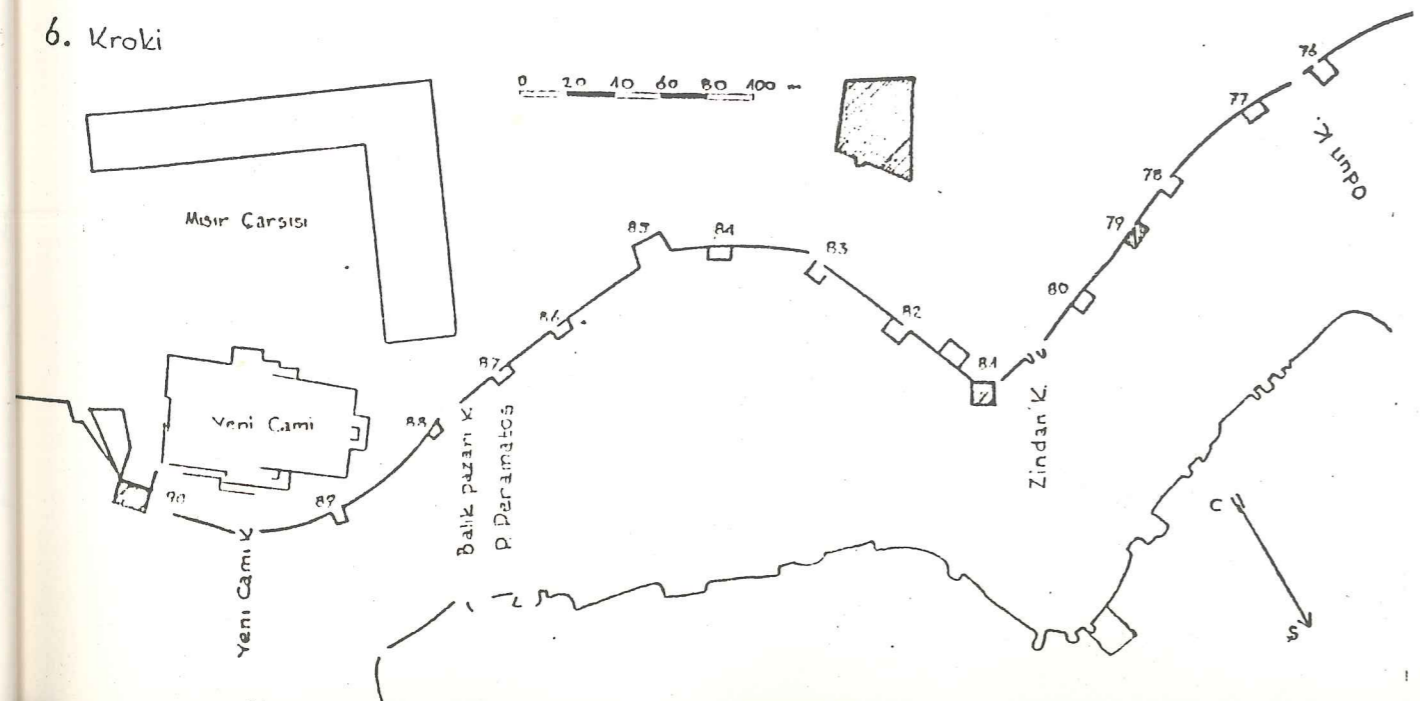
Kroki

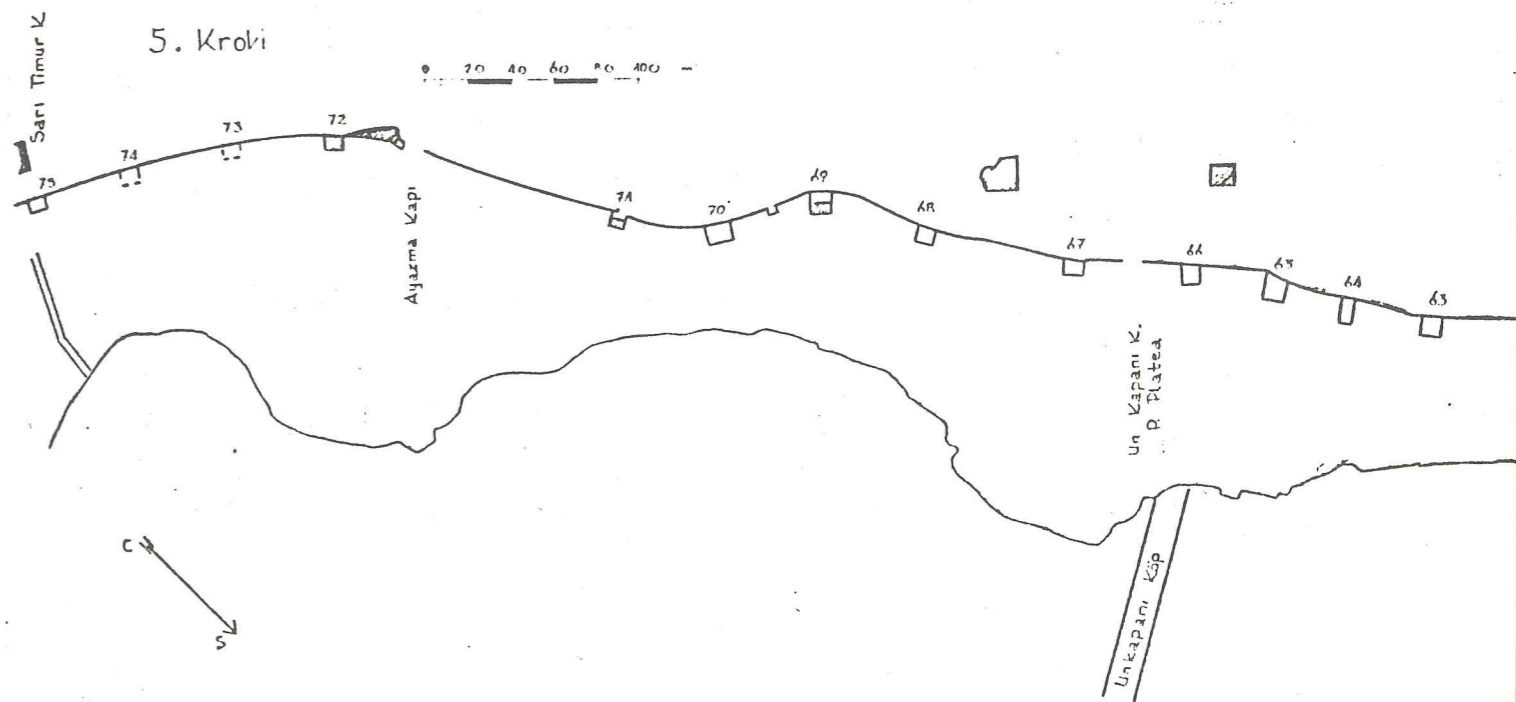
8. Kroki

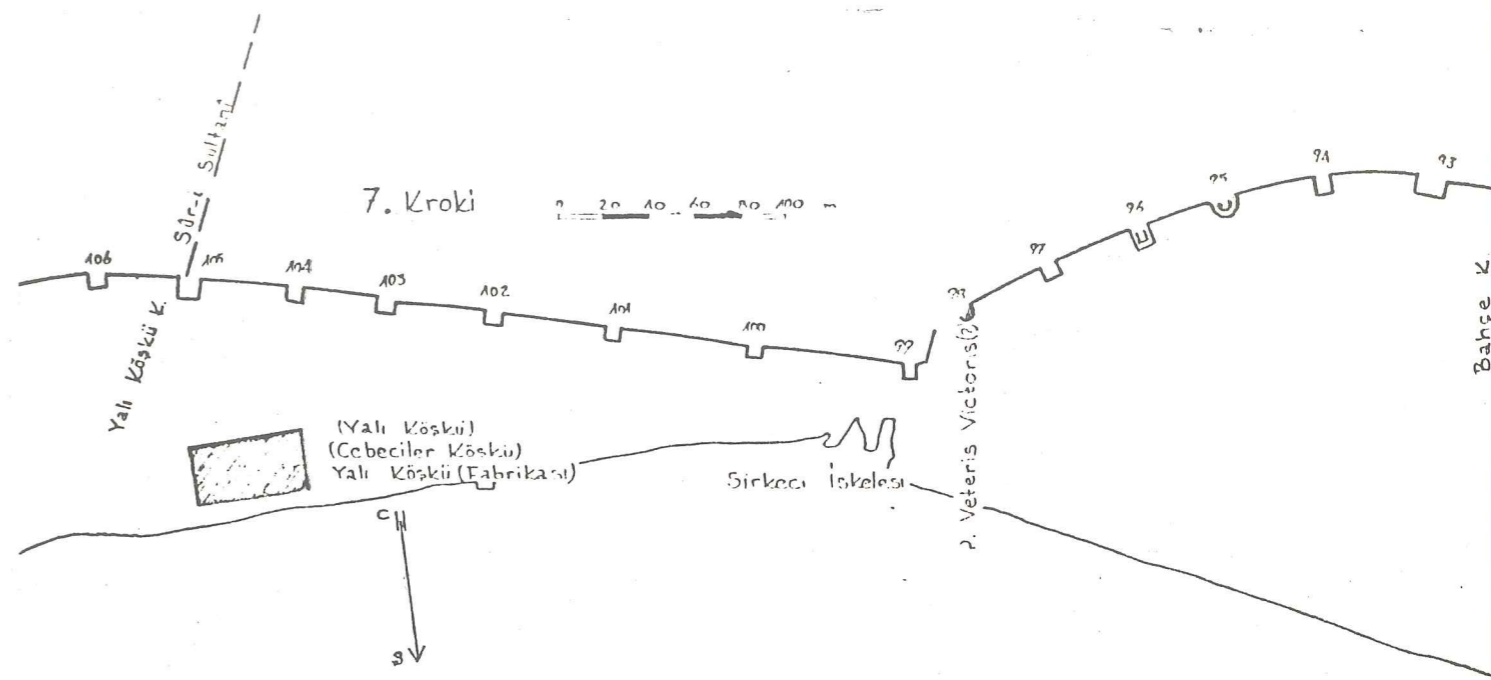
6. Kroki

5. Kroki

7. Kroki

Bir yangın yeri

Tulumbacılar

3. Tarihdeki Büyük Cibali Yangınları

Haliç kenarında kale duvarlarının dışında veya içinde çıkan yangınlar, eğer poyraz rüzgarı esiyorsa büyük ahşap şehir eski İstanbul için daima çok tehlikeli olmuştur. Eğer poyraz şiddetli olmuşsa şehrin yarısını kül eden afet halini almıştır. Büyük Cibali yangınları da böyle olmuştur. Haliç kıyısından çıkan ateş, kale duvarını kolayca atlamış, gerisindeki sırtlarda sık ahşap mahalleleri derhal sarmış, kol kol ayrılmış yürümüş ve sırtların, tepelerin üstünden hızla yayılmıştır. Bu yangınlar Samatya'da Davutpaşa iskelesinden Langa'ya kadar Marmara tarafı mahallelerini de silip süpürmüş, kül etmiştir. Tarih kaynaklarımızda tesbit edilmiş büyük Cibali yangınları şunlardır²⁶:

1- Hicrî 27 safer 1043 (M.2.Eylül.1633) yangını.

Bir cuma günü öğleye yakın Cibali kapısı dışında bir kalafatçının gemi kalafat ederken yaktığı fundanın rüzgar şiddeti ile yakınındaki ahşap kayıkhaneleri tutuşturması ile başladı. İstanbul'un büyük bir kısmını kül eden müthiş yangınlardan biri oldu.

Müverrih Naima efendinin anlattığına göre: şiddetli poyraz rüzgarı çıktığından ateş kale duvarından içeri girip bazı evlere yapışıp rüzgardan söndürülemedi. Aya kapı ve Cibali kapısı, Küçükmustafapaşa çarşısı yeniçeriler gelinceye kadar yandı. Yangın Aşıkpaşa'ya doğru yürüdü. Oradan üç kola ayrıldı, bir kolu Kadiçeşmesi ve Sultan Selim semtlerini kül etti. İkinci kol, sahilden Haydarpaşa ve Üsküplü Camii semtlerine yürüyüp Unkapanı ve Zeyrek yokuşuna kadar olan yerleri yaktı. Ateş Zeyrek'ten dönüp Atpazarına yürüdü. Yangının üçüncü kolu ki orta koludur, Aşıkpaşadan ifraziyeyi ve Fatih caminin iki tarafını yakıp Büyük Karamanı, Küçük Karamanı ve Saraçhaneyi baştan başa kül etti, oradan Samkiraza devam etti. Yangın o gece ve Cumartesi günü devam etti, Cumartesi rüzgar durunca yangın da kontrol altına alındı.

Dördüncü Sultan Murat bu yangından faydalanmış, yangının kalafat yerinden çıktığı bilindiği halde tütün tiryakilerinin yangına neden olduğu bahanesiyle önce tütünü, sonra içkiyi şiddetle yasak etmiştir. Bunun hemen arkasından çoğunluğu ayak takımının toplantı yerleri olan kahvehane ve meyhaneleri kapatmıştır. Bu Padişahın istipdat devri bu büyük Cibali yangını ile başlamıştır.

2- Hicrî 3 Revval 1104 (M.7.Haziran.1693) yangını.

Bir pazar günü öğleye doğru Cibali kapısı yakınında Karanlık Mescid mahallesinde tüccardan Ahmed'in evinden çıkan ateş birkaç kola ayrılarak bir kolu Salih Paşa camiine, bir kolu Zeyrek'te kilise camiine, bir kolu da Atpazarından Mutaflar (Muytablar) çarşısına kadar gitti, ikibine yakın ev ve dükkan yandı. Müverrih Silahtar Fındıklı Mehmet Ağa bu yangında üç mahallenin ve bu mahallelerde onbir mescid, büyüklü küçüklü 838 mesken, 98 dükkan, 3 medrese, 1 hamam yangını kaydediyor²⁷.

3- Hicrî 18 Şaban 1130 (M.17.Temmuz.1718) yangını.

Bir pazar gecesi gece yarısından sonra Cibali kapısı dışında Tüfenkhane denilen mevkide bir yahudhaneden çıkan yangınla başladı. Vak'anüvis Raşid efendinin anlattığına göre yangın Unkapanına kadar geldi ve burada kale duvarından girip kol kol yayıldı. Yangını durdurmak mümkün olmadı ve hızla yayıldı, yangın kendiliğinden söndü.

Bir başka kaynağa göre ise, bu yangın 34 saat devam etmiştir. Rivayete göre 50000 ev yanmış 15000 kişi ölmüştür.

4-Hicrî 15 Şaban 1136(M.9.Mayıs.1724) yangını.

Bir salı gecesi Cibali'de sur dışından çıktı. Vak'a nüvis Rasid efendinin anlattığına göre: -Sadrazam (Damat Nevşehirli İbrahim Paşa), Vezirler ve diğer devlet erkânı çok gayret sarfettiler. Yangının çıktığı yerler çoğunlukla

hıristiyan mahallesi idi.Evler iç içe girmiş gibi birbirine yapışık, bir kısmı ise köhne yahudhanelerden oluşuyordu. Hepsi bir kıvılcımla hemen parlıyordu.Yangın birkaç sefer önlendi,fakat uzak bir yerden yeniden patladı,Yenikapı iskelesine kadar sabahadək devam etti.O bölgede sur dışın- da binadan eser kalmadı.

5- 8 Sevval 1169 (M.6.Temmuz.1756)Yangını.

Vak'a nüvis Vasıf efendinin anlattığına göre:- Cibali kapısındaki yahudhanelerin birinden başlayıp sur içine atladı ve şiddetli poyraz nedeni ile birkaç kol halinde hızla yayıldı,bir kolu Unkapanı,Süleymaniye,Vefa meydanı, Şehzade camii, Langa kapısına kadar uzadı.Diğer kolu Zeyrek,Saraçhane,Aksaray, Atpazarı,Davutpaşa iskelesini yaktı.Bir başka taraftan ise Fatih,Sultan Selim,Ayakapı ve Yenikapıya kadar ilerledi.

Bu yangından bahseden müverrih Hammer 580 değirmen ve fırın,70 hamam,1 han,200 cami ve mescid ve 1000 kadar dükkan olmak üzere 8000 bina yandığını söylüyor²⁸.

6- Hicrî 13 Ramazan 1196 (M.22.Ağustos.1782)yangını.

Büyük Cibali yangını diye anılır. Müverrih Cevdet Paşa'nın anlattığına göre:-bir perşembe gecesi saat 3 de Cibali kapısı içinde Mavunacı Ali adındaki adamın evinde kaza eseri olarak çıkan ateş süratle büyüdü.Söndürülmesi için çok gayret sarfedilmiş ise de zamanla şiddetlenerek Marmara tarafında Yedikuleye kadar uzandı,hatta Yedikule hisarının içindeki evler bile yandı.Yangın Marmara surlarının içinde,dışında Narlıkapı,Samatya, Davutpaşa ve Langa Yenikapısını yaktı.Bir başka kolu ise Topkapı,Mevlevihane kapısı, Silivri kapısı etrafını yakarak bu yoldan ilerleyen ateş Yedikule'den denize dayandı.Haliç etrafında ise Odun kapısı, Ayakapı tarafları,Sultan Selim Camii civarında Sakızağacı, Sultan Selim ile Ağa kapısı arası yandı.

Ayrıca Aksaray,Cerrahpaşa, avret pazarı,Molla Gürani,Davutpaşa camii etrafı,Alipasa camii ve etrafı tamamen yandı.

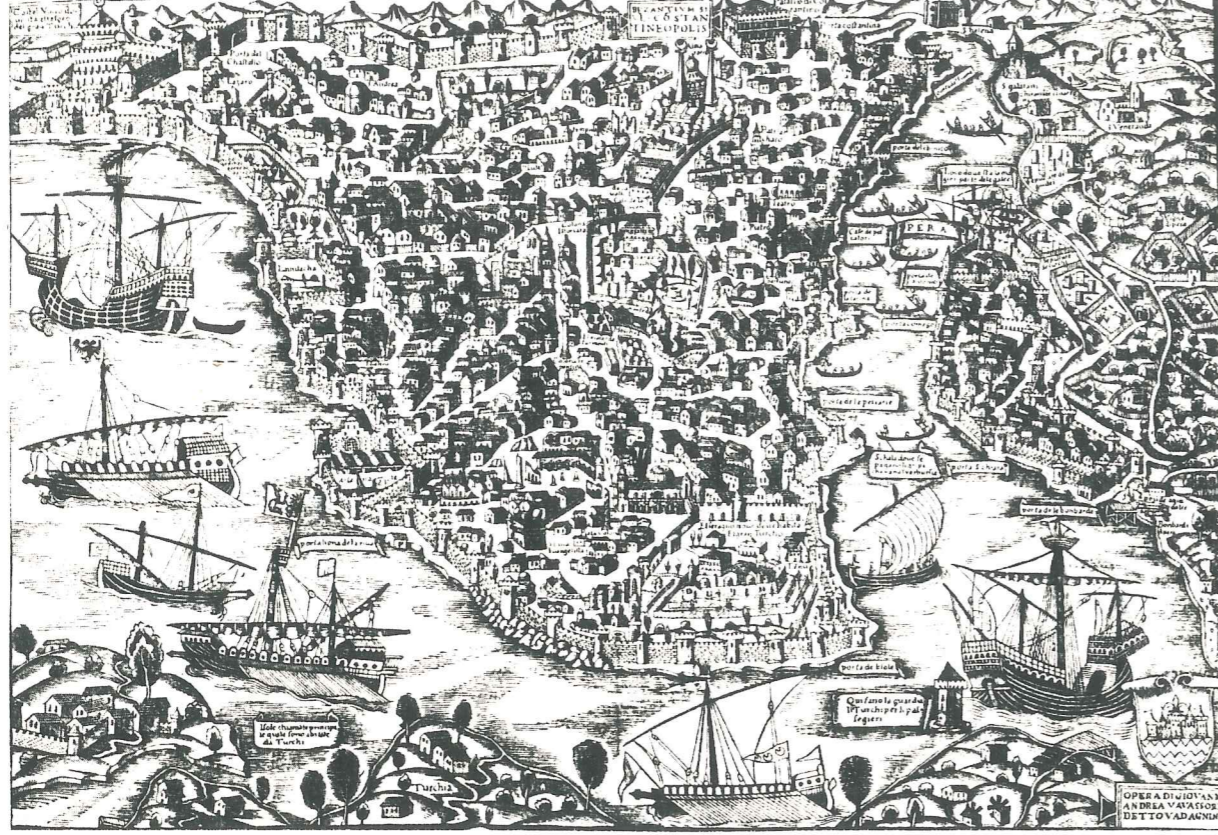
Yangının sönmesi 64 saat sürdü.3000 den fazla ev, cami ve mescid,36 fukara evi,260 hamam yandı.Bu büyük yangında İstanbul'un yarısının yandığı anlaşılıyor.Oruç tutulmaması ve cuma namazı kılınmaması için fetva çıkarıldığını da Mehmet Ata beyin yazısından öğreniyoruz.

7- Hicrî 14 Rebiülahir 1249(M.1.Temmuz.1833)yangını

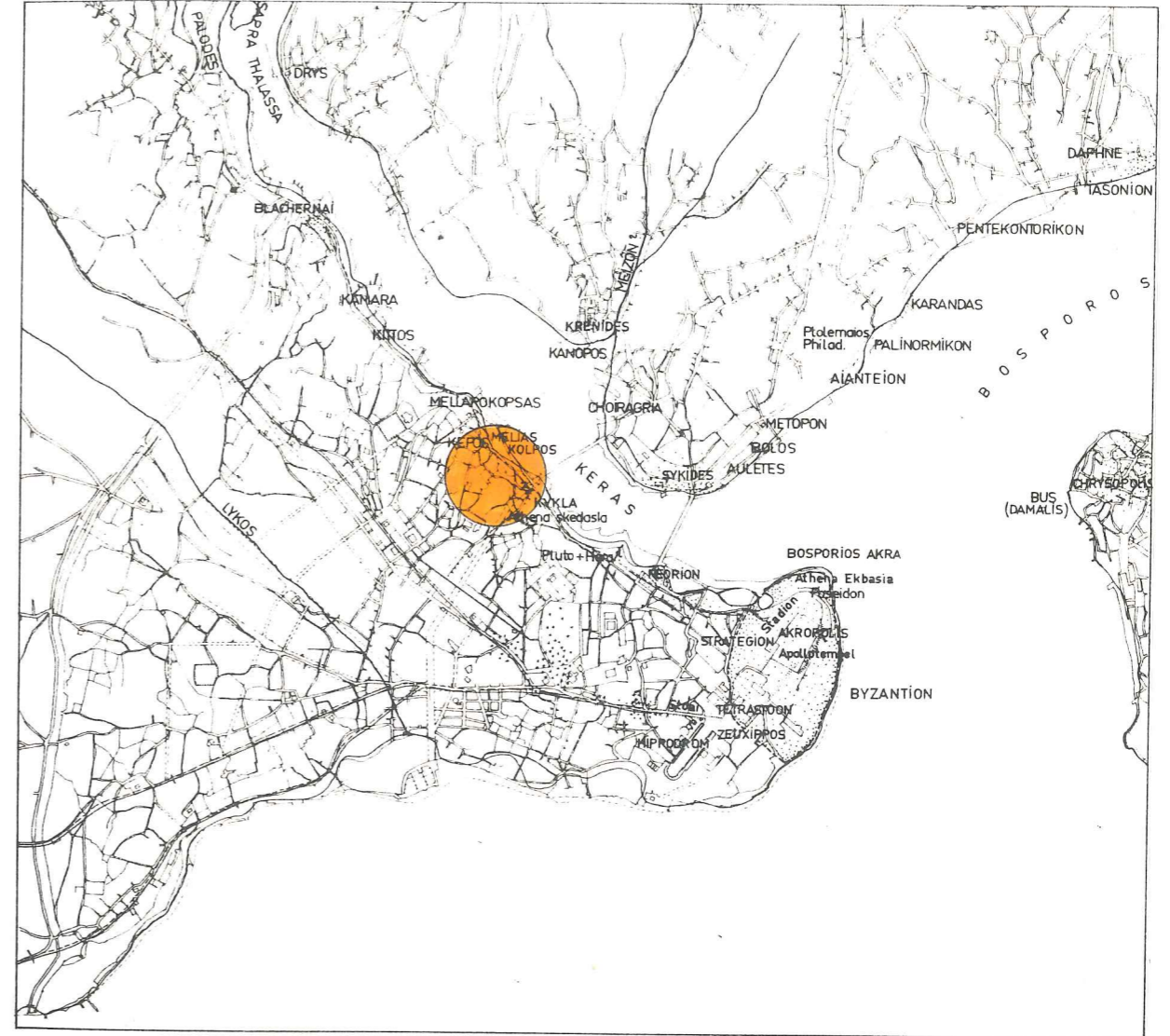
Bir cuma günü öğleden sonra Cibali kapısı civarında tüfenkhaneden çıktı ve şiddetli poyraz rüzgarı ile İstanbul'un büyük kısmının yanmasına neden oldu.

Bu yangını vak'a nüvis Lütfi efendi'nin anlattığına göre:-Ateş etrafına yayılarak kale duvarı içine sıçramış ve havanın rüzgarlı olması nedeni ile kol kol dağılmıştır.Yangın kolları Üsküplü civarına,Aşıkpaşa mahallesine,Fatih'e Horhor ve Kıztaşı ile Hoşbadem mescidi tarafına,Alaeddin tekkesi arkasına,Vefa meydanı ile Süleymaniye tabhanesi ve Şehzade camii civarına kadar uzanmıştır.Yangın sabaha kadar sürmüş ve pek çok halk evsiz kalmış²⁹.

4. Tarihsel Dökümanlar

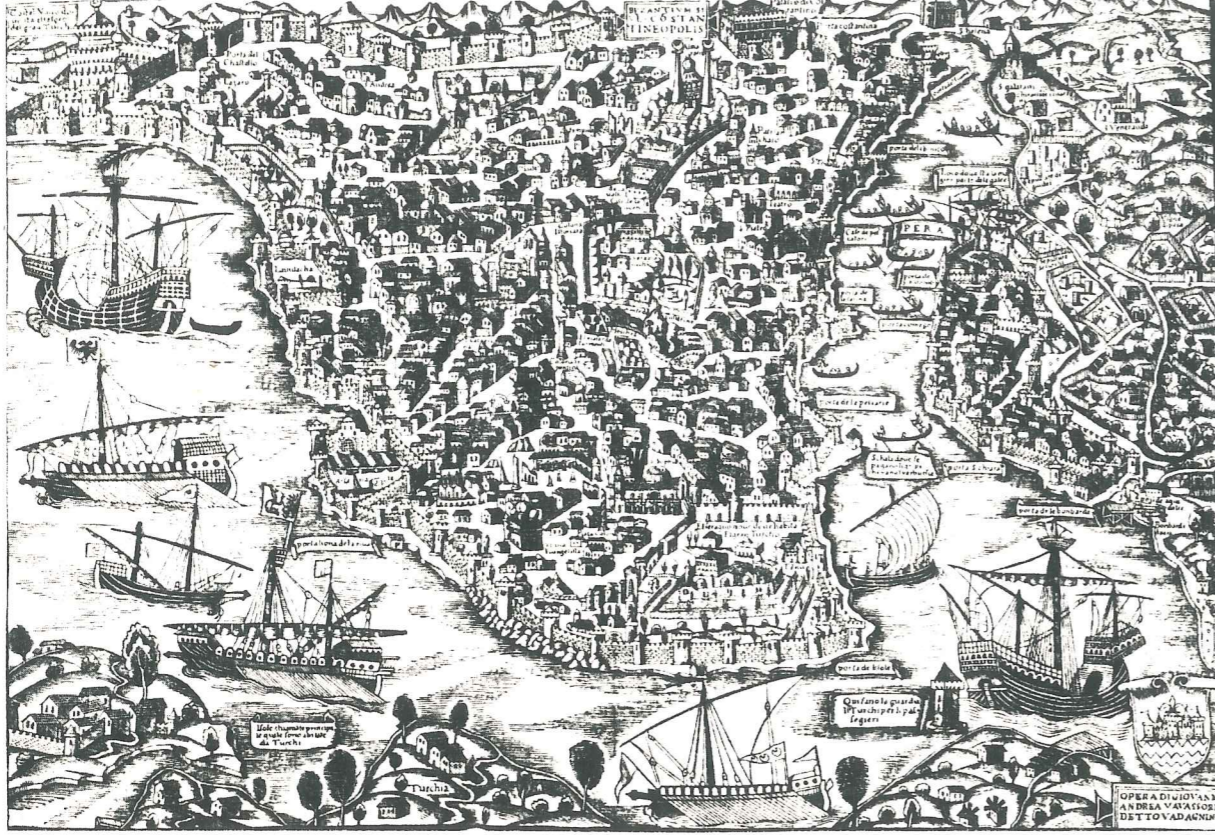

Res. 4. 15. yy. Şehir görünüşü (Giovanni Andrea Vavassore)

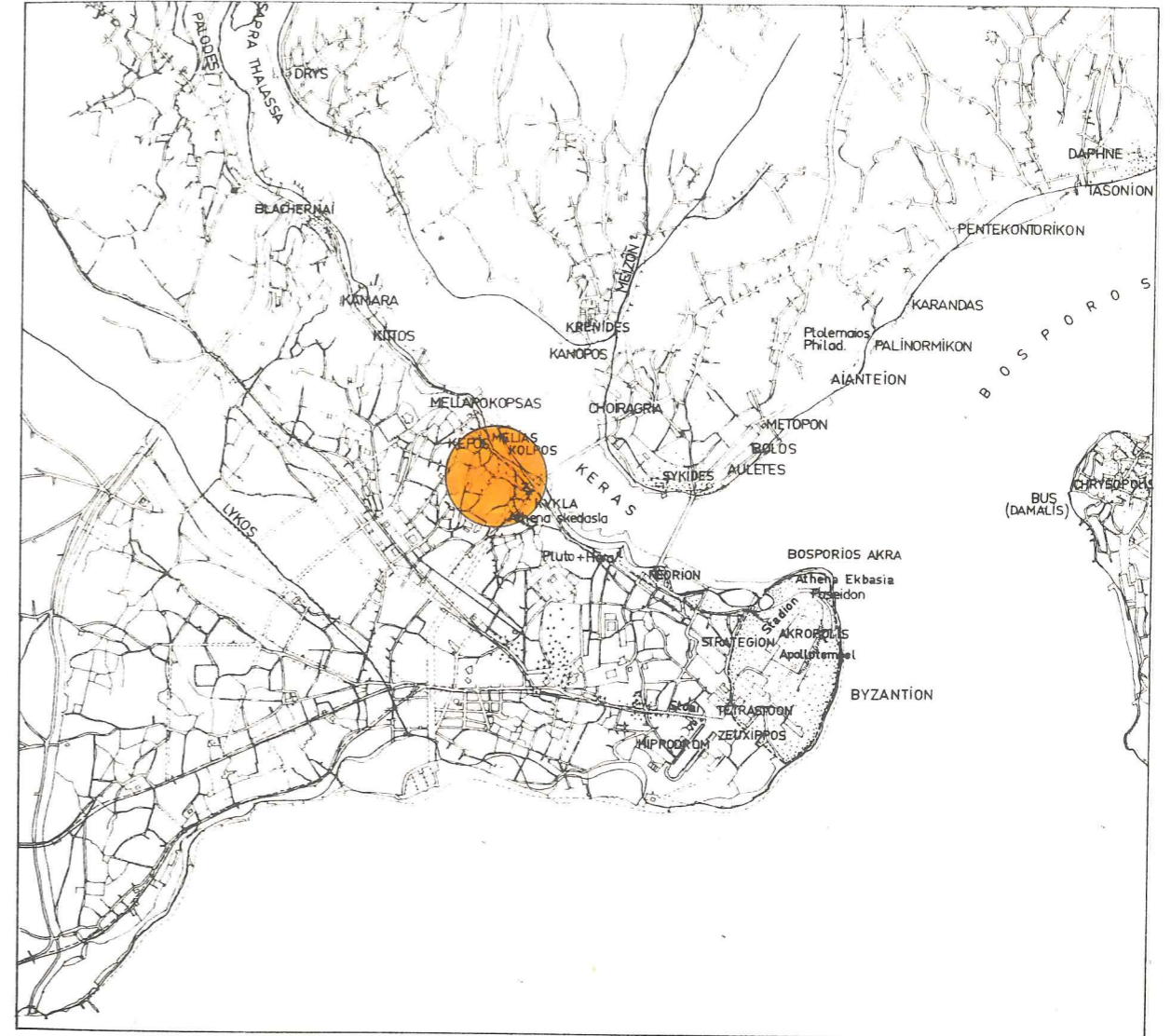

Res. 5 Eskiçağda Bizans Şehrinin ve Banliyölerin Vaziyet Planı. Ölçek : 1/50000

4. Tarihsel Dökümanlar

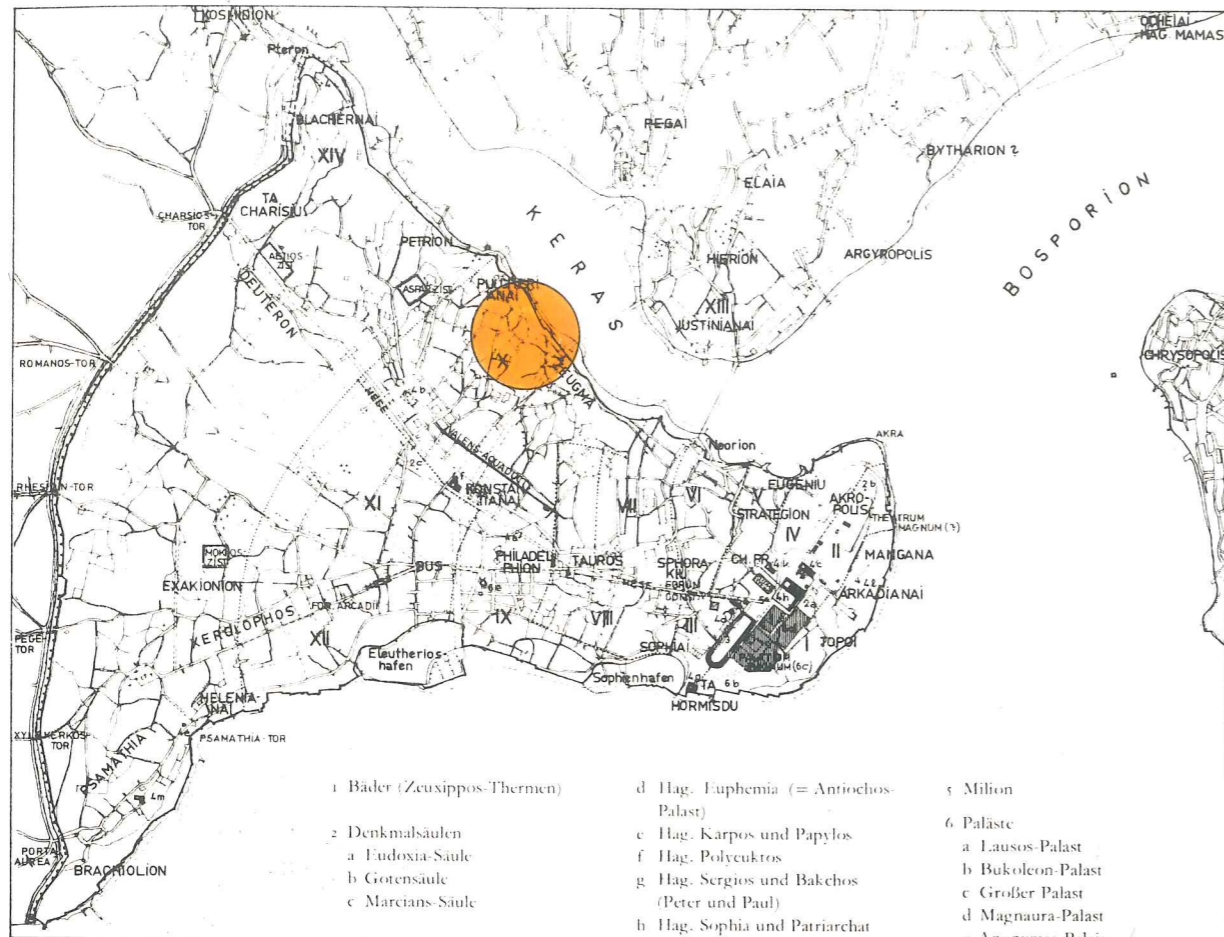

Res. 4. 15. yy. Şehir görünüşü (Giovanni Andrea Vavassore)

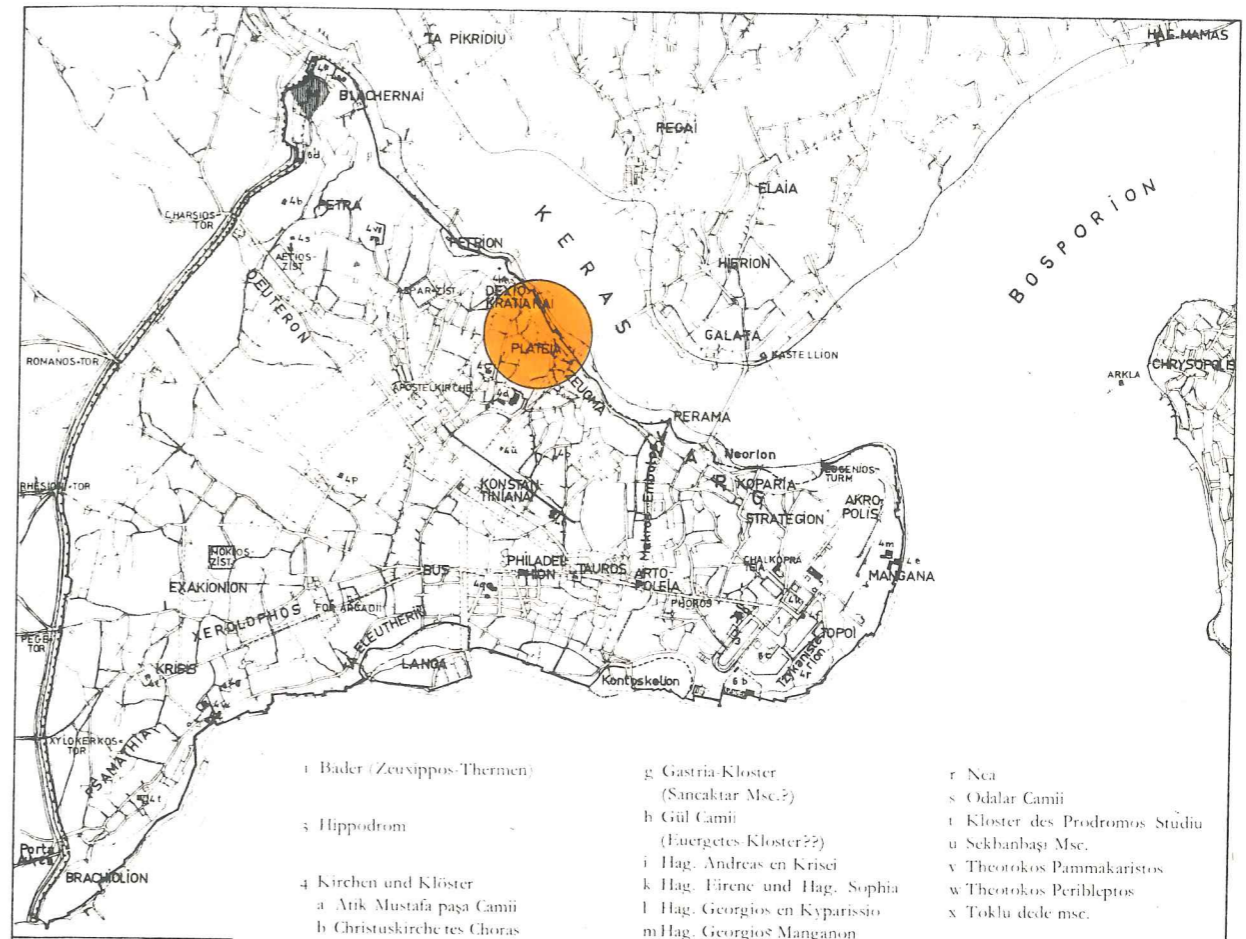
Res. 5 Eskiçağda Bizans Şehrini ve Banliyölerin Vaziyet Planı. Ölçek : 1/50000

1 Bäder (Zeusippos-Thermen)	d Hag. Euphemia (= Antiochos-Palast)	5 Milion
2 Denkmalsäulen	e Hag. Karpos und Papylos	6 Paläste
a Eudoxia-Säule	f Hag. Polyeuktos	a Lausus-Palast
b Gotensäule	g Hag. Sergios und Bakchos (Peter und Paul)	b Bukoleon-Palast
c Marcians-Säule	h Hag. Sophia und Patriarchat sowie Augusteion und Justinians-Säule	c Großer Palast
3 Hippodrom	i Theotokos Blachernon	d Magnaura-Palast
4 Kirchen und Klöster	k Theotokos Chalkoprateias	e Anonymes Palais (später Myrelaion)
a Balaban ağa msc.	l Theotokos Hodegetrias	
b Hag. Apostoloi	m Prodomos Studii	
c Hag. Eirene		

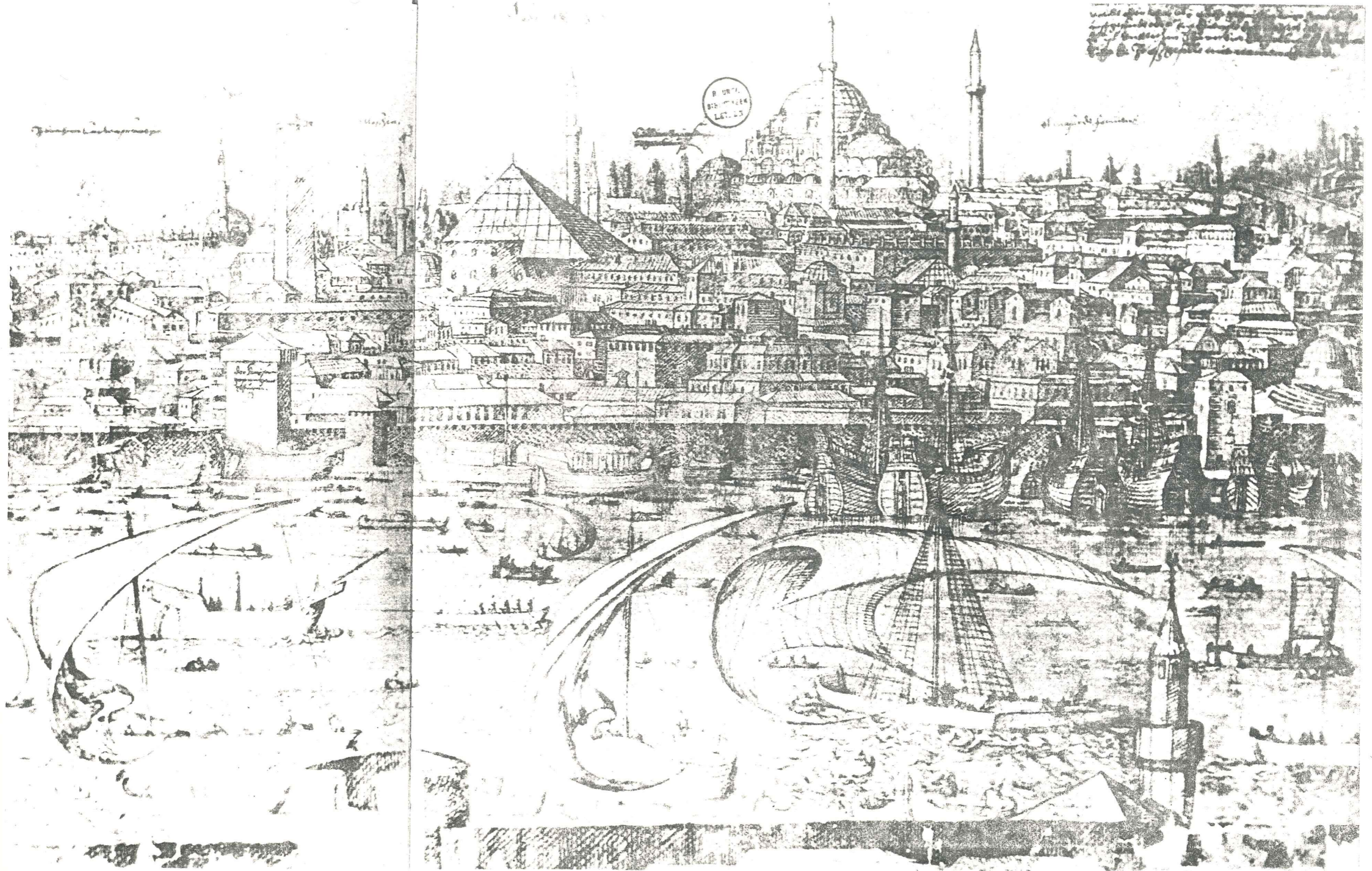
Res. 6. Vaziyet Planı (4-7 yy.), Önemli yapılar ve semtler. Ölçek : 1/50 000

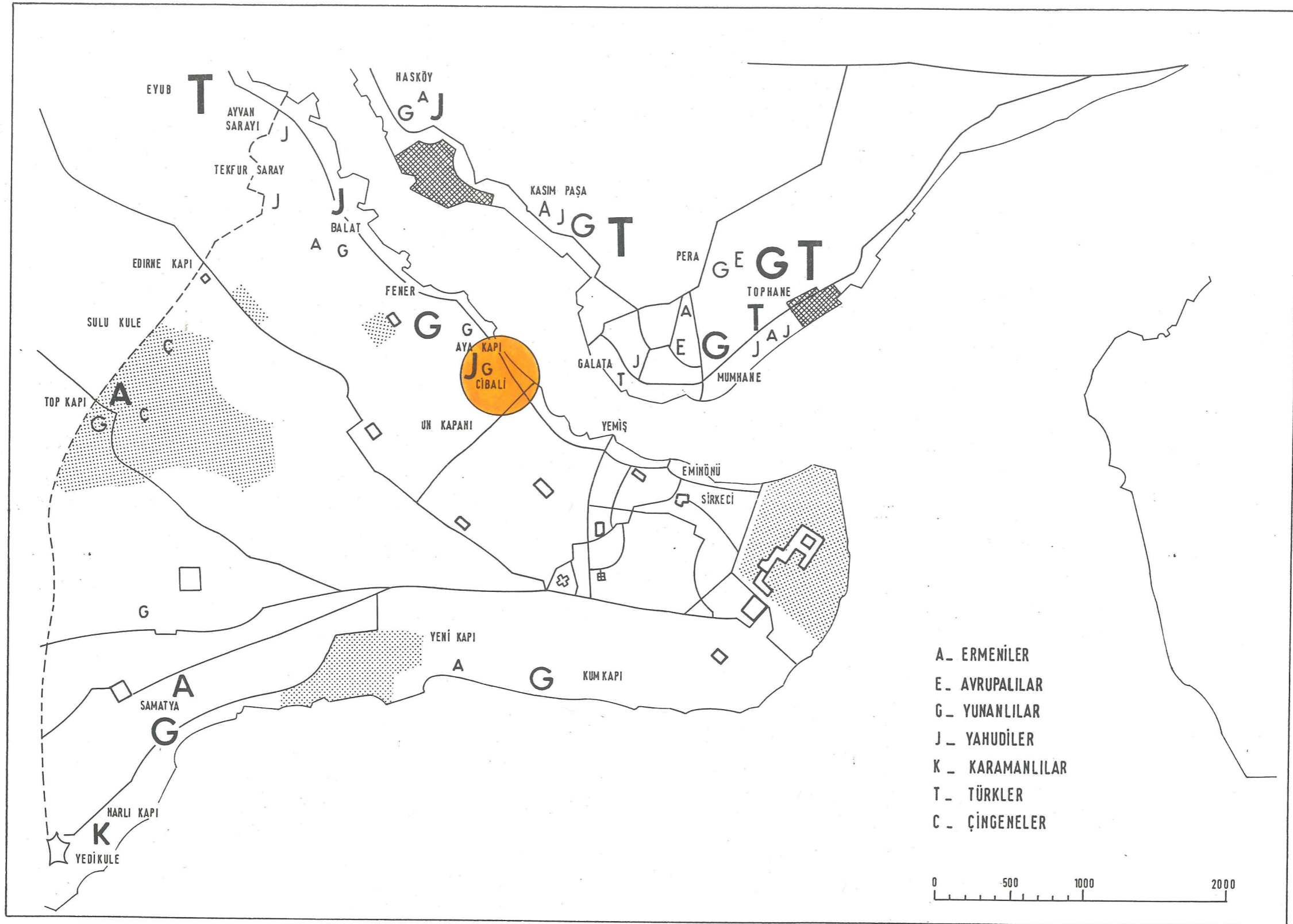
1 Bäder (Zeusippos-Thermen)	g Gastria-Kloster (Sancaktar Msc.?)	r Nca
3 Hippodrom	h Gül Camii (Fuergetes-Kloster??)	s Odalar Camii
4 Kirchen und Klöster	i Hag. Andreas en Krisei	t Kloster des Prodomos Studii
a Atik Mustafa paşa Camii	k Hag. Eirene und Hag. Sophia	u Sekbanbaşı Msc.
b Christuskirche tes Choras	l Hag. Georgios en Kyparissio	v Theotokos Pammakaristos
c Christuskirche Panepoptes	m Hag. Georgios Manganon	w Theotokos Peribleptos
d Christuskirche Pantokrator	n Kalenderhane Camii	x Toklu dede msc.
e Christuskirche Philanthropos	o Kılıse Camii	
f Christuskirche Soter Chalkes	p Lips-Kloster	6 Paläste
	q Myrelaion Kloster	a Blachernenpalast
		b Bukoleon-Palast
		c Großer Palast

Res. 7. Vaziyet Planı (8-12 yy.), Önemli yapılar ve semtler. Ölçek : 1/50 000

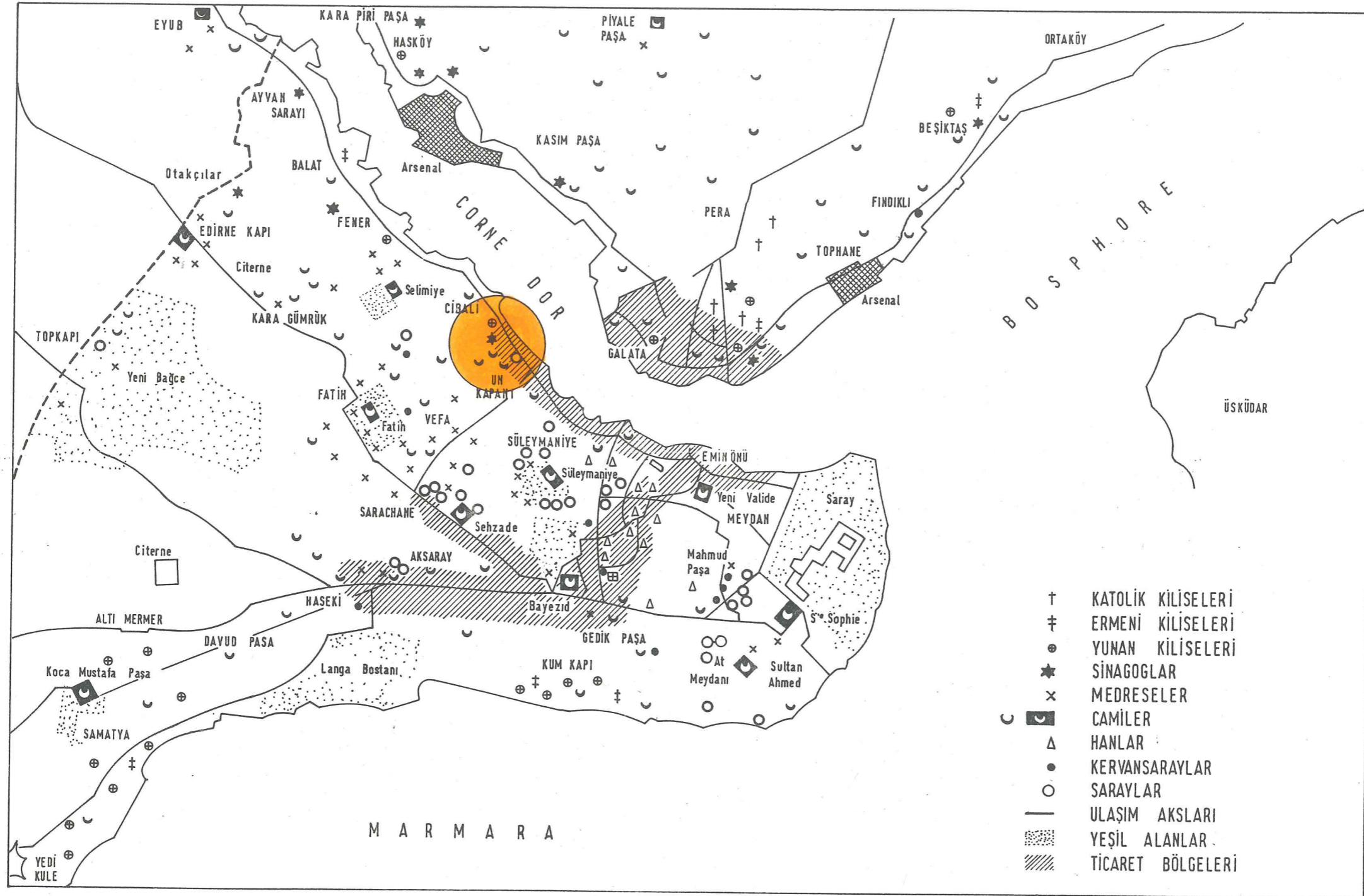

Res. 10. Halic 'ten görünüş: 16. yüzyılda Melchior Lorichs tarafından yapılmıştır. Ayrıntılı ve gerçeğe uygun en eski gravürlerdendir. Tepede, o zaman ayakta duran eski Fatih Camii görülmektedir.

Res. 11. 1550 de Azınlıkların Yerleşme Bölgeleri

Res. 12. Önemli yapılar, ulaşım aksları, ticaret bölgeleri

Res. 13. Haliç'ten su kemeri ve Fatih Camiine bakış. (Barker) 1813

CANAL DE L'

SCUTARI

SULEIMANI

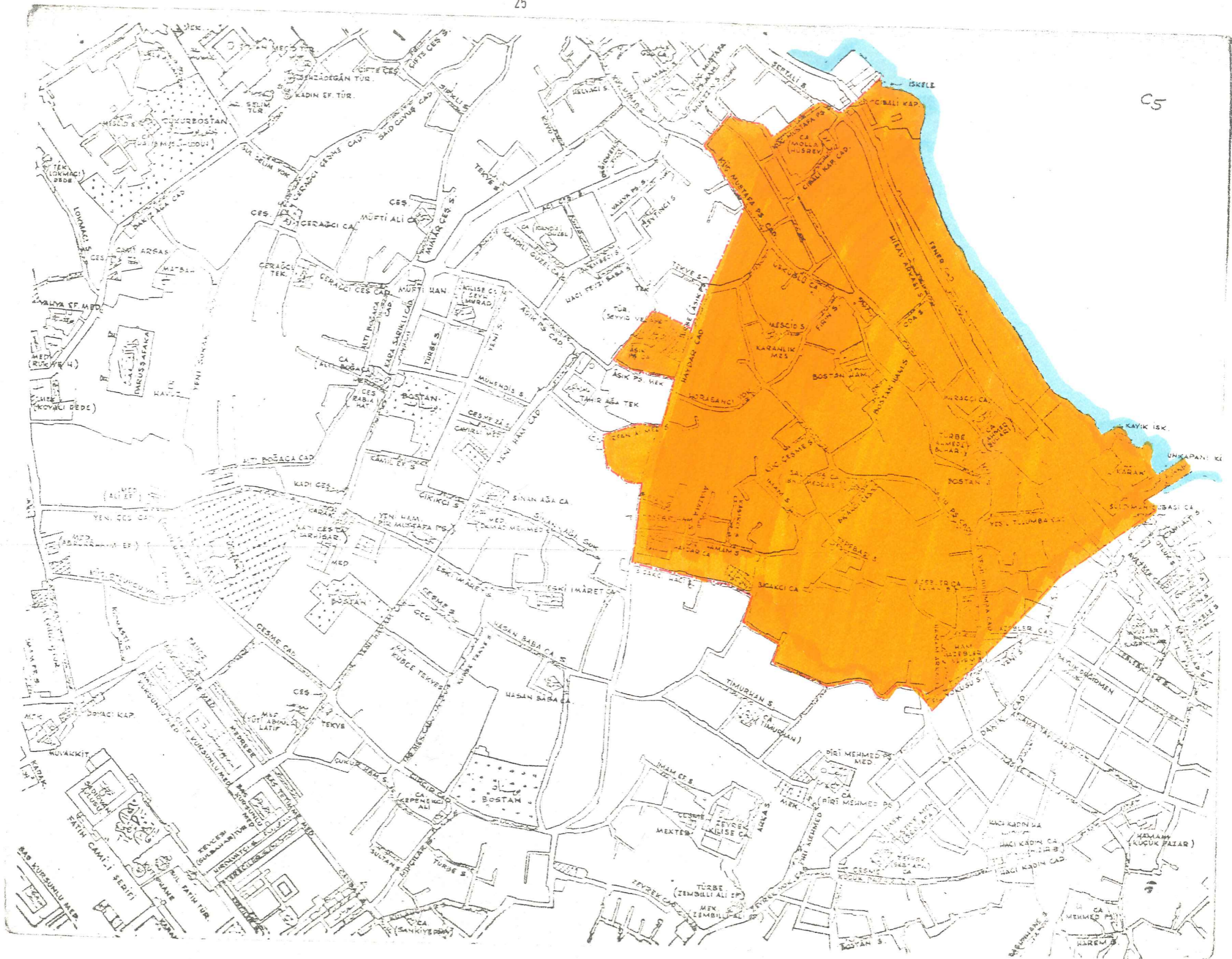
SCHAKIABE

Le Courant n'a que 4 Bras de profondeur

Res. 15 . Galata, Beyoğlu ve çevresinin 1845 yıllarına ait haritası.
(Sedat Hakkı Eldem' den)

Res. 17. 1874 Tarihli Taş baskı harita, Ekrem Hakkı Ayverdi

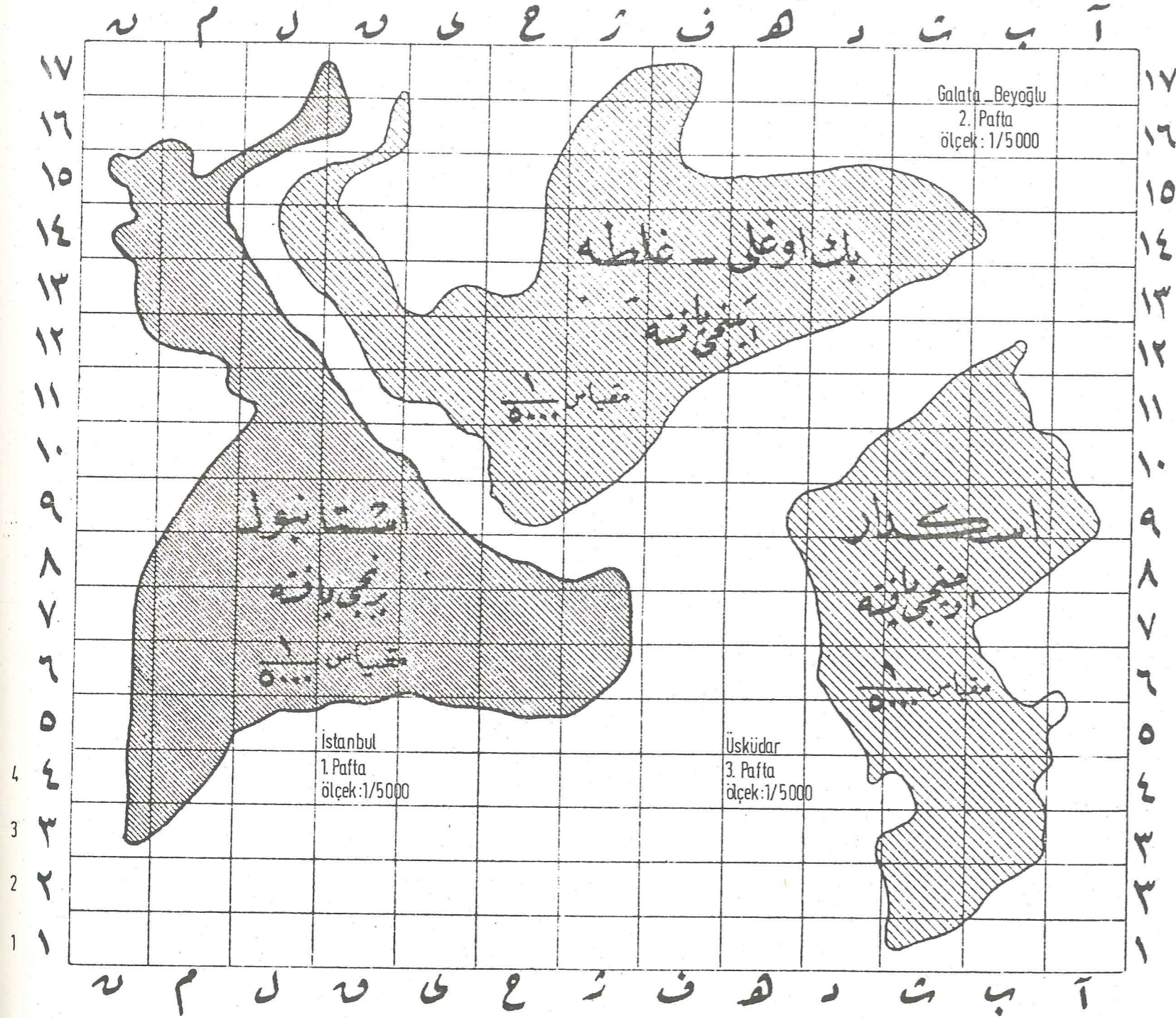
ایستانبول شهری رسمی خریطه لری

(İSTANBUL ŞEHİRİ
RESMİ HARİTALARI)

یافته تقیراتی حدودی (PAFTA TAKSİMATI CETVELİ)

کشفیات و انشای اولان شهر لری
طرفدن خریطه رسمی دن تصفیر و طبع ایدر لشد

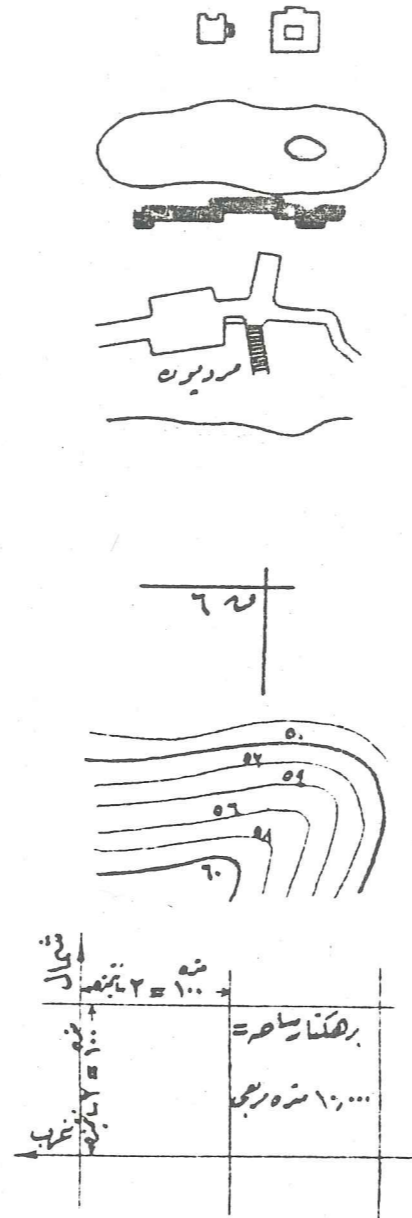
Keşfiat ve İnşaat Türk A.Ş. tarafından resmi haritadan
küçültülmüş ve basılmıştır.

ایشادات

مبانی رسمیہ، جامعلر، تریبرلر، کتبلر، خستہ نزلر، الخ ..
 بارقلر، بچولر، فرارقلر، الخ ..
 اسکی قلعه دیوارلری
 بالعموم جاده لری، یوللر، چیقمازلر، الخ ..
 ساحل بحر
 تراموای یوللری
 ۱/ مقیاسی رسمی شجره یوللری نومرولر بله یافته
 تقیساتی اراده ایبرر .
 تسویه منحنی لری منزه ده بر دور . ارتفاعلر
 خلیج تسویه و مطبوعه نظرًا قیادولمندر .

زوایا غلطه اقله سی برکینه ربقه ساحل اولمندر

Lejant

Resmi binalar camiler

Parklar, bahçeler
ekili alanlar.

Eski kale duvarları

Caddeler, yollar

Deniz kenarları

1/1000

Tesviye eğrileri
2 m ara ile

1 Hektar
10000 m²

آیاقاپو

(AYAKAPI)

جالى

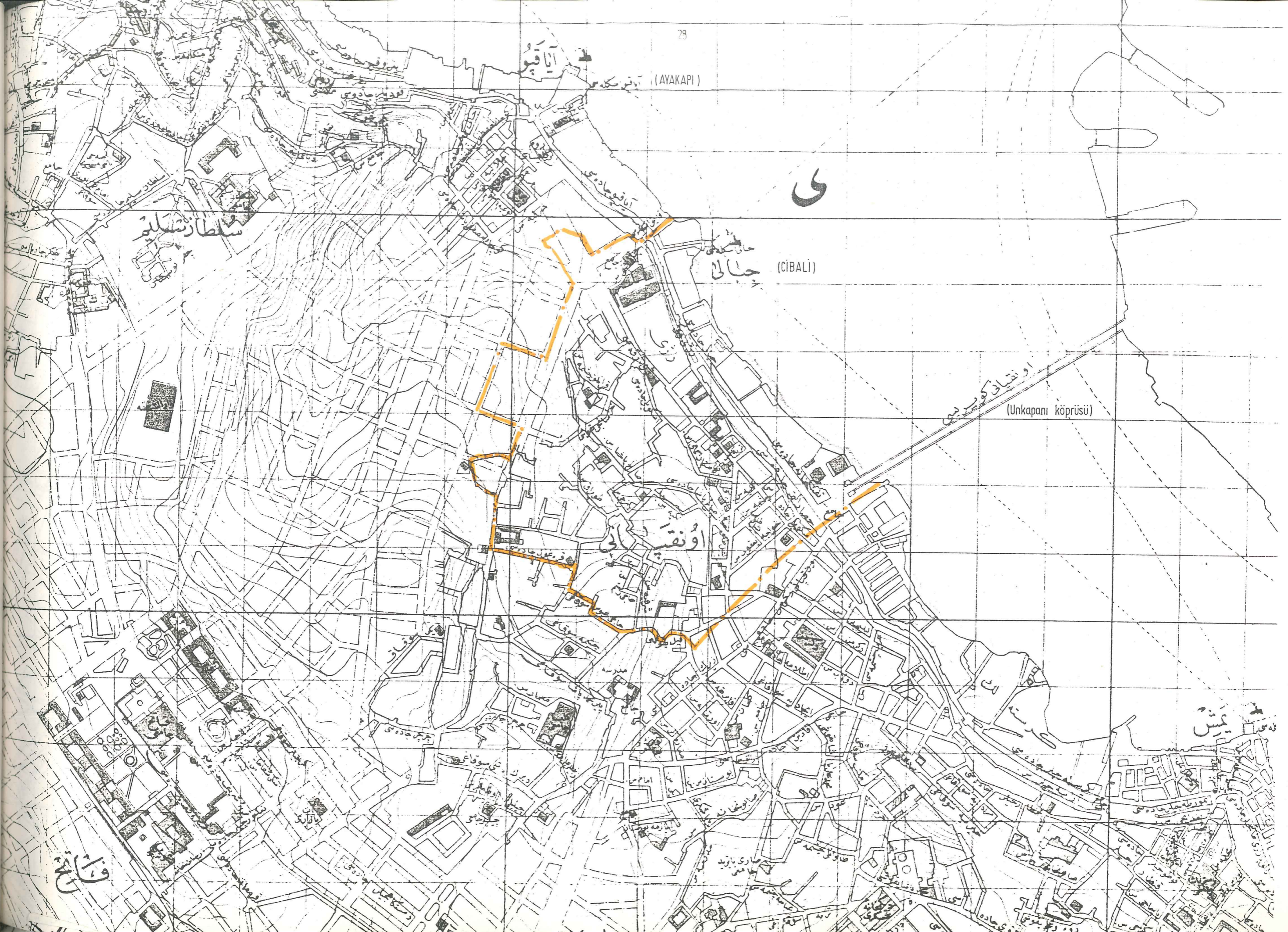
(CIBALI)

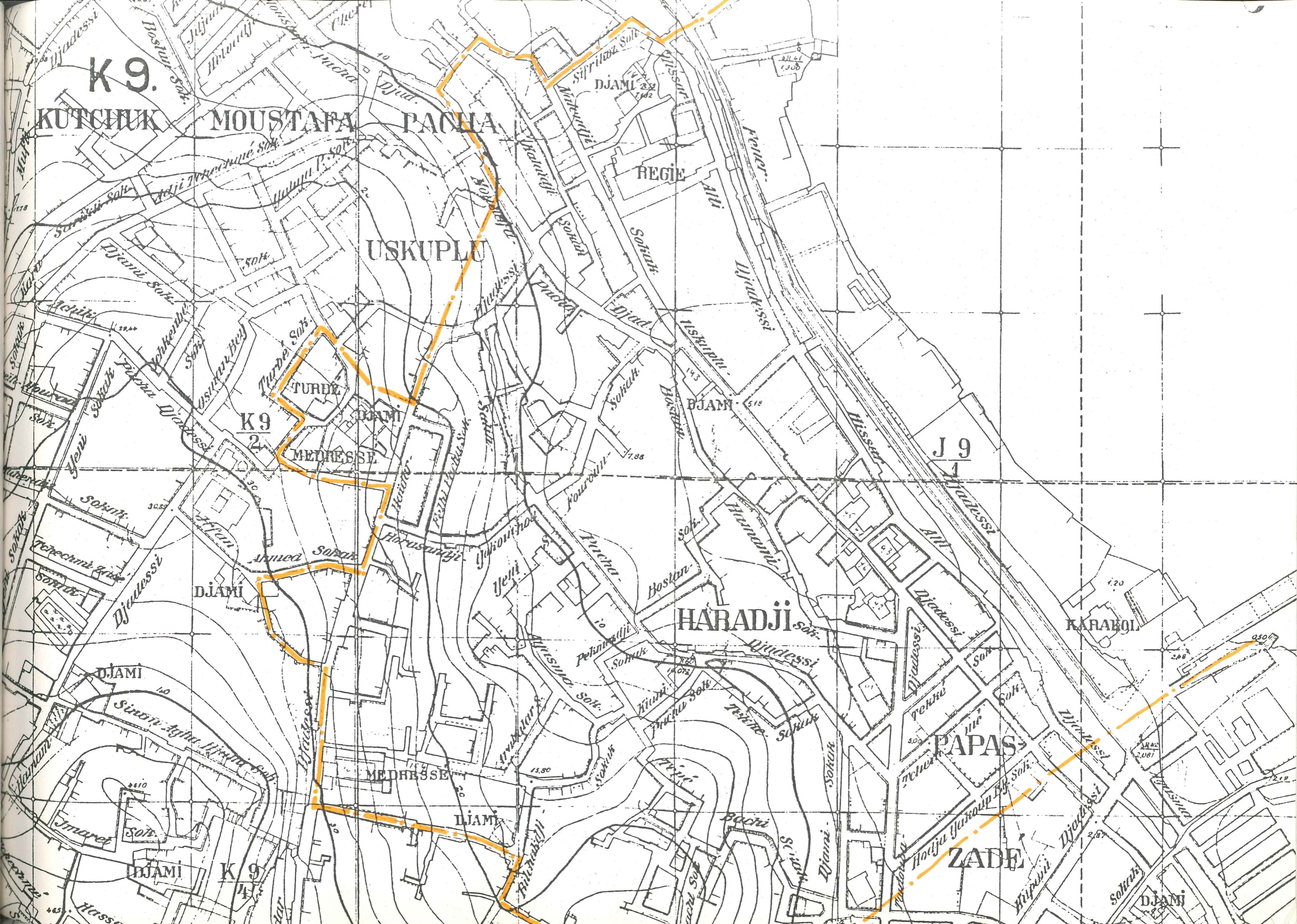
(Unkapani köprüsü)

اونقاپانلى

طاش

فاناخ

K 9.

KUTCIUK

MOUSTAFA

PACHA

USKUPLU

TURBE

MEDRESSE

K 9
2

DJAMI

HARADJI

PAPAS

ZADE

K 9
4

J 9
1

KARABOL

DJAMI

DJAMI

REGIE

DJAMI

DJAMI

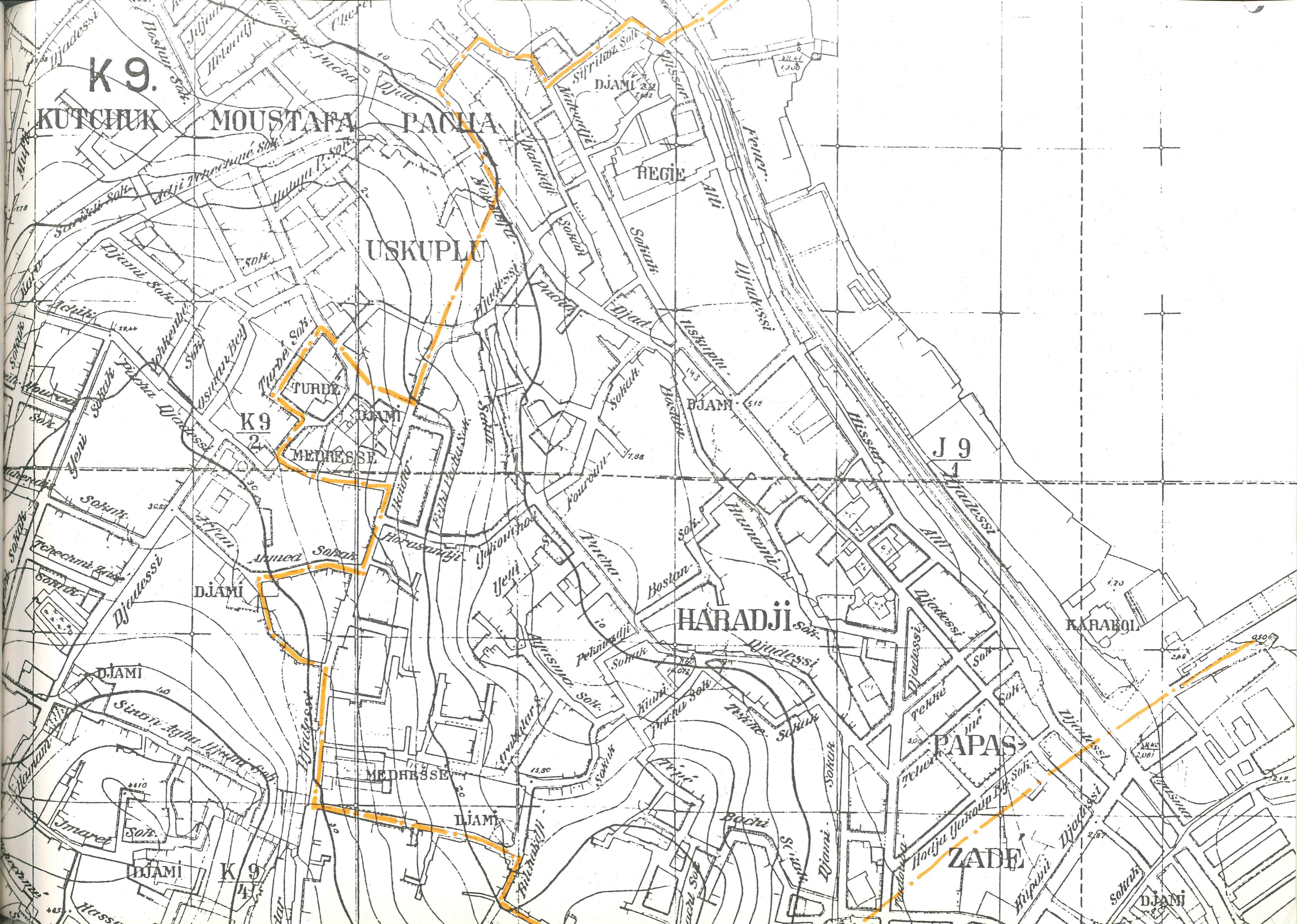
DJAMI

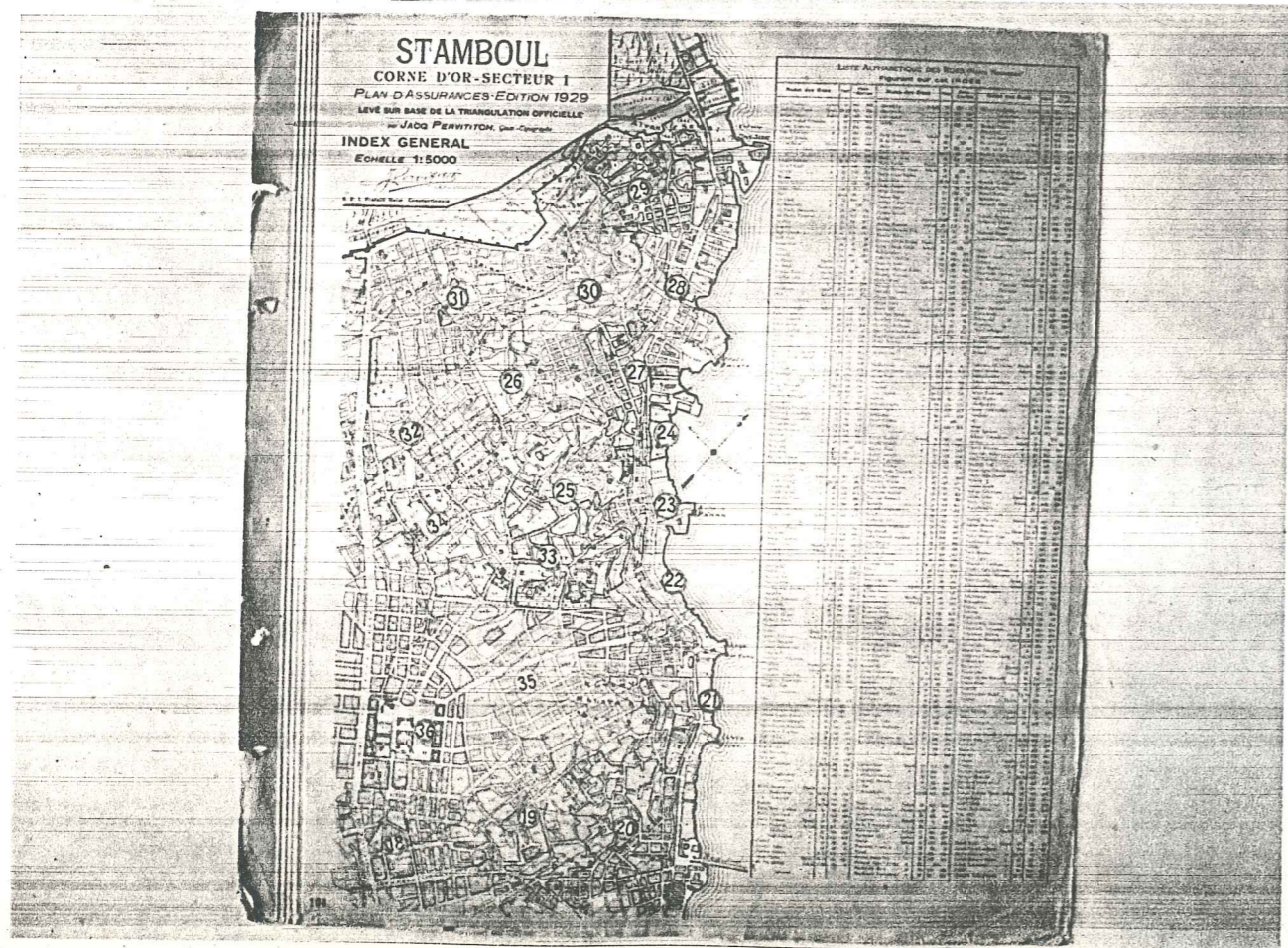
DJAMI

MEDRESSE

DJAMI

DJAMI

Res. 20. Pervititch haritalar, 1929.

Fatih Camii

Res. 21. 1813 deki görünüş.

Fatih Camii

Bu çalışma, T.C. Bayındırlık Bakanlığı, Demiryollar, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü tarafından, Boğaziçi Üniversitesine yaptırılan ve Mayıs 1977 yılında üç cilt halinde yayımlanan "Haliç Mater Planı ve Uygulama Kesin Raporu" nun bir özetidir.

HALIÇ VE ÇEVRESİNİ KAPSAYAN
BİR DÜZENLEME ÇALIŞMASI

ŞEKİL 5. TARİHİ ÇEKİRDEKLER

1. Sepeççiler Kasrı
2. Yalı Koşku
3. Yenicami Külliyesi ve Mısır Çarşısı
4. Rüstem Paşa Camii
5. Süleymaniye Külliyesi
6. Şehzadebaşı Külliyesi
7. Valens Su Kemerli
8. Hacı Kadir Camii
9. Şebsefa Kadir Camii
10. Fatih Külliyesi
11. Gül Camii
12. Sultan Selim Camii ve Külliyesi
13. Fener Patrikhanesi
14. Ferruh Kethuda Camii
15. Kariye Camii
16. Tekfur Sarayı
17. Yatağan Camii
18. Aya Tekla Kilisesi
19. Bizans Şapeli (Toklu İbrahim Dede Mescidi)
20. İvaz Efendi Camii
21. Apemas Zindanı
22. Defterdar Camii
23. Cezari Kasım Camii
24. Silahlı Camii
25. Zal Mahmut Paşa Camii ve Külliyesi
26. Eyüp Sultan Külliyesi
27. Piyerloti Kahvesi
28. Saadabat Sarayı
29. İmrahor Köşkü
30. Halıcıoğlu Camii
31. Eski Tersane Sarayları
32. Aynalı Kavak Kasrı
33. Taşkızak Tersanesi
34. Kaptan Paşa Camii
35. Camialtı Tersanesi
36. Azapkapı Camii
37. Galata Bedesteni
38. Rüstem Paşa Camii
39. Arap Camii (S. Paul ve S. Domenico Kilisesi)
40. Galata Kulesi

İŞYERİ CİNSİ	İŞYERİ KODU	İŞYERİ ALANI	
		Bin m ²	Oran
Gemi Endüstrisi	30	341.7	% 21.2
Demir - Çelik İmalatı	10	261.7	% 16.2
Kimya Sanayii	40	238.5	% 14.8
Metal ve Elektrik Sanayii	20	168.5	% 10.5
Tekstil Sanayii	60	152.1	% 9.4
İnşaat Malzemeleri Sanayii	80	131.2	% 8.1
Depolar	90	126.3	% 7.8
Gıda Sanayii	50	82.2	% 5.1
Orman Ürünleri Sanayii	70	56.1	% 3.5
Makine İmalatı Sanayii	00	55.6	% 3.4
Toplam	-	1 613.9	% 100
ÖZET			
Sanayi Kuruluşları	-	1 145.9	% 71
Tersaneler	-	341.7	% 21
Depolar	-	126.3	% 8

SEMT İSMİ	SEMTLERE GÖRE PERSONEL SAYILARI			
	Memur	Vasıflı işçi	Vasıfsız işçi	Toplam
Kasımpaşa	361	4 191	1 339	5 891
Eyüp	332	1 825	3 072	5 229
Kâğıthane	761	1 349	1 916	4 026
Defterdar	370	2 726	521	3 617
Eminönü	301	1 528	1 053	2 882
Alibeyköy	222	1 141	840	2 203
Sütlüce	256	1 045	559	1 860
Hasköy	80	522	710	1 312
Silâhtarğa	434	409	345	1 188
Balat	81	523	447	1 051
Cibali	57	746	217	1 020
Ayvansaray	34	414	537	990
Karaköy*	192	161	172	525
Fener	59	178	188	425
Halıcıoğlu	20	124	169	313
Unkapamı	20	12	36	68
Toplam	3 580	16 899	12 121	32 600

* Karaköy kısmen dahildir.

İŞYERİ CİNSİ	İŞYERLERİ CİNSİNE GÖRE PERSONEL SAYISI			
	Memur	Vasıflı işçi	Vasıfsız işçi	Toplam
Tersaneler	400	4 715	1 669	6 784
Tekstil sanayii	401	3 912	1 182	5 495
Depolama yerleri	501	2 492	1 848	4 841
Kimya sanayii	482	1 545	2 625	4 652
Demir - çelik sanayii	354	1 442	1 616	3 412
Metal, elektrik sanayii	463	462	846	1 771
İnşaat malzemeleri	128	726	827	1 681
Gıda sanayii	273	834	551	1 658
Makine imalatı	494	500	393	1 387
Orman ürünleri	84	271	614	969
Toplam	3 580	16 899	12 121	32 600

SIVI ARTIK CİNSİ	SIVI ARTIK MİKTARLARI (1)		
	İşyeri sayısı	bin ton/yıl	oran
Kimyevi artıklar	23	1 292	% 66.9
Yıkama suyu	35	525	% 27.1
Soğutma suyu	8	81	% 4.1
Temizleme suyu	10	18	% 0.9
Organik artıklar	3	17	% 0.9
Çamur	1	0 003	% 0.0
Toplam	80	1 934	% 100

SEMT İSMİ	KATI ARTIK MİKTARLARI		
	İşyeri sayısı	ton/yıl	oran
Eminönü	2	10 100	% 20.4
Alibeyköy	26	8 186	% 16.6
Silâhtarğa	16	7 933	% 16.1
Kâğıthane	21	6 619	% 13.4
Sütlüce	19	3 657	% 7.4
Eyüp	42	3 614	% 7.3
Ayvansaray	57	2 153	% 4.4
Halıcıoğlu	17	1 617	% 3.3
Hasköy	65	1 585	% 3.2
Karaköy	27	1 255	% 2.6
Balat	36	1 009	% 2.0
Fener	11	893	% 1.8
Kasımpaşa	14	623	% 1.3
Diğer	11	121	% 0.2
Toplam	364	49 365	% 100

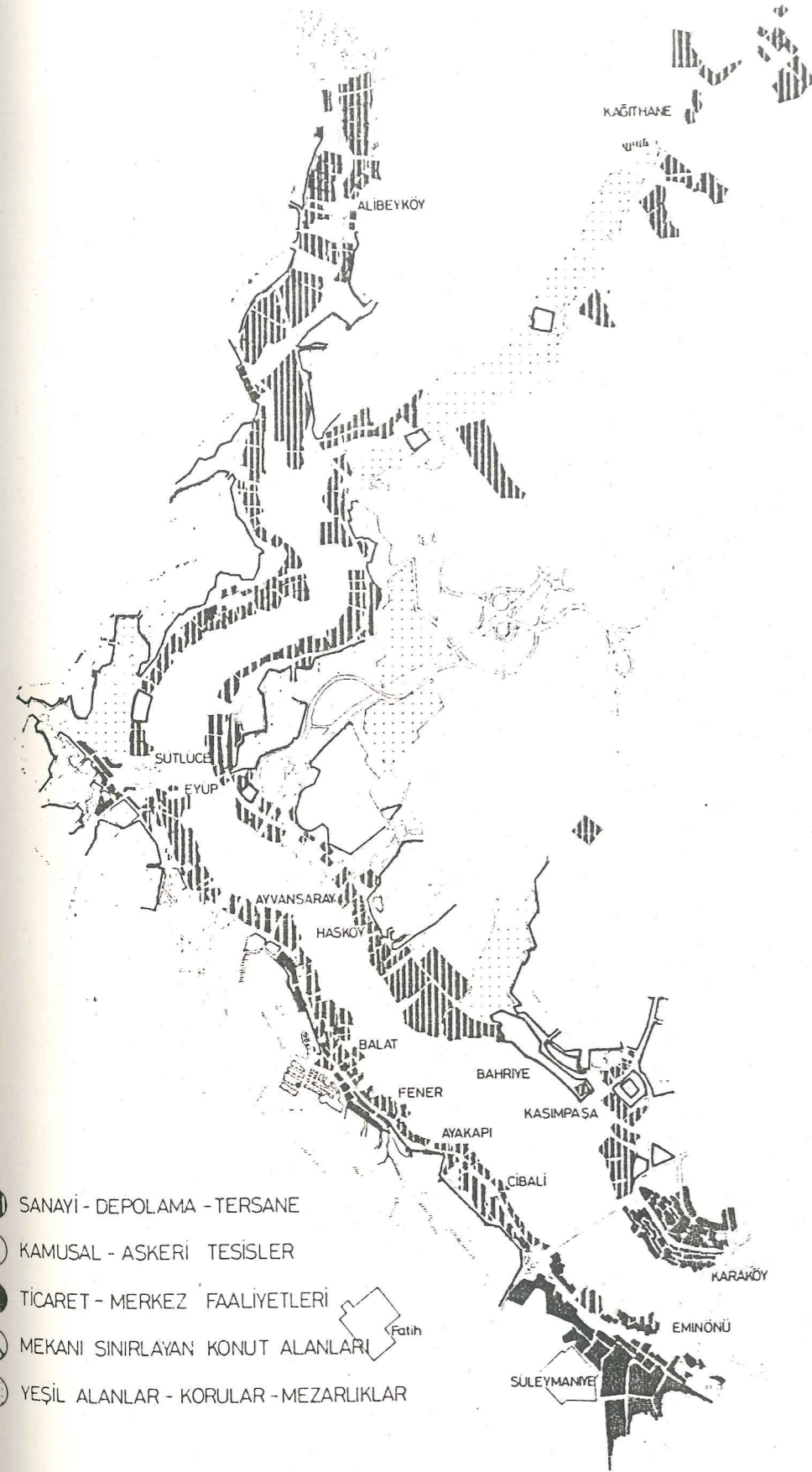
KATI ARTIK CİNSLERİ	KATI ARTIK MİKTARLARI		
	İşyeri sayısı	ton/yıl	oran
Cüruf	35	16 854	% 34.1
Çöp	25	14 853	% 30.1
Metal artıkları	200	10 099	% 20.5
Taş, mermer	24	3 270	% 6.6
Organik artıklar	9	2 657	% 5.4
Tahta parçaları	44	776	% 1.6
Kâğıt v.b.	8	474	% 1.0
Kimyevi artıklar	17	367	% 0.7
Tekstil artıkları	4	15	% 0
Kati artık atmayanlar	330	0	% 0
Toplam	366	49 365	% 100

SEMT İSMİ	İŞYERİ Adet	Halıcı'de 696 İş Yerinde Mevcut			Yeni Yörede İstene Arsa ³
		Yapı ¹ Bin m ²	Arsa Bin m ²	Teçhizat Bedeli ² Milyon TL	
Eyüp	72	199	255	645	1 083
Kâğıthane	44	156	331	296	159
Sütlüce	34	147	117	57	159
Alibeyköy	33	111	160	158	138
Fener	30	30	24	30	108
Ayvansaray	75	81	51	60	89
Silâhtarğa	21	140	145	47	68
Hasköy	117	79	56	91	66
Balat	85	49	45	116	63
Karaköy	59	21	16	74	39
Kasımpaşa	35	186	300	25	34
Defterdar	7	137	74	8	29
Cibali	47	18	13	10	21
Halıcıoğlu	22	13	16	22	19
Unkapamı	12	7	4	5	9
Eminönü	3	7	7	0	1
Toplam	696	1 380	1 614	1 643	2 082

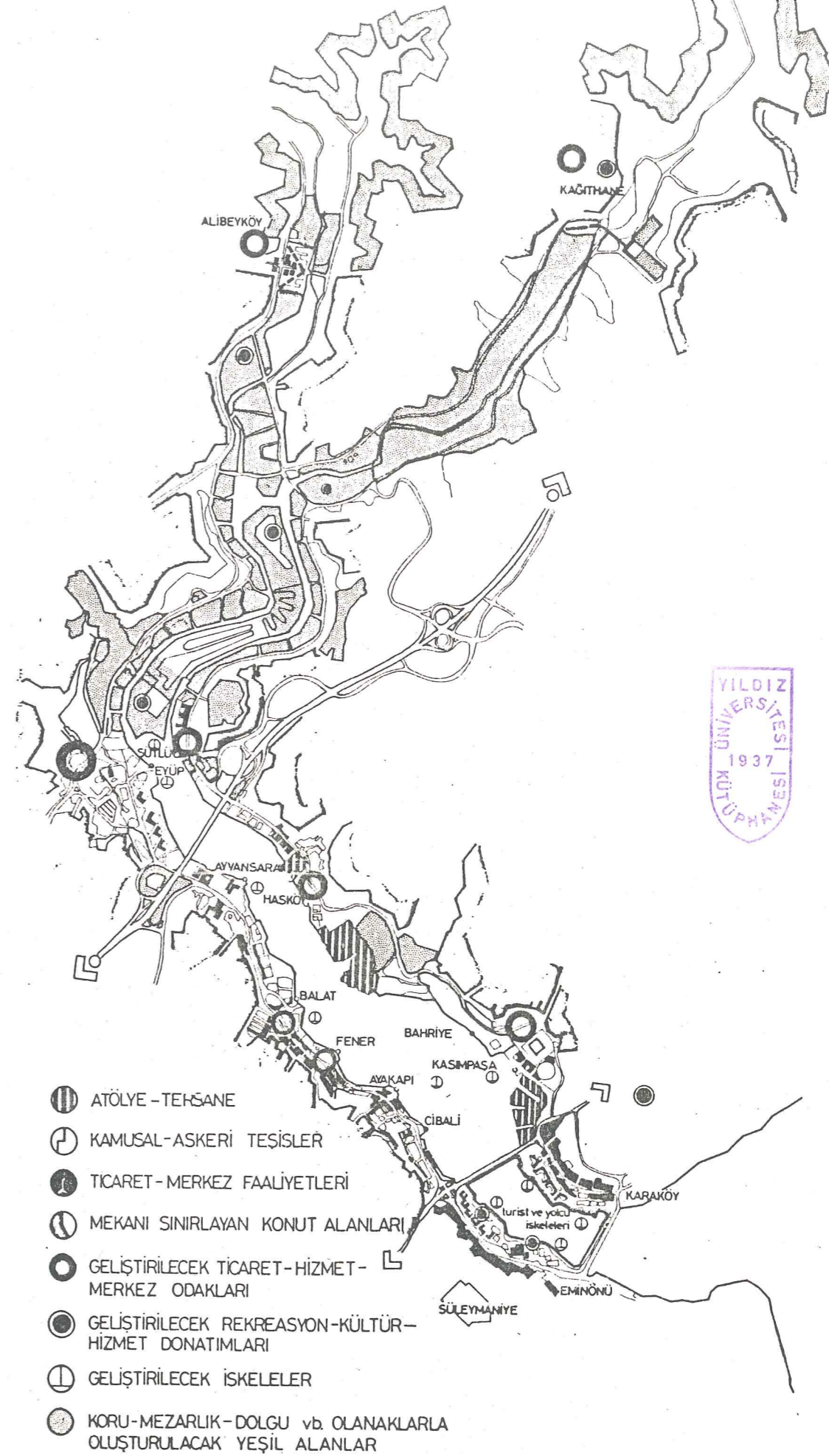
¹ Kat adetleri ile çarpılmış tüm yapı kat alanları

² Yalnız 618 iş yeri için menkul eşya ve makinelerin 1976 rayiç bedelleri

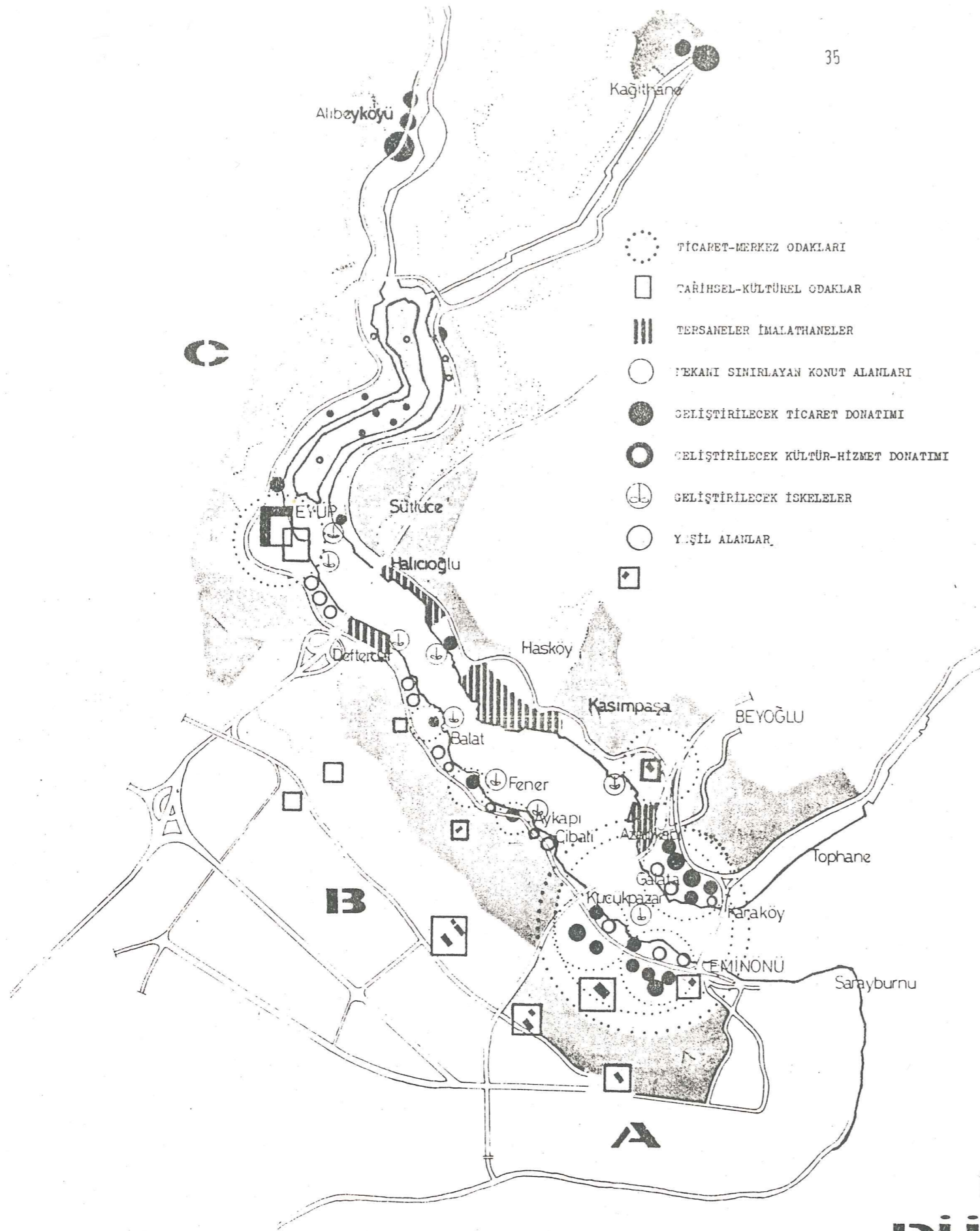
³ Yeni bir teşvik yöresine nakil isteyen toplam 400 iş yerinin talebi

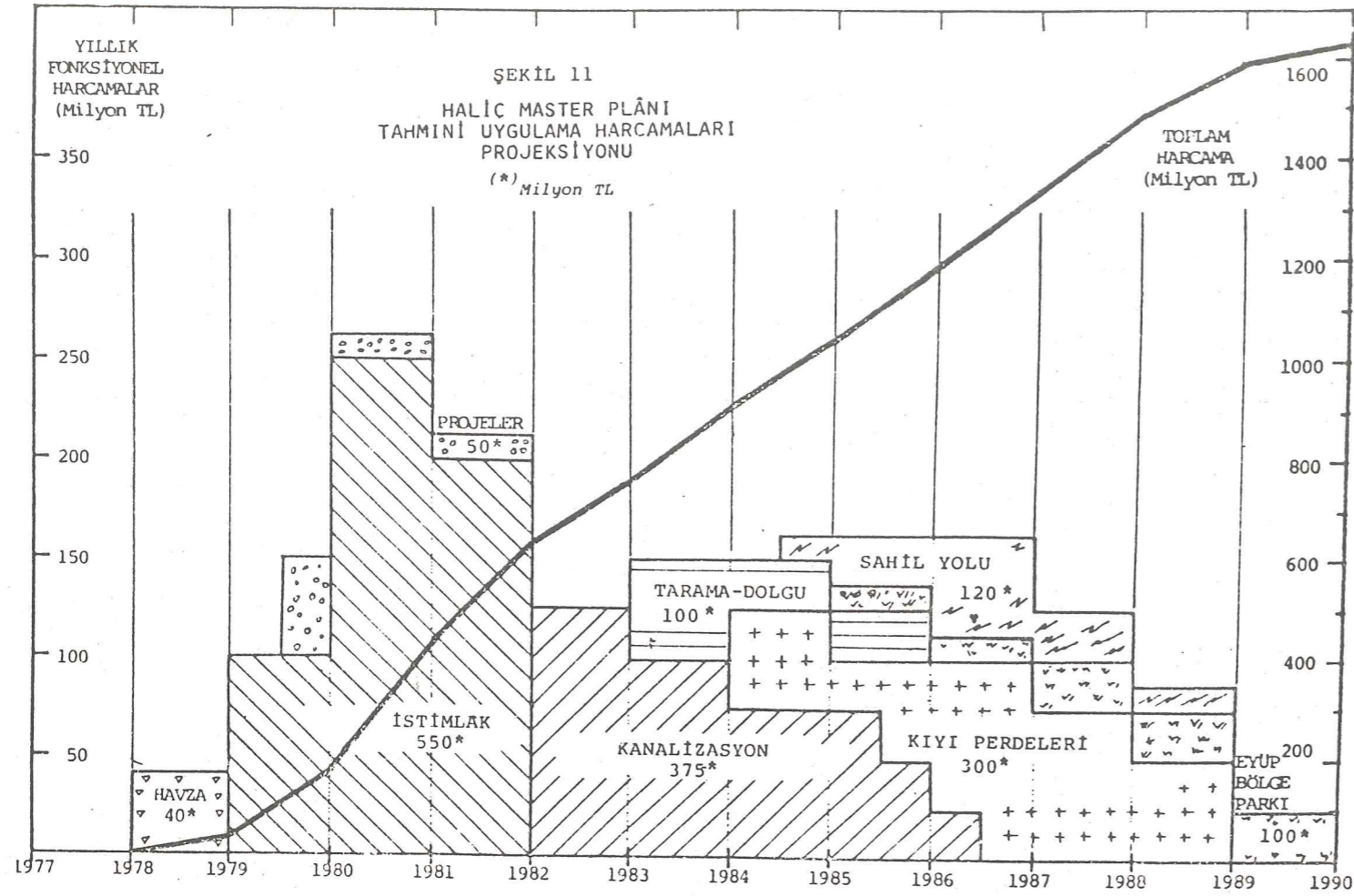
HALIÇ KIYI KESİMİ
MEVCUT ARAZİ KULLANIS PLANI

HALIÇ KIYI KESİMİ
DÜZENLENME ÖNERİSİ

HALIÇ MEKANI DÜZENLENME ÖNERİSİ ÖNEMLİ ODAKLAR

HALIÇ MASTER PLANI UYGULAMASINDA
GÖREV ALACAK KURULUŞLAR

HİZMETİ YAPACAK VE FİNANSE EDECEK KURULUŞLAR

1. İSTANBUL METROPOLİTEN HİZMET BİRLİĞİ (Yeni Kurulacak)
2. İSTANBUL BÖLGESEL KALKINMA BANKASI (Yeni Kurulacak)

İŞBİRLİĞİ VE KOORDİNASYON SAĞLANACAK KURULUŞLAR

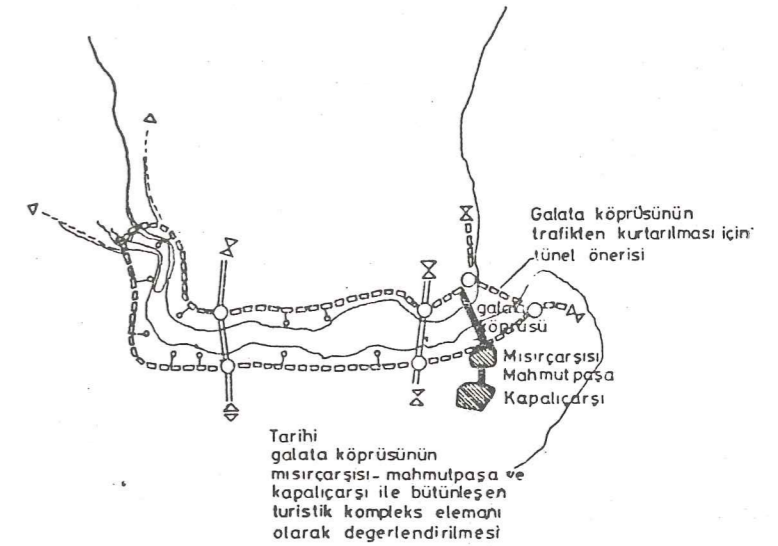
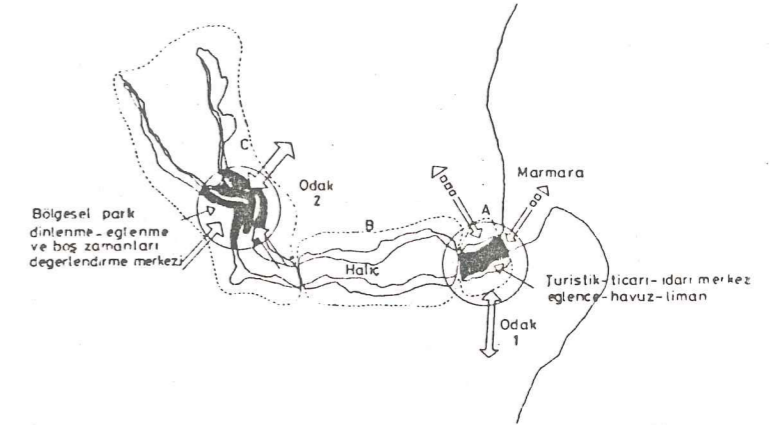
1. Bayındırlık Bakanlığı
  - İstanbul Liman Bölge Müdürlüğü
  - KGM 1. ve 17. Bölge Müdürlükleri
  - İstanbul Yapı İşleri Bölge Müdürlüğü
2. İmar ve İskân Bakanlığı
  - Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu
  - İstanbul İl Yapı Müdürlüğü
  - İller Bankası Genel Müdürlüğü
  - Emlak Kredi Bankası Genel Müdürlüğü
  - Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü
3. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
  - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
  - Devlet Su İşleri 14. Bölge Müdürlüğü, İstanbul Bölgesi
4. Ulaştırma Bakanlığı
  - Limanlar Dairesi Reisliği
  - Marmara Bölge Müdürlüğü, İstanbul Bölgesi
  - Ulaştırma Koordinasyon İdaresi
5. Başbakanlık
  - Devlet Planlama Teşkilâtı
  - Toprak ve Tarım Reformu İstanbul Bölge Müdürlüğü
  - Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü İstanbul İl Müdürlüğü
6. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
  - İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü
  - Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü

HALIÇ MASTER PLANI UYGULAMA PROGRAMI

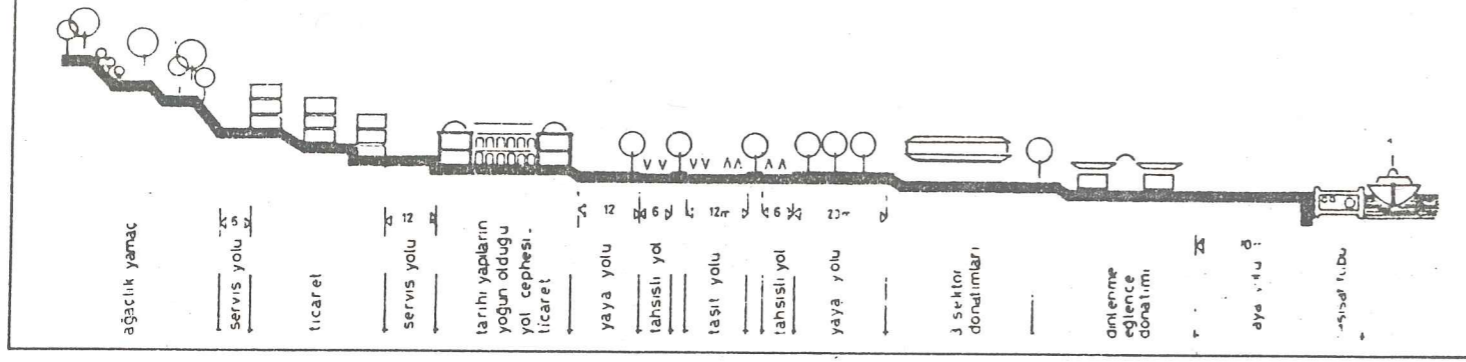
HALIÇ MASTER PLANI UYGULAMA PROGRAMI

NO.	TAPILACAK İŞ	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
ANASİ DÜŞÜNÜLMESİ															
1	Sanayi Bölgesi Temini														
2	Halıç'ten Makil														
3	Emulgaçırma														
BÖLGESEL ÖRGÜTLER															
4	Örgüt Kurma														
5	Fon Temini														
PROJELENDİRME															
6	Proje Tanıtım														
7	İslemlerin İhtisali														
İNŞAAT VE İMALÂT															
8	Havza Düzenleme														
9	Su-Kanalizasyon														
10	Enerji ve Telefon														
11	Tarama ve Dolgu														
12	Kıyı Perdeleri														
13	Kanal İnşaatı														
14	Sahil Yolu														
GELİŞTİRME-İSKÂN															
15	Eyüp Bölge Parkı														
16	Peysaj-Haydan														
17	İskân Faaliyeti														

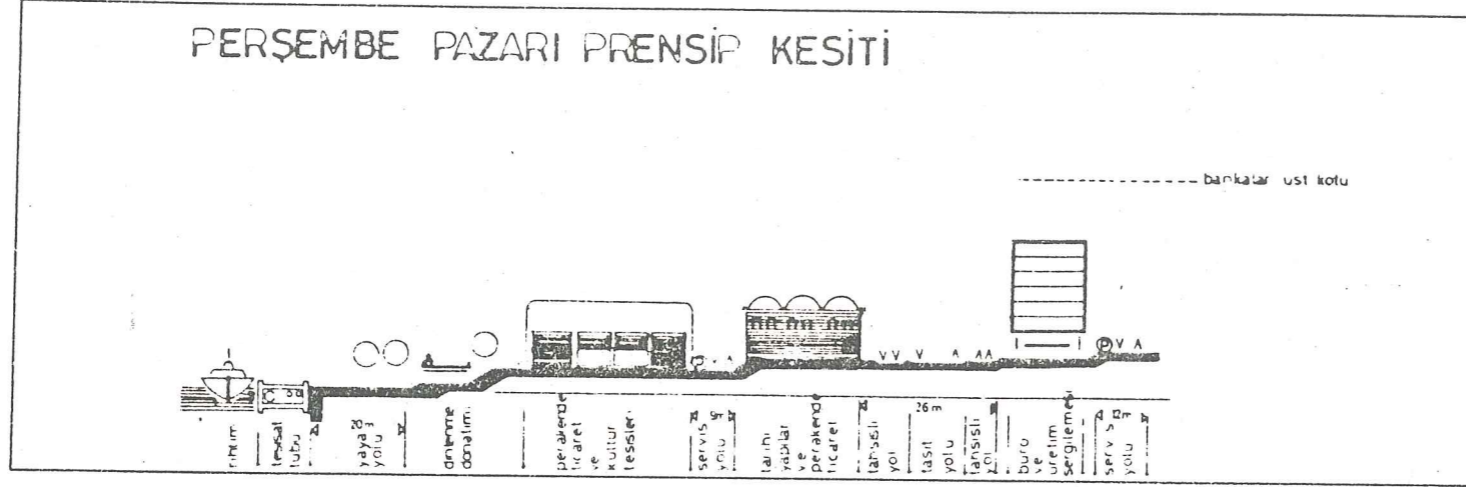
* Milyon TL

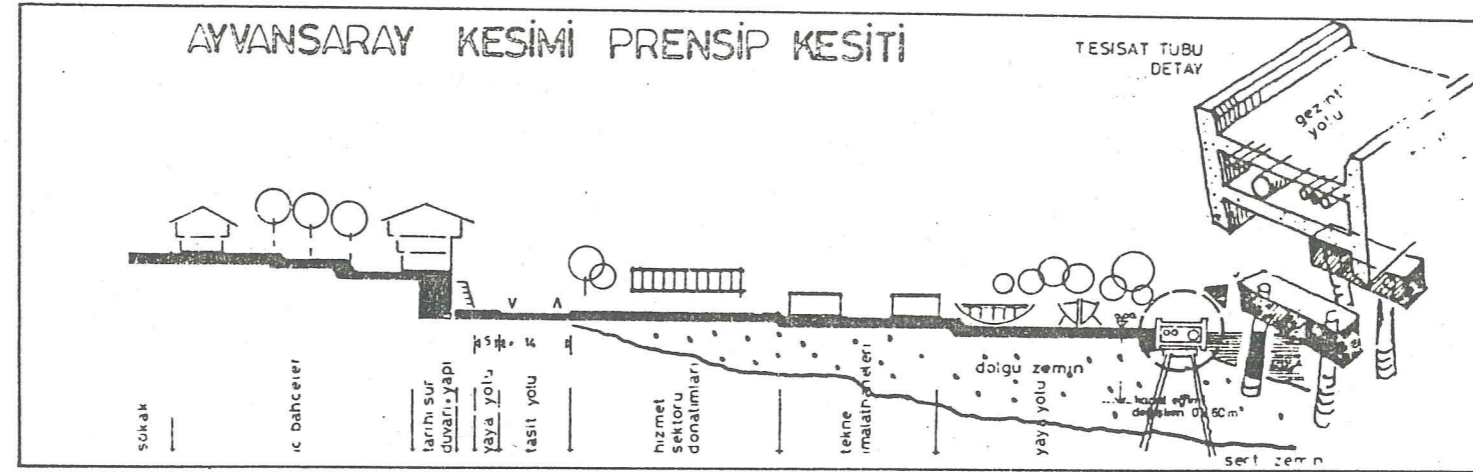
UNKAPANLEMINÖNÜ KIYI KULLANIŞI PRENSİP KESİTİ

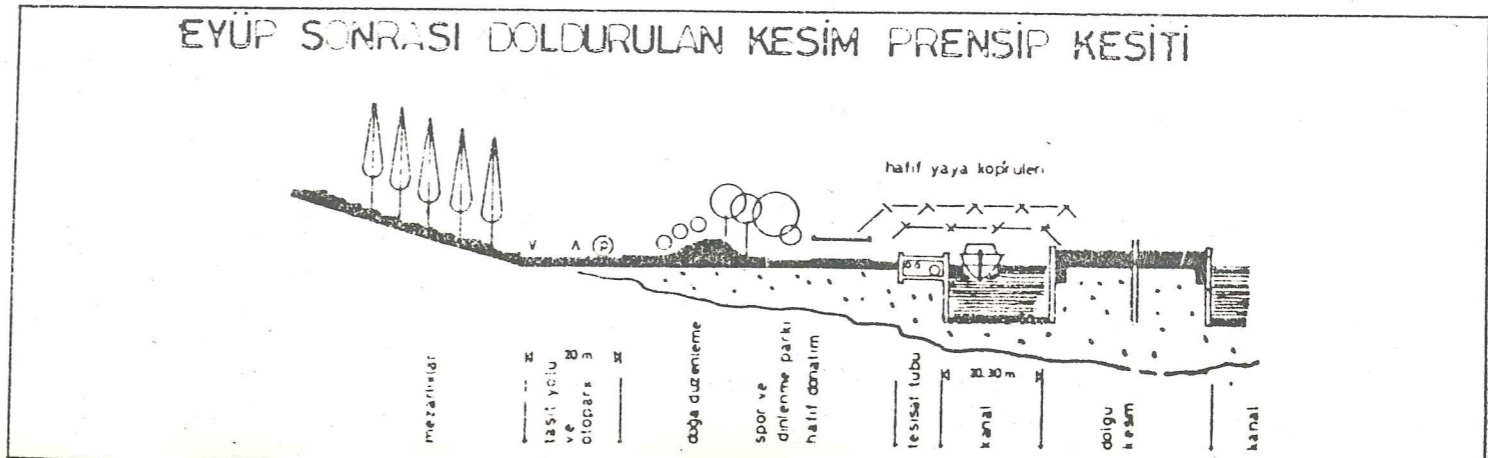
PERŞEMBE PAZARI PRENSİP KESİTİ

AYVANSARAY KESİMİ PRENSİP KESİTİ

EYÜP SONRASI DOLDURULAN KESİM PRENSİP KESİTİ

TABLO II. HALIÇ MASTER PLANI KAPSAMINA ALINAN FAALİYETLER

NO.	YAPILACAK İŞ	İŞİN İZAHI	İLGİLİ KURULUŞLAR
1	Organize Sanayi Bölgeleri Temini	Çeşitli yörelerde organize sanayi bölgelerinin temini, altyapılarının süratle tanamlanarak enerji, ulaşım, su ve kanalizasyon sağlanması, bu yörelerin Haliç'e tercih edilir hale getirilmesi	Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu Hazine Millî Emlâk Genel Müdürlüğü İstanbul Belediyesi Türkiye Elektrik Kurumu Karayolları Genel Müdürlüğü Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
2	Haliç'ten naklin sağlanması	Haliç'ten nakli gereken sanayilerin bölgede kalmalarını güçleştirici tedbirler getirmek, diğer bölgelere öncelikler ve kolaylıklar sağlanarak transferlerini gerçekleştirmek	İstanbul Belediyesi Maliye Bakanlığı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sanayi Odası Smaî Kalkınma Bankası
3	Kamulaştırma ve Arazi Planlaması	Kamulaştırma kanalı ile Haliç'te arazi toplama, birleştirme ve yeni parsellasyon işleri	Maliye Bakanlığı Arsa Ofisi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Millî Emlâk Genel Müdürlüğü
4	Bölgesel Örgüt Kurulması	İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği (İMİB) ve İstanbul Bölgesel Kalkınma Bankası (IBKB) kurulmasını sağlamak, bu örgütlerin yerel idarenin temsil esasını içerecek şekilde kanunlarını çıkartmak, diğer devlet kuruluşları ile işbirliği esaslarını yönetmeliklerle tesis etmek	Türkiye Büyük Millet Meclisi İçişleri Bakanlığı İmar ve İskân Bakanlığı İstanbul Metropolitan Alanı Belediyeleri
5	Parasal Kaynak Temini	İstanbul Bölgesel Örgütleri İMİB ve IBKB'nin parasal kaynaklarını düzenlemek, tahvil çıkarmak, fon temini için kredi ve vergi kuruluşlarının yasalarında değişiklik yapmak	Türkiye Büyük Millet Meclisi Maliye Bakanlığı
6	Projelerin Yapımı (Bölüm 3 ilâ 10)	İstanbul Bölgesel Örgütlerinin koordinasyonu ve işbirliği yapılan yürütücü kuruluşların denetim ve yönetiminde Haliç'te uygulanacak mühendislik ve mimarlık projelerinin yapılması, çeşitli arazi etüdü işlerinin tamamlanması, havza etüd ve projeleri, şehircilik projeleri, hava kirliliği ölçümleri	İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği İstanbul Bölgesel Kalkınma Bankası Üniversiteler İller Bankası Karayolları Genel Müdürlüğü Devlet Su İşleri Bayındırlık Bakanlığı (DLİİ) Türkiye Elektrik Kurumu
7	Proje İhaleleri (Bölüm 10)	Yapımı tamamlanan projelerin teklif alması kamu veya özel kuruluşlara ihale edilmesi	İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği İstanbul Bölgesel Kalkınma Bankası
8	Havza Düzenlemesi (Bölüm 5)	Alibeyköy ve Kâğıthane derelerine su veren havzalarda amenajmanı, erozyon önlemi ve taşkın karşı kanal yapımı, regülatör veya baraj inşaatı	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
9	Su ve Kanalizasyon Tesisler (Bölüm 3 ve 10)	İçme suyu temini ve pis suların toplanması, tasfiyesi ve denize verilmesi	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
10	Enerji ve Telefon Hatları (Bölüm 2 ve 9)	Elektrik enerjisi, bölge dağıtım şebekesi tesisi ve telefon hatlarının düzenlenmesi	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Türkiye Elektrik Kurumu PTT Genel Müdürlüğü
11	Tarıma ve Dolgu (Bölüm 7)	Dip çamurunun tarama ile temizlenmesi ve yeşil saha veya yol yapılacak bölgelerde dolgu yapılması	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (DLİİ)
12	İskele İnşaatı (Bölüm 7 ilâ 9)	Tanzim edilen kıyı boylarınca denizyolu ile irtibat istenilen yerlerde iskele inşaatı	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (DLİİ)
13	Suyolu Kanal İnşaatı	Yeşil saha olarak doldurulması önerilen bölgede bırakılacak suyolu için kanalların inşaatı	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (DLİİ)
14	Sahil Yolu İnşaatı	Suyolu boyunca ve Haliç çevresinde karayolu yapımı, çevre yolları ile bağlantıların tesisi, şev ağaçlandırması	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (KGM) Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
15	Ağaçlandırma	Havza amenajmanı, çevre düzenlemesi, turistik ve dinsel bölgeler tanzimi ile ilgili tüm ağaçlandırma ve yeşillendirmenin yapımı	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
16	Mimarî Geliştirme	Bölgedeki meydanların, dinsel ve turistik bölgelerin, tarihi eserler çevrelerinin tanzimi ve mimarî gelişmesinin yapılması	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu Bayındırlık Bakanlığı (Yapı İşleri Genel Müdürlüğü)
17	İskân Faaliyeti	Altyapısı tamamlanmış bölgelerin kontrollü olarak iskâna açılması ve yerleşmenin sağlanması	İMİB ve IBKB'nin koordinasyonu

SONUÇ

Haliç Master Planı uygulama programı 1978-1989 dönemi içinde, oniki sene süre ile yoğun bir çalışmayı gerektirecek, tahmini olarak 1.6 milyar TL, harcamaya yol açacak ve kuruluşlar arası sıkı bir işbirliği gerektirecek bir projeyi detaylandırmaktadır³⁰.

Bu çalışmadaki amaç, İstanbul'da bütünlük gösteren tarihsel kent yerleşmelerinin, mahalle veya en az birkaç sokak ölçüsünde kendine yeterliliği olan veya ona yakın bir durum gösteren konut topluluklarının yeniden, sağlıklı bir şekilde kullanılması ile ilgili bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesi yolunda bir denemedir.

Daha önce, şehir bütününe ve dolaylı olarak da bu şehir parçasına ait var olan genel bilgilerin, yoğunluk, fonksiyonlar, ulaşım ve benzeri durumlarda yapılmış çalışmalar ve alınmış kararların bu çalışmayı etkilemesi doğal olmakla beraber, böylesine sınırlı bir çalışma kapsamında içinde, genel kent sorunlarının yeniden tartışılması ve hatta bu bölgeye olan etkilerinin enine boyuna incelenmesi olanaksızdı.

Gerçekte bu konudaki gözlemlerle elde edilecek olan değerler, bilgiler, büyük ölçüde, şehrin bütününe reorganizasyonuna bağlı mevzi imar planının kararları için direktif teşkil edecek cinsten gözlemler ve değerlendirmeler olacaktır.

Bu kent parçasının morfolojik açıdan (bina, mekân, yapı yüzeylerinin plastik özellikleri v.b.), fiziki durumunu tanımanın ötesinde, burada yaşayan insanların, bu kent parçasının işlevsel durumunun ve özellikle çevre ve insan ilişkilerinin, sosyal topoğrafyasının belli ölçüde tanınmasına yönelik bazı gözlemler yaptım.

Bunun çok daha fazlasının yapılmasının, yani bu çevrede yaşayan insanlar arasında yapılan anketler ve bunların değerlendirilmesiyle daha derin bir bilgilenmenin, daha sağlıklı bir değerlendirme ve karar için çok yararlı olduğunu bilmekle beraber, bu tez kapsamı içinde, bizzat böyle bir araştırmayı yapmama olanak olmadığı için, benim amaçlarıma yüzde yüz cevap veren bütün hususları açıklamaya yetmeseler bile, sadece bir yöntem denemesi olması açısından işi bu bilgilenme yanını daha önce yapılmış olan bazı çalışmalardan tamamlamaya çalıştım.

Bunun yanısıra, yörenin fiziksel özelliklerini tanıyabilmek için, yerinde çalışmalar yaptım. Bu çalışmalarım arasında, binaların kat adetlerinin, binaların korunabilmişlik durumlarının, yeni yapılmış olan binaların, binaların yapı malzemesi açısından cinslerinin ve işlevsel dağılım açısından arazi kullanılışı durumlarının, trafik durumunun tespit edilmeleri üzerinde yapılan araştırmalar bulunmaktadır.

Diğer yandan, korunması gereken binaların, koruma değerlerini saptayabilmek için, yerinde araştırma ve değerlendirmeyi kendim yaparak, korunması gerekli yapılara ve bunların ne şekilde korunacaklarına, hangi kısımlarının korunacağına kendim karar verdim. Çünkü, herhangi bir tespit ve tescil işlemi yapılmamıştır.

Bunlardan sonraki aşamada ise, bu bilgileri değerlendirerek daha ileride bahsedeceğim sonuçları ortaya koymuş oldum. Yani böylece, yıkılması ya da boşaltılacak olanlar değerlendirildi ve öneri hazırlama safhasına geçildi.

1. Doğal ve Fiziksel Özellikler

a. Topoğrafik Özellikler

Adından da anlaşılacağı gibi, Haliç (Altın Boynuz) aynı iki boynuz gibi, Sivritepe'den aşağıya inen Kağıthane ve Alibey derelerinin (Eski Kidaris ve Barbizes) denize döküldükleri yerde bulunmaktadır. 7 Km. uzunlukta ve en geniş yerde 570 m. genişliktedir. (Kasımpaşa-Cibali arası) Derinliği ise, 34 m. civarındadır. Bu nedenle, büyük gemiler için mükemmel bir liman oluşturur. Her iki kıyıda bulunan iş yerleri ve fabrikaların artıkları, alüvyonlar, Haliç'i her geçen gün biraz daha doldurmaktadır. Bizans devrinden bu yana orta ve yukarı kesimlerde, Haliç, 20 m. ile 200 m. arasında değişen bir daralma göstermiştir.

Bilindiği gibi İstanbul, yedi tepe üzerine kurulmuş bir şehirdir, bu tepelerden altısı Haliç çevresinde, biri ise Marmara tarafındadır. Erozyon nedeniyle bunlar oldukça az biçimlenmişlerdir. Haliç çevresindeki yerleşmeler, bu tepeler nedeniyle bir anfi - tiyatro görünümündedirler.

Haliç'in bir parçasını oluşturan Cibali'de ise arazi 100-200 m. içeriye kadar % 10, daha sonraki 100-150m. de ise % 30-40, sonra ise % 20-40 eğimle yükselmektedir. Yani iç kısımlara doğru arazi oldukça dikleşir (Har.2, Res.23).

H
A
R
İ
T
İ

2245

2241

2244

2213

2163

2194

2192

2181

2170

2178

2177

1006

1968

2232

2201

1024

1025

1026

2198

1050

1021

1019

1020

1045

1045

1030

2191

1018

2182

2185

2527

1011

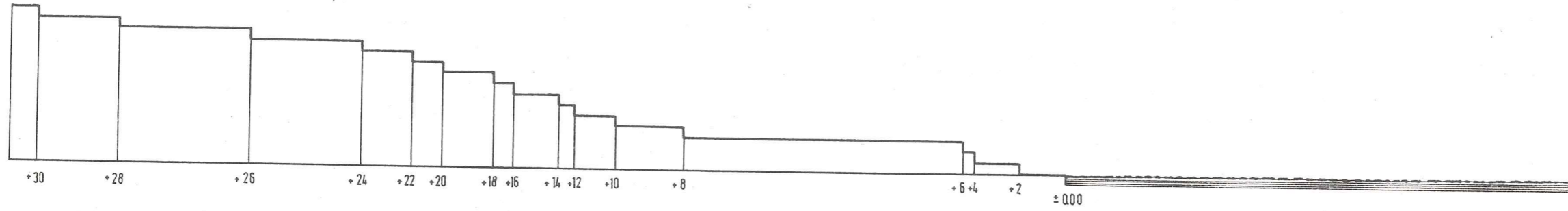
2160

2527

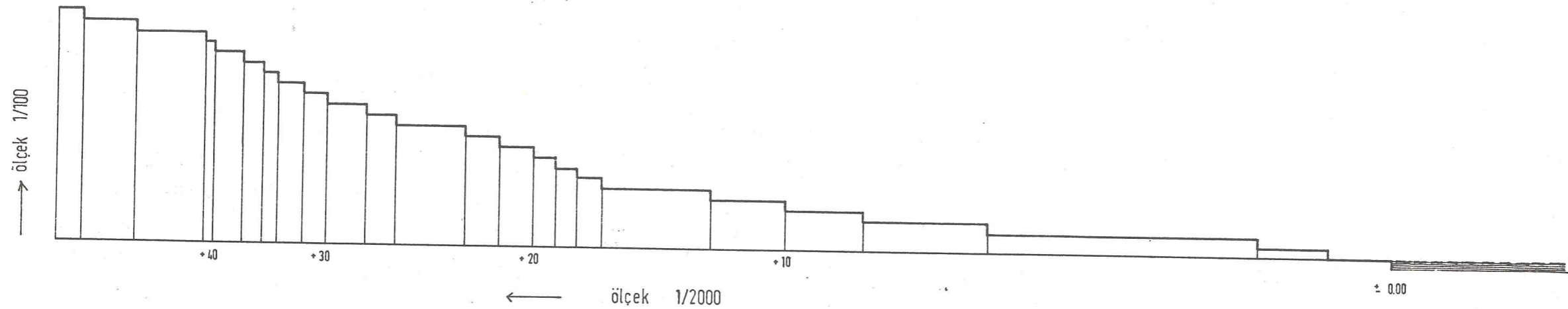
1014

ATATÜRK BULVARI

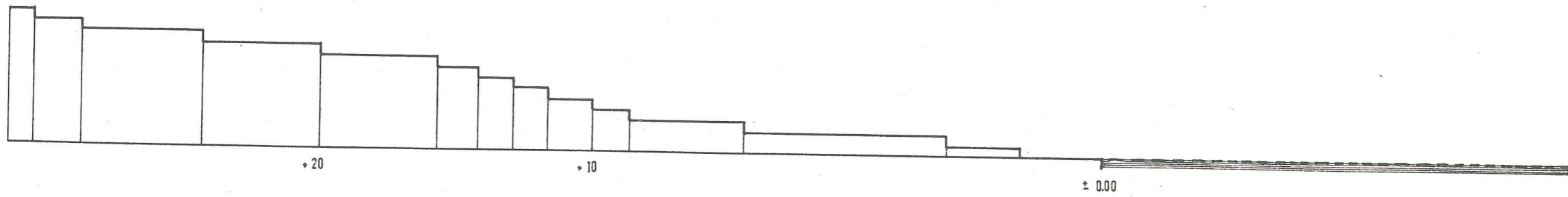
SARAYKAPU

I-I ARAZİ KESİTİ

II-II ARAZİ KESİTİ

III-III ARAZİ KESİTİ

b. İklimsel Özellikler

Cibali'nin iklimi, İstanbul'un iklimidir. Fakat, konumu nedeniyle bazı özellikler gösterir. Cibali sırtlarında daha çok kuzeyden gelen rüzgarlar hakimdir. Kışları, Balkanlardan gelen karayel, çok kuvvetli eser soğuk ve kar getirir. Yıllar önce de gene aynı nedenle Haliç ve İstanbul boğazında don olayları görülmüştür. Cibali bölgesi daha çok sabah güneşini alır, öğleden sonra yamacın gerisine düşen güneş ışınları, bu bölgeyi çok etkilemez.

Cibali'nin iklim durumunu daha iyi anlamak amacıyla, rasat süresi 1937-1970 yılları arası olan ve Florya'da gözlenen iklimsel özelliklere bakacak olursak şu yıllık değerleri görürüz.

Mahalli ortalama aktüel basınç (mb)	1011,2
Mahalli en yüksek aktüel basınç (mb).....	1042,3
Mahalli en düşük aktüel basınç (mb).....	976,3
Ortalama sıcaklık (°C)	13,8
Ortalama yüksek sıcaklık (°C)	18,1
Ortalama düşük sıcaklık (°C)	10,3
En yüksek sıcaklık (°C)	38,6
En düşük sıcaklık (°C)	-12,6
Günlük en yüksek sıcaklık farkı (°C).....	19,3
Ortalama buhar basıncı (mb)	12,8
Ortalama nisbi nem (%)	76
En düşük nisbi nem (%)	12
Ortalama bulutluk (0-10)	5,1
Ortalama açık günler sayısı (0,0-1,9).....	76,3
Ortalama bulutlu günler sayısı (2,0-8,0):	202,6
Ortalama kapalı günler sayısı (8,1-10,0):	86,4

c. Jeolojik Özellikler

Haliç jeolojik yapı olarak, İstanbul Boğaz'ı vadisinin bir uzantısı, bir koludur. İstanbul Boğazında olduğu gibi, burada da çok miktarda andezit dasit ve trazit bulunmaktadır. IV. zamanda Küçük Asya ile birlikte İstanbul ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda Haliç ve İstanbul Boğaz'ı, birlikte derinleşmiş ve aşağı yukarı, bugünkü şekillerini almışlardır. Bu zamandan sonra ise çeşitli etaplarda 25 ile 40 metrelik yükselme kaydedilmiştir. Haliç ve İstanbul Boğazı, bazı kişilere göre eski bir vadidir, bazılarına göre ise, bir volkanik patlamadan sonra oluşan bir yarıktır. Haliç ile Eğrikapı arası, Paleozoik bir kitledir. Buradan da anlaşılmaktadır ki Haliç ve İstanbul Boğazının kütlesi geç Eosen, Oligosen ve erken Miosen dönemlerinde yükselmiştir. Haliç çevresinde ise Devonien tabaka tamamen Neojen tabaka ile kaplıdır. Bu ise, tepelerden sahile kadar birkaç metrelik bir kalınlık gösterir. Bu yapı, üst üste tabakalar halinde olan, yeşilimsi, sarımsı, beyazımsı yataklardan ve oldukça ince kum halindeki beyaz kalkerden oluşmuştur³¹.

Şehrin surlar içindeki kısmında büyük bir yer kaplayan Kil ve Marn'lar, bazen sarı renkli kum seviyesinin üzerinde bulunur ve yer yer değişik kalınlıktaki toprak ve molozlarla örtülüdür³².

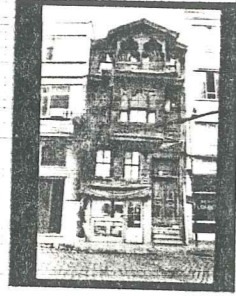
Unkapanı ve Cibali'den içeriye doğru olan bölgeyi incelersek, sahilde ince bir şerit halinde Alüvyon ve moloz görülür. Bu şeritten Fatih Cami'ine yakın bir bölüme kadar Grava ve Killi Şist, Fatih Cami'inin ön bölümünde ise ince bir kum bölgesi vardır. Cami'inden sonra geniş bir bölüm Kil ve Marn'dan oluşmaktadır³³.

2. Yapay ve Fiziksel Özellikler

a. Analiz Paftalarının Tablo Halinde Düzenlenmesi

ANALİZLER		AHŞAP KARKAS	YIĞMA KARGİR	BETONARME KARKAS																												
YAPI STRÜKTÜR ANALİZİ P1	adet	259	237	169	SORUNU OLMAYAN YAPILAR	AZ BAKIM GEREKTİREN YAPILAR	ÇOK BAKIM GEREKTİREN YAPILAR	TEHLİKELİ YIKINTILAR	YENİ YAPILAR	1 KATLI YAPILAR	2 KATLI YAPILAR	3 KATLI YAPILAR	4 KATLI YAPILAR	5 KATLI YAPILAR	6 KATLI YAPILAR	TİCARET	KAMU HİZMET	KONUT	DİNİ	BOŞ	TİCARET	KAMU HİZMET	KONUT	DİNİ	BOŞ	1. GRUP YAPILAR	2. GRUP YAPILAR	ÇEVRESEL DEĞERİ BOZMAYAN YAPILAR	ÇEVREYE AYKIRI YAPILAR	YIKILMASI GEREKLİ YAPILAR	CEPHE DÜZENLENMESİ GEREKEN YAPILAR	
	%	39	36	25																												
YAPISAL ve BÜNYESEL ANALİZLER P2	adet				9	130	324	43	159																							
	%				01	20	49	06	24																							
KAT ADEDİ ANALİZİ	adet									82	253	213	88	23	6																	
	%									12	38	32	13	04	01																	
ZEMİN KAT KULLANIM ANALİZİ P3	adet																															
	%																															
ÜST KAT KULLANIM ANALİZİ P3	adet																															
	%																															
MİMARİ DEĞER ANALİZİ P4	adet																															
	%																															
TOPLAM	% 100	665			665						665						677					597					665					

b. Ahşap Yapıların Fotoğraf İle Tesbiti

1

2

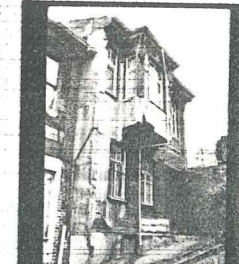
3

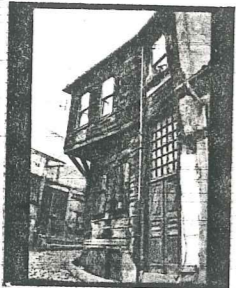
4

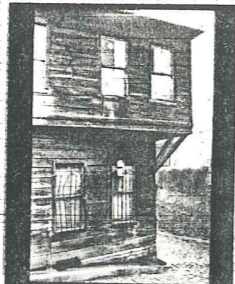
5

5

6

7

8

9

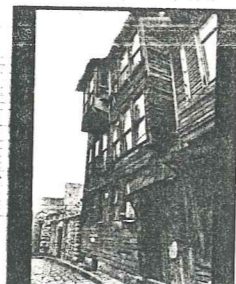
10

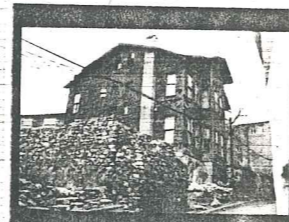
11

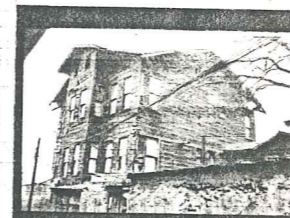
12

13

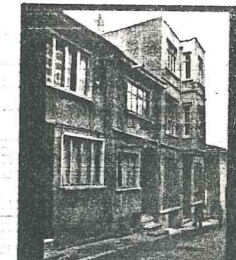
14

15

16

17

18

19

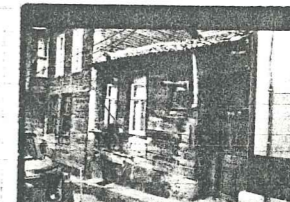
20

21

22

23

Not: Resimlerin sağ alt köşesindeki numaralar, Pafta 6 da o resimlerin nereye ait olduğunu gösterir.

24

25

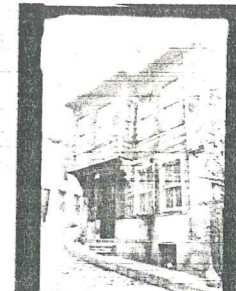
26

27

28

29

30

31

32

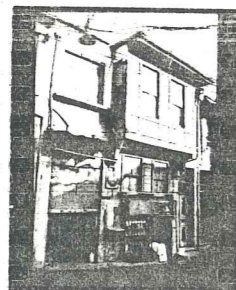
33

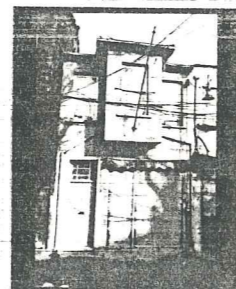
34

35

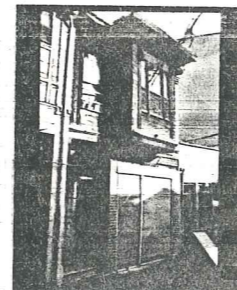
37

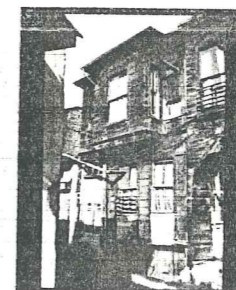
38

39

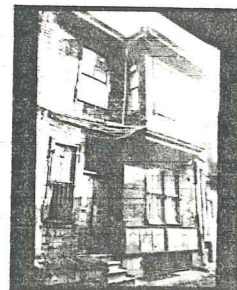
36

40

41

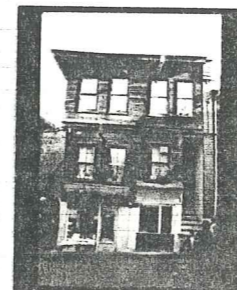
42

43

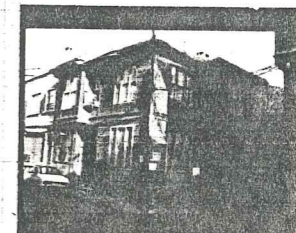
44

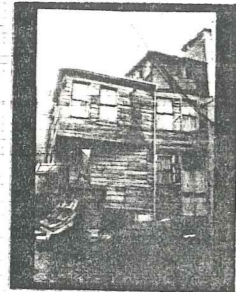
45

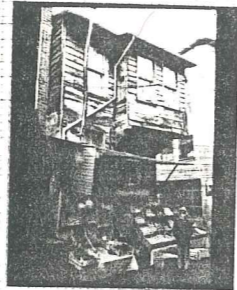
46

47

48

49

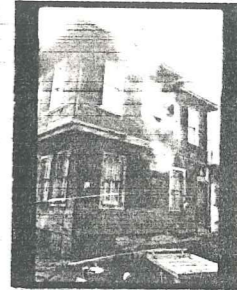
50

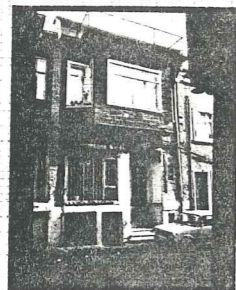
51

52

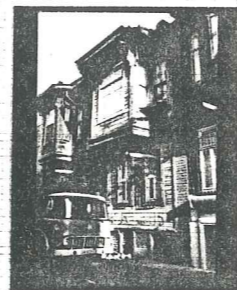
53

54

55

56

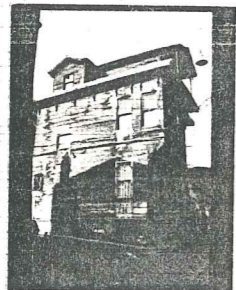
57

58

59

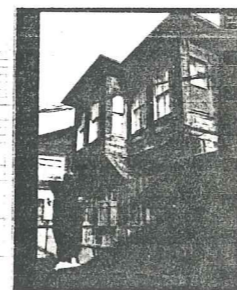
60

61

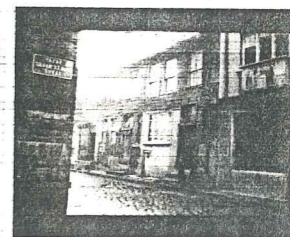
62

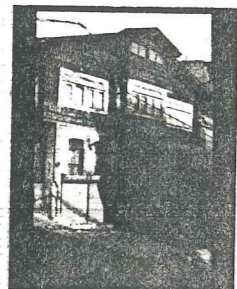
63

64

65

66

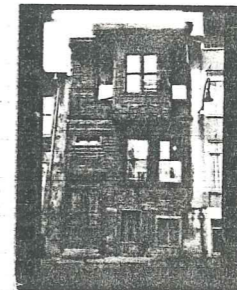
67

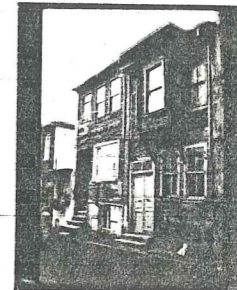
68

69

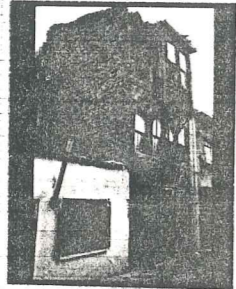

70

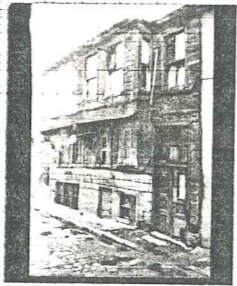

71

95

96

97

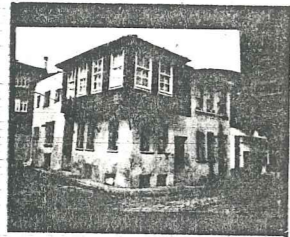
98

99

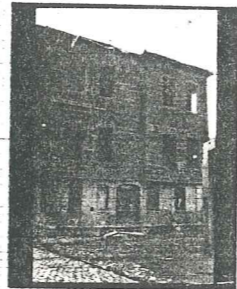
100

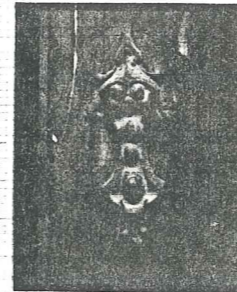
101

102

103

103

104

105

106

107

108

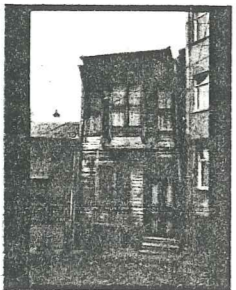
109

110

111

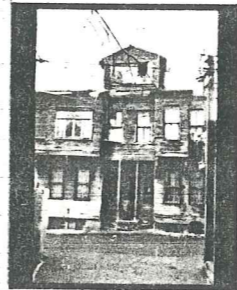
112

113

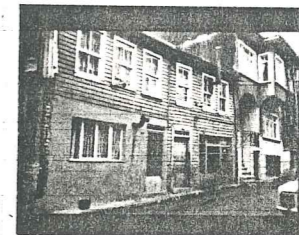
114

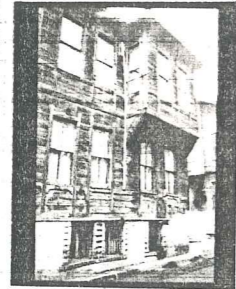
115

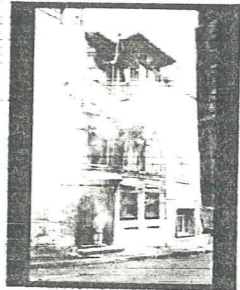
115

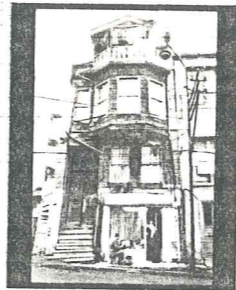
116

117

118

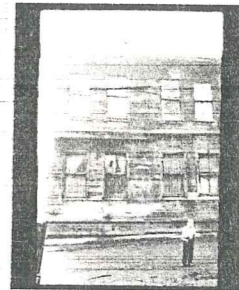
119

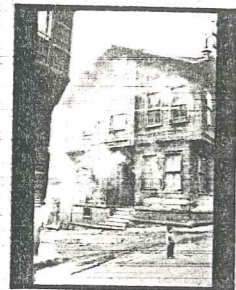
120

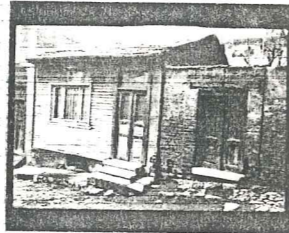
121

122

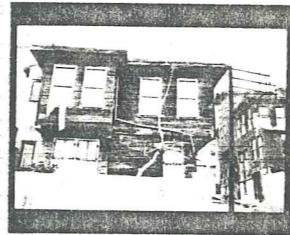
123

124

125

126

127

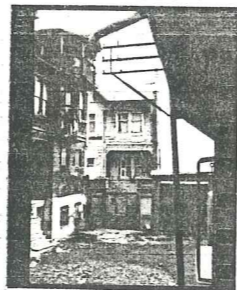
128

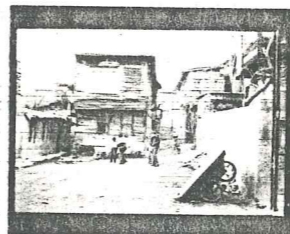
129

130

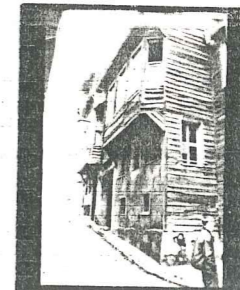
131

132

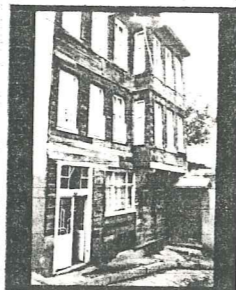
133

134

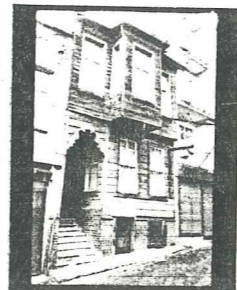
135

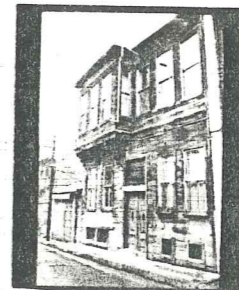
136

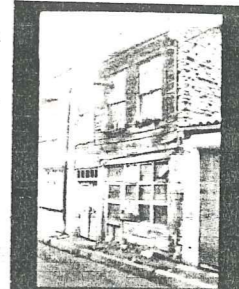
137

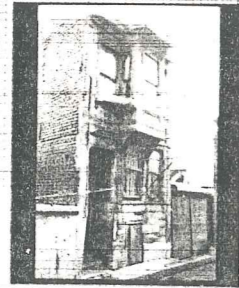
138

139

140

141

142

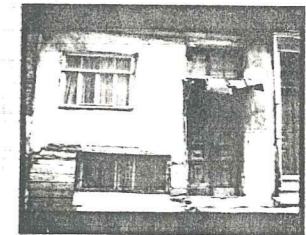
143

144

145

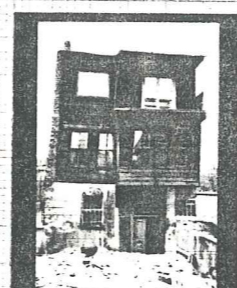
146

147

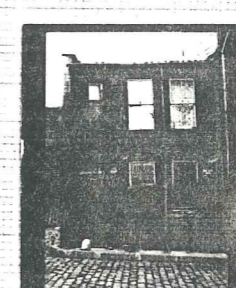
148

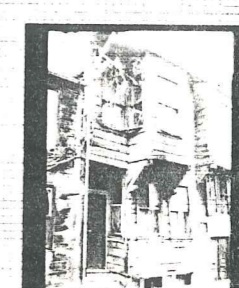
149

150

151

152

153

154

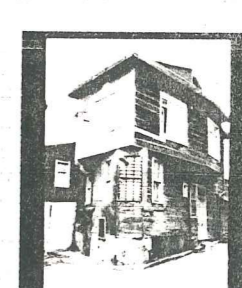
155

156

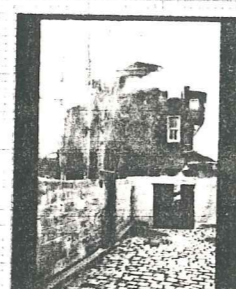
157

158

159

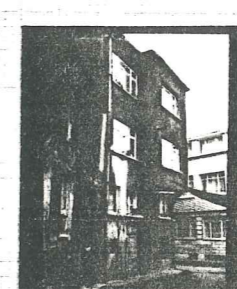
160

161

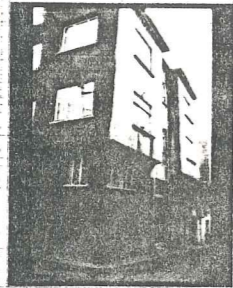
162

163

164

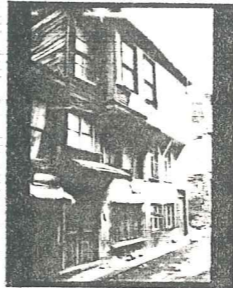
165

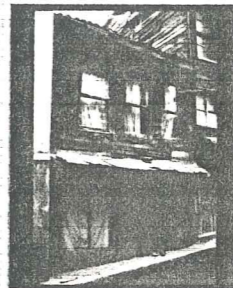
166

167

168

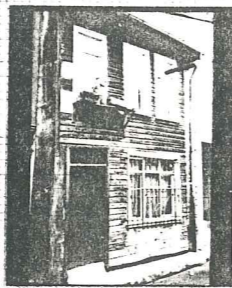
169

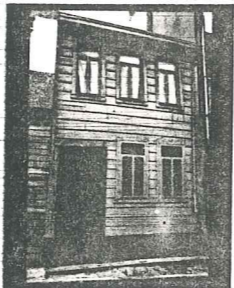
170

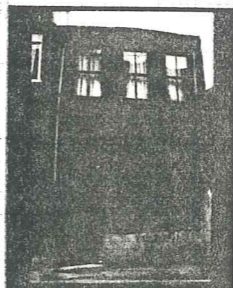
171

172

173

174

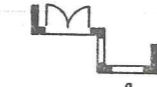

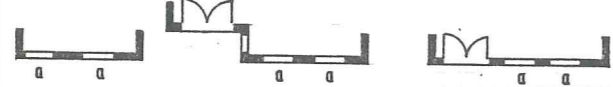

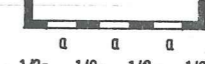

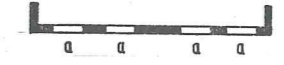

175

176

c. Tipolojik Çözümler

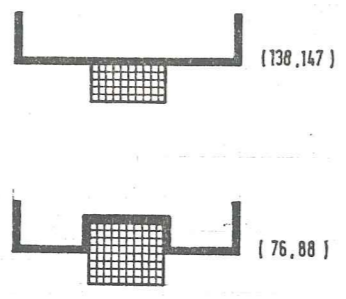
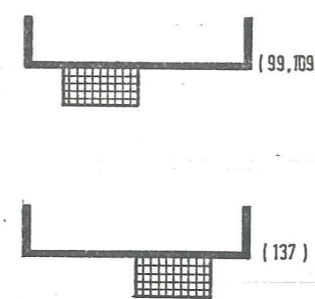
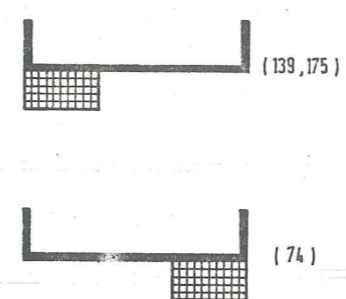

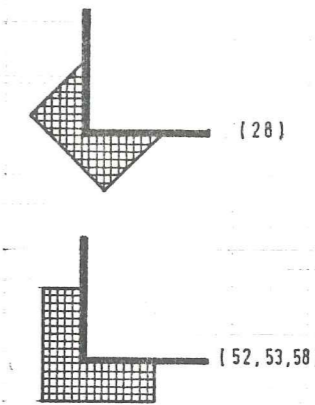
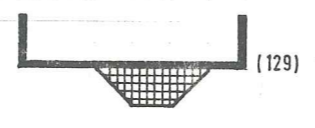
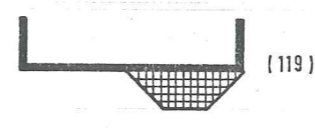

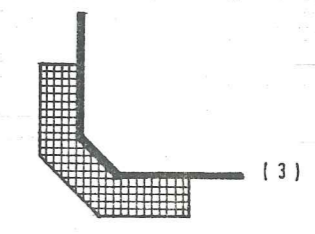
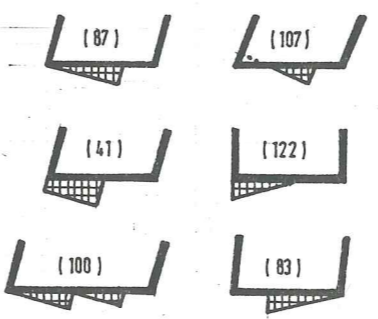
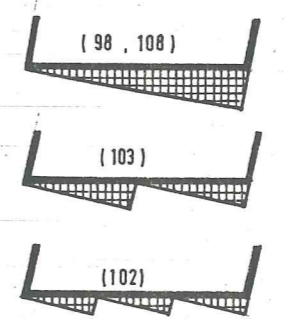
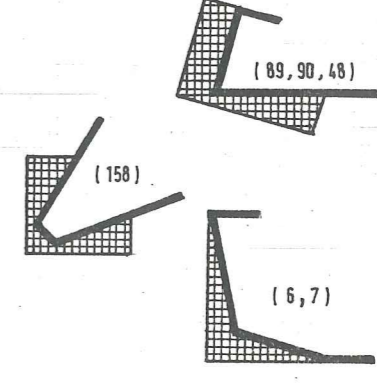
	GİRİŞ KATINDA	ÇIKMANIN ÖN YÜZÜNDE	ÜST KATLARDA
TEK PENCERELİ KOMPOZİSYON	 <p>1/2a 1/2a (57) 3/4a 3/4a (42)</p>	 <p>1/2a (62) 1/3a (56) 3/4a (40)</p>	 <p>a a (42) a 1/2a (49) 1/2a 1/2a (57) 1/2a 1/8a (51)</p>
İKİLİ KOMPOZİSYON	 <p>a a a (49) 3/4a 3/4a 3/4a (62) 5/4a 5/4a 3/4a (129) 1/4a 1/2a a (81) a a a (35) 4/5a 4/5a 4/5a (39) 6/4a 1/2a 1/2a (52) 3/4a 1/2a 1/2a (55) 3/4a 1/2a 5/4a (79) 1/3a 1/3a 1/4a (44) 1/2a 1/3a 1/2a (41) 3/4a 3/4a 3/4a (40)</p>	 <p>a a a a (61) 1/2a 1/4a 1/2a (50) 1/2a 1/2a 1/2a (64) 3/2a 3/2a 3/2a (46) 3/4a 3/4a 3/4a (37) 6/4a a 5/4a (103) 5/4a 5/4a 5/4a (53)</p>	 <p>1/3a 1/2a 3/4a (63) 3/4a 3/4a 3/4a (61) 3/2a 3/4a 3/2a (64) 5/8a 5/8a 5/8a (91)</p>
ÜÇLÜ KOMPOZİSYON	 <p>1/2a 1/2a 1/2a 1/2a (127)</p>	 <p>a a a 3/4a 3/4a 3/4a 3/4a (39) 1/2a 1/2a 1/2a 1/2a (81) 2/3a 2/3a 2/3a 2/3a (89)</p>	 <p>a a a a 1/2a 1/2a 1/2a 1/2a (44) 2/3a 2/3a 2/3a 2/3a (89) 3/4a 3/4a 3/4a 3/4a (173) 1/3a 3/4a 3/4a 3/4a (120)</p>
DÖRTLÜ KOMPOZİSYON	 <p>a a a a a 3/4a 6/4a 1/2a 3/4a (61) 3/4a 3/4a 5/4a 3/4a 3/4a (117)</p>	 <p>a a a a 3/4a 3/4a 2a 3/4a 3/4a (104) 3/4a 1/2a 1/2a 1/2a 3/4a (97)</p>	 <p>a a a a 3/4a 3/4a 3/2a 1/2a 1/2a (45) 3/4a 3/4a 5/4a a a (46) 3/4a 3/4a 1/4a 1/4a 1/2a (35)</p>
BEŞLİ KOMPOZİSYON	 <p>a a a a a 1/2a 2a 1/2a 2a 3/4a 3/4a (64)</p>		
SEKİZLİ KOMPOZİSYON			 <p>a a a a a a a a 3/4a 1/2a 4/5a 1/2a 4/5a 4/5a 1/2a a 3/4a (65)</p>

TABLO : 1

AHSAP YAPILARIN YATAY KESİTLERİNDE PENCERE DOLU-BOŞLUK ORANLARI ANALİZİ

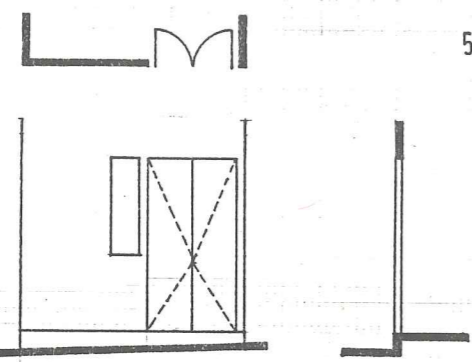
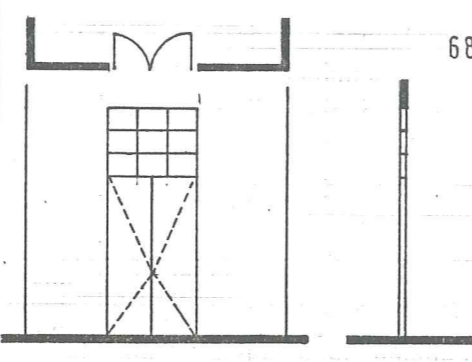
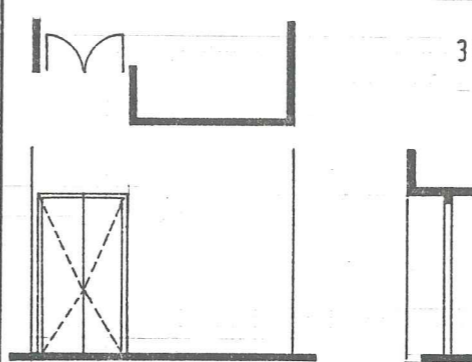
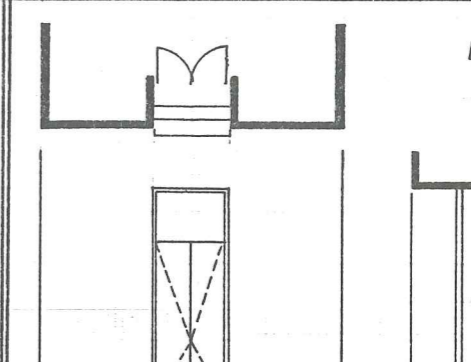
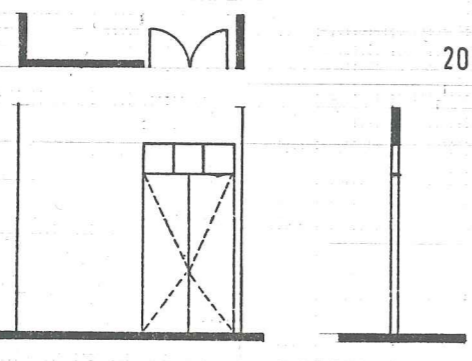
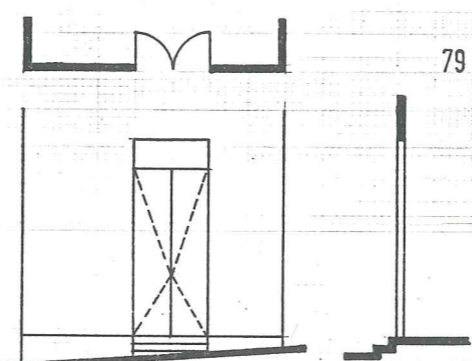
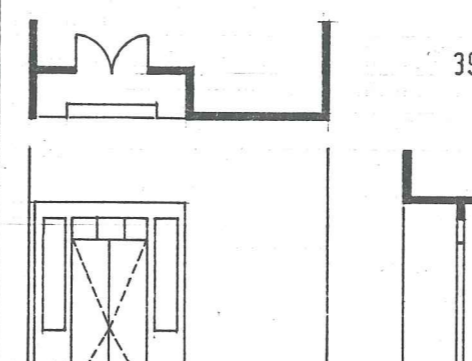
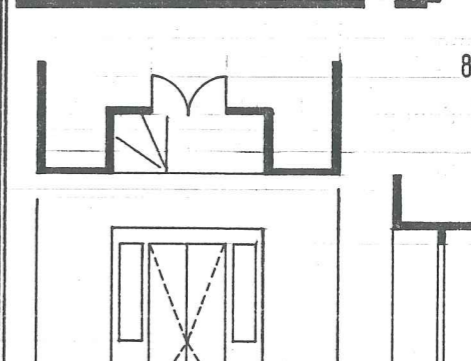
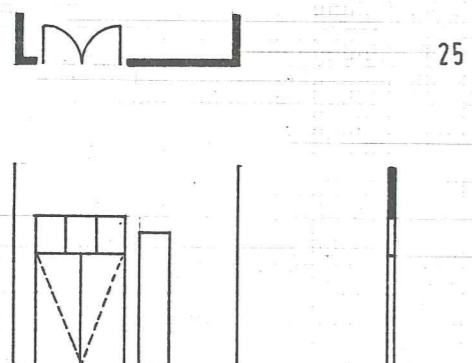
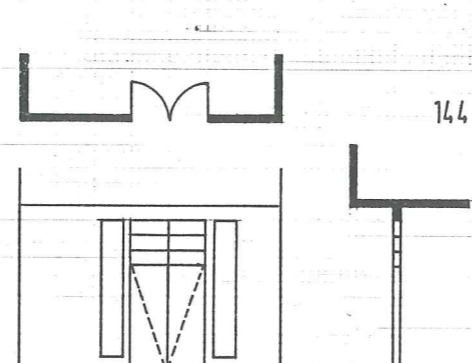
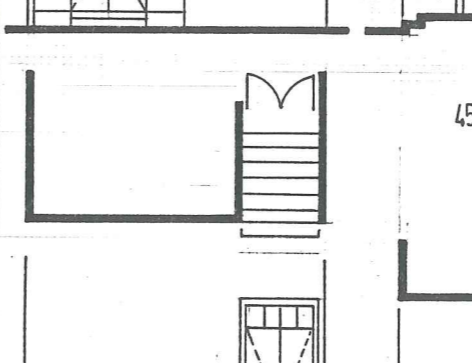
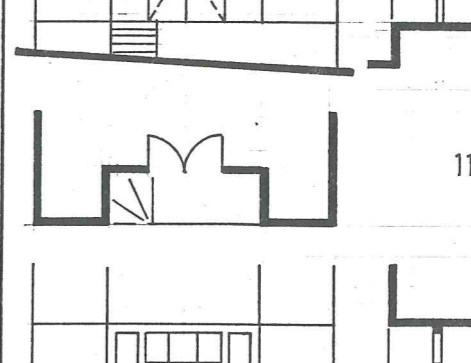
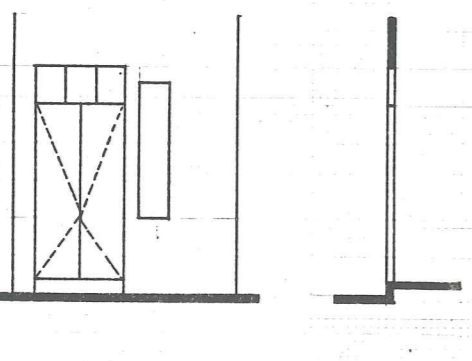
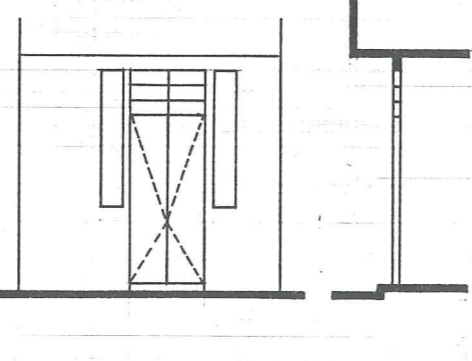
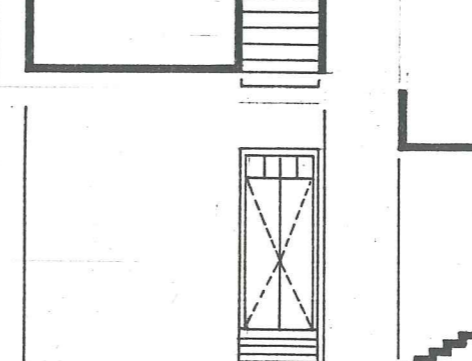
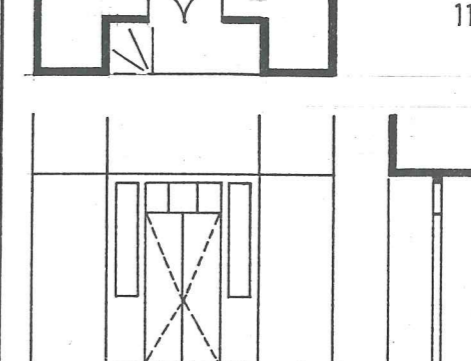
ÇIKMASIZ		BİR KATTA ÇIKMA		İKİ KATTA ÇIKMA		
ahşap	zemin-kâgir, üst katlar_ahşap	ahşap	zemin-kâgir, üst katlar_ahşap	ahşap	zemin-kâgir, üst katlar_ahşap	
<p>5/7y (159) 2/7y y 3/4x 1/2x (124)</p>						
<p>2/3x (44) 1/2x (152) 1/3x (110) 1/2x (60) 1/3x 1/2x 1/4x 1/3x 1/3x 2/3x 1/2x 1/2x x 1/3x 1/2x 1/3x 1/3x 1/2x</p>	<p>5/7x (28) 1/2x 5/7x 3/7x</p>	<p>1/2x (40) 1/3x (37) 2/5x (91) 1/2x (86) 6/5x (83) 1/3x (87) 2/5x 1/3x 1/2x 1/3x 3/5x 1/3x 2/3x 1/5x 2/5x 1/3x 5/9x 1/5x 1/2x x x</p>				
<p>1/2x (35) 1/4x 1/3x 1/4x 1/2x 1/5x x x y</p>		<p>1/2x (31) y (27) 1/3x 1/3x 1/5x 1/3x 1/2x 1/2x 1/7x 1/2x 1/2x 1/4x</p>		<p>4/5x (90) 1/2x (73) 1/3x (95) 2/5x (96) x 2/5x x 4/5x x 1/3x x 1/5x x 1/3x x 1/3x x 1/3x x 1/5x x 2/5x x 2/5x</p>		<p>1/2x (103) y 1/7x 1/2x x 2/7x 1/2x x 1/2x</p>

TABLO : 2 AHŞAP YAPILARIN DÜŞEY KESİTLERİNDE PENCERE DOLU-BOŞLUK ORANLARI ANALİZİ

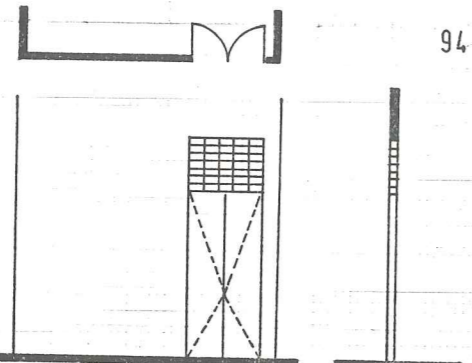
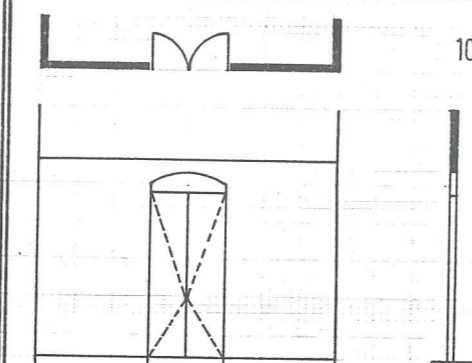
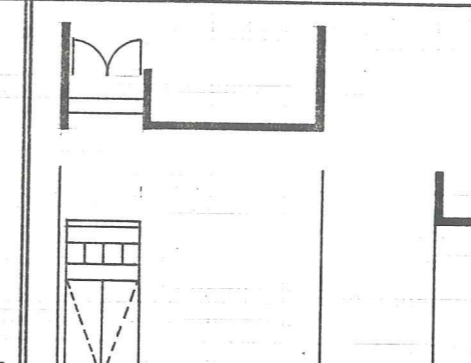
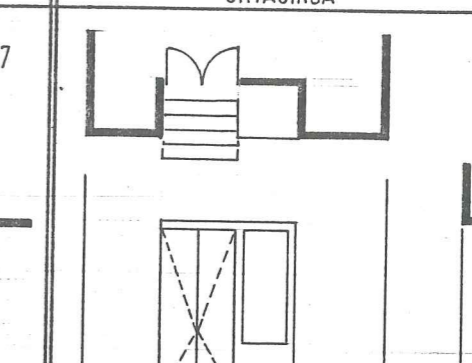
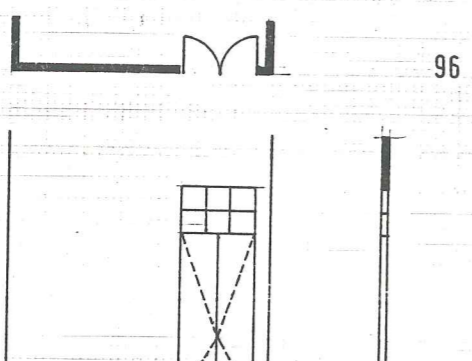
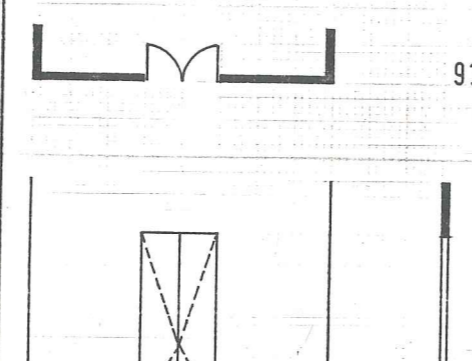
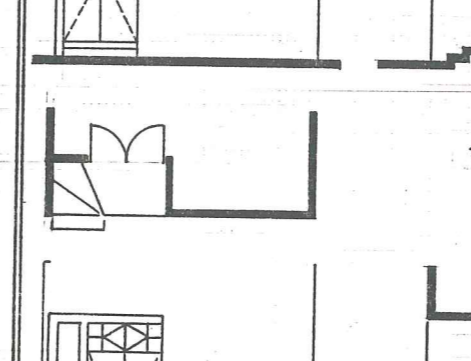
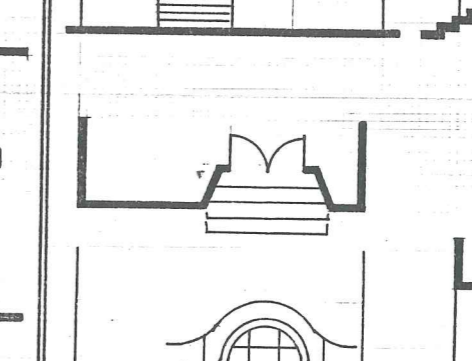
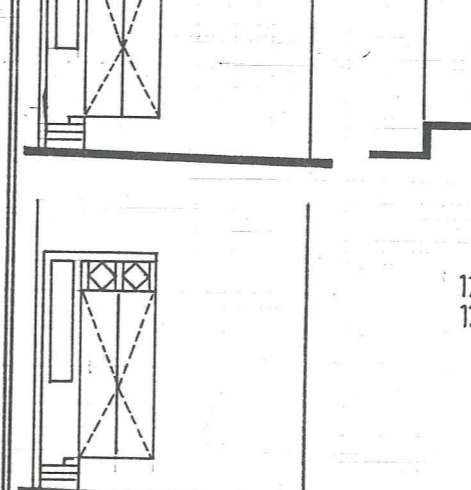
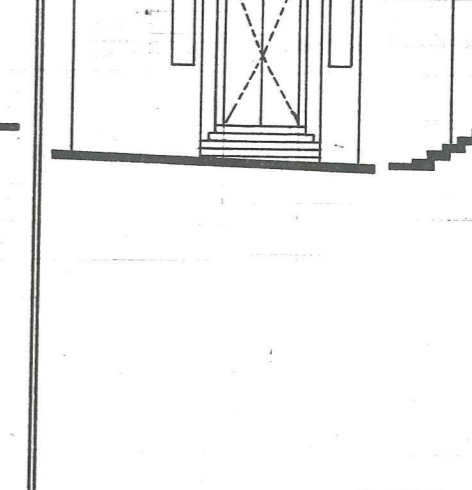
	ORTADA	BİR YANDA	BİR UÇTA	TÜM CEPHEDE	KÖŞEDE
DÜZ					
KÖŞELİ					
DÜZELTME					

TABLO : 3

AHSAP YAPILARDA PLANDAKİ DÜZENLERİNE GÖRE ÇIKMALAR

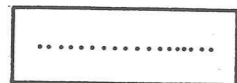
BİR YÜZDE		NİS İÇİNDE	
BİR KENARINDA	ORTASINDA	BİR KENARINDA	ORTASINDA
 5	 68	 35	 42
 20	 79	 39	 82
 25	 144	 45	 115
 5	 68	 35	 42

TABLO: 4 a AĞŞAP YAPILARDA GİRİŞ KAPILARININ PLANLAMADAKİ YERİ VE BİÇİMLENİŞİ

BİR YÜZDE		NİŞ İÇİNDE	
BİR KENARINDA	ORTASINDA	BİR KENARINDA	ORTASINDA
 <p>94</p>	 <p>103</p>	 <p>57</p>	 <p>91</p>
 <p>96</p>	 <p>93</p>	 <p>129</p>	 <p>84</p>
		 <p>127 128</p>	 <p>84</p>

TABLO: 4.b. AHSAP YAPILARDA GİRİŞ KAPILARININ PLANLAMADAKİ YERİ VE BİÇİMLENİŞİ

d. 1874 den 1986 ya Dokusunu Koruyan
ve Yeni Açılan Yollar

SİT SINIRLARI

1874 DEN 1985 E KADAR DOKUSUNU KORUYAN YOLLAR

YENİ YAPILAN YOLLAR

e. Bölgedeki Önemli Yapılar ve Yapı Gurupları

1. Aşıkpaşa Camii, Seyyit Velayyetin Türbesi, Derviş Ahmed Türbesi

Aşıkpaşa camii, Cibali caddesi ile Şair Baki sokakları arasında yer alır. Mahallenin Fatih devrindeki adı Mimar Sinan'dır. Bu mahalleye Sarı Saltık'da denilirdi. XVI. asır başında mescid'in inşasıyla Aşık Paşa ismini almıştır³⁴. Cami H.857 -(1453)-H.886 (1482) tarihleri arasında Derviş Ahmet Aşiki tarafından yaptırılmıştır. Aşıkpaşaoğlu Derviş Ahmed'in türbesi caminin güneyinde, kızı Rabia Hatun ve damadı Seyyit Velayyetin türbesi kuzeyindedir.

Kapıdaki kitabe, 1198 tarihinde Bab-ı saade ağası Hüseyin tarafından caminin ve son cemaat yerinin tamirini yaptırdığını yazmaktadır. Hüseyin ağanın mezarı son cemaat yerinin solundadır. Türbenin sadece iki duvarı ayakta³⁵ (Res. 24, 25, 26, 27, 28, 29).

2. Aşıkpaşazade Çeşmesi

Camii avlusunun duvarındadır ve yola açılır. Yaptıran Aşıkpaşa neslinden şeyh Ahmet efendidir. Kendisi tarafından söylenen dört beyitlik Arapça kitabesi şu tarih mısraiyle bitmektedir:

Ve Kalesşeyhü tarihan cemilen
«Tevekkelna alâllâhirrahini»
972 (1564 M.)

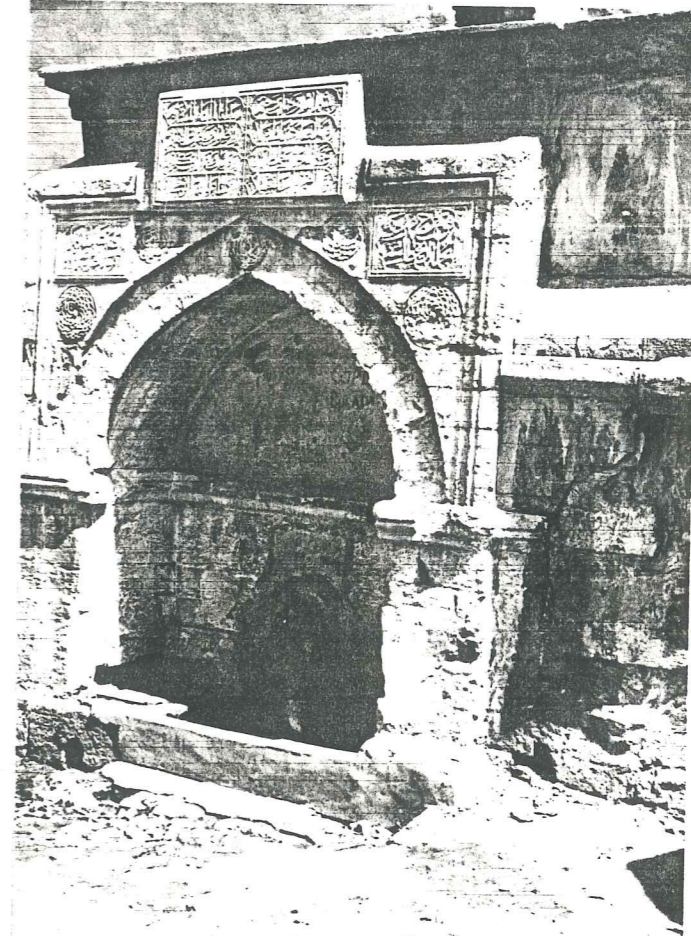
«وقال شيخنا رجباً حميداً»
«تركنا على الله الرقيم»
٧٢

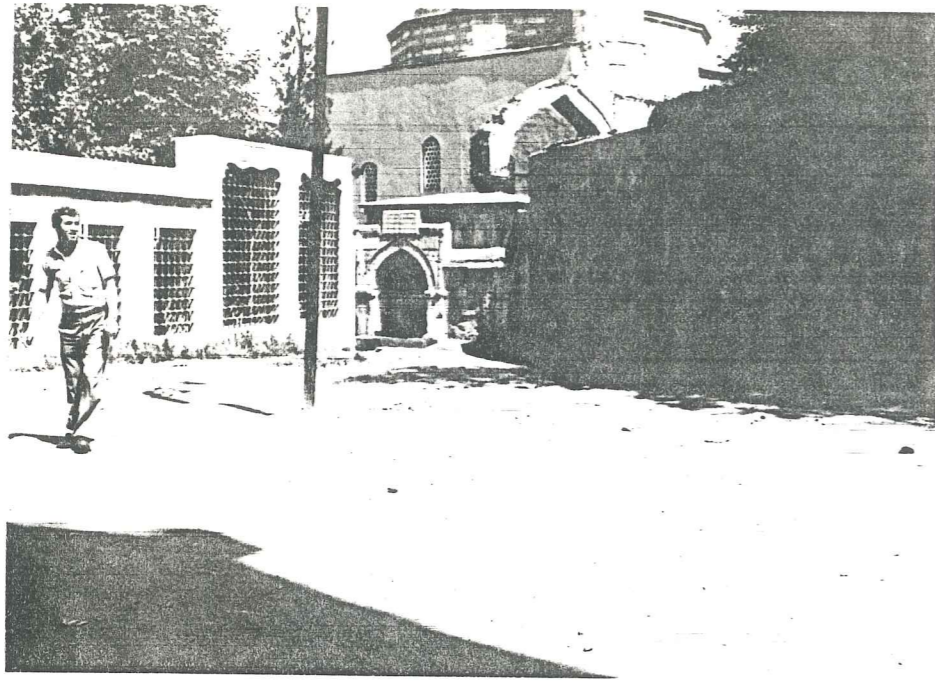
Bu kitabenin sağ ve sol tarafında da şöyle bir beyit vardır:

Kavsikuzah mihrümeh encümle tarih taşına
Taer şahidir ki kondu çeşmesarin başına

قوس قزح مرده انجمه تاريخ طاشنه
تاج شاليد كه فوندى چشمه سارک باشنه

Çeşmesarin başına tarihtir, diyenler varsa da 15 fazlasıyla 987 tuttuğundan doğru değildir³⁶ (Res. 31).

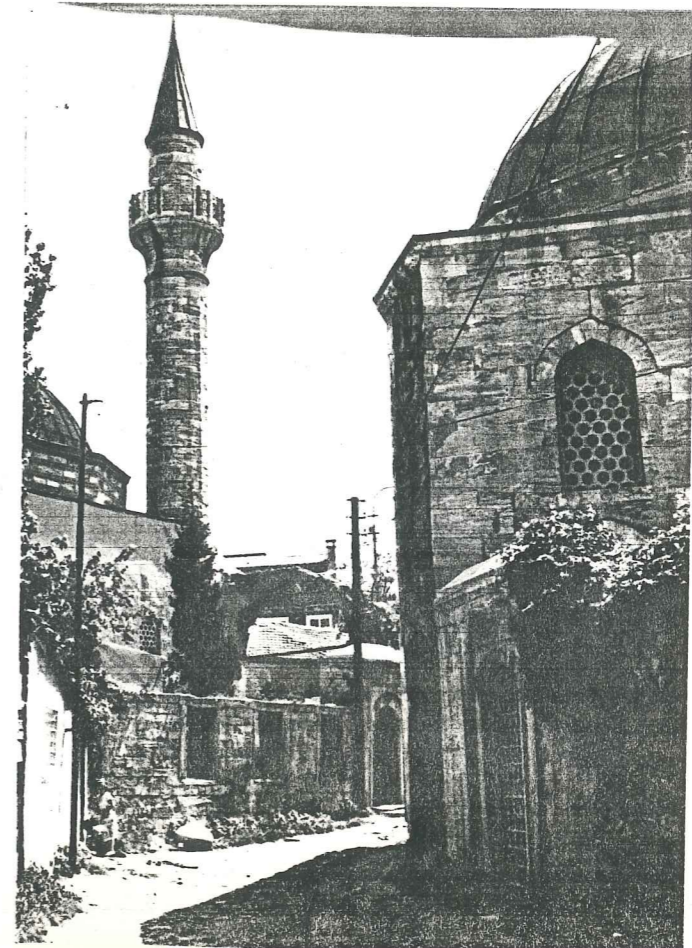
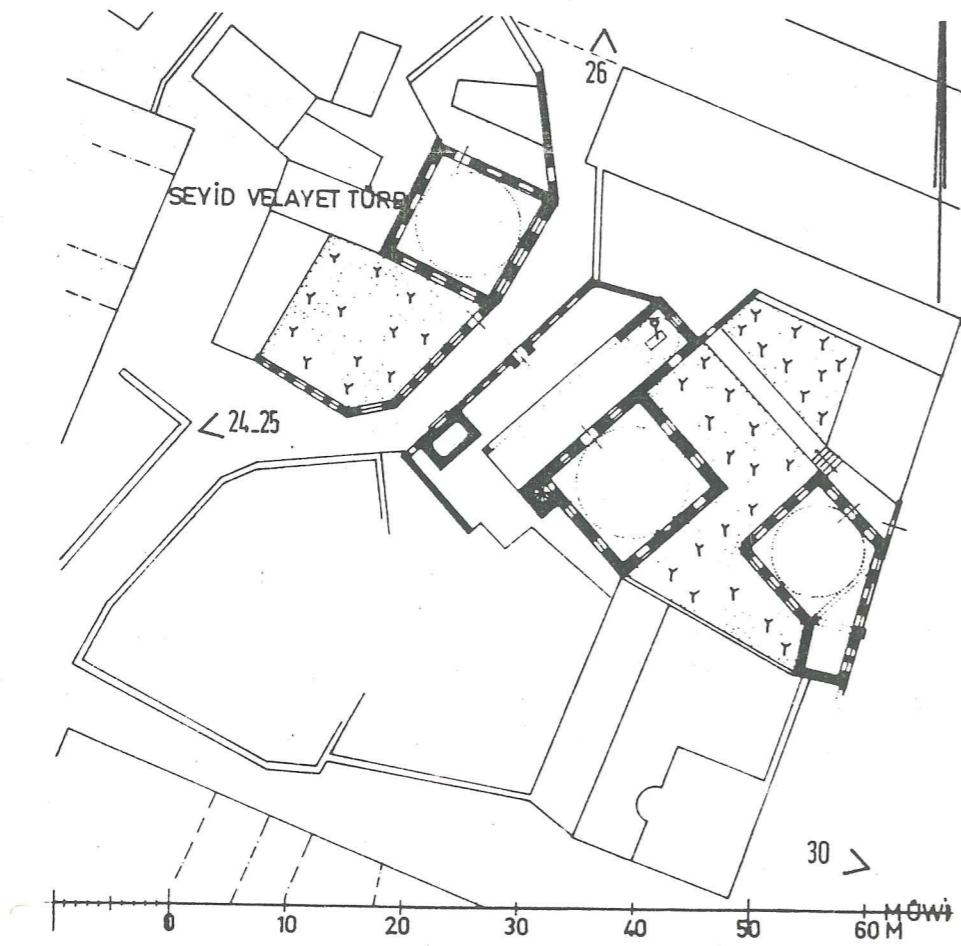

Res. 24

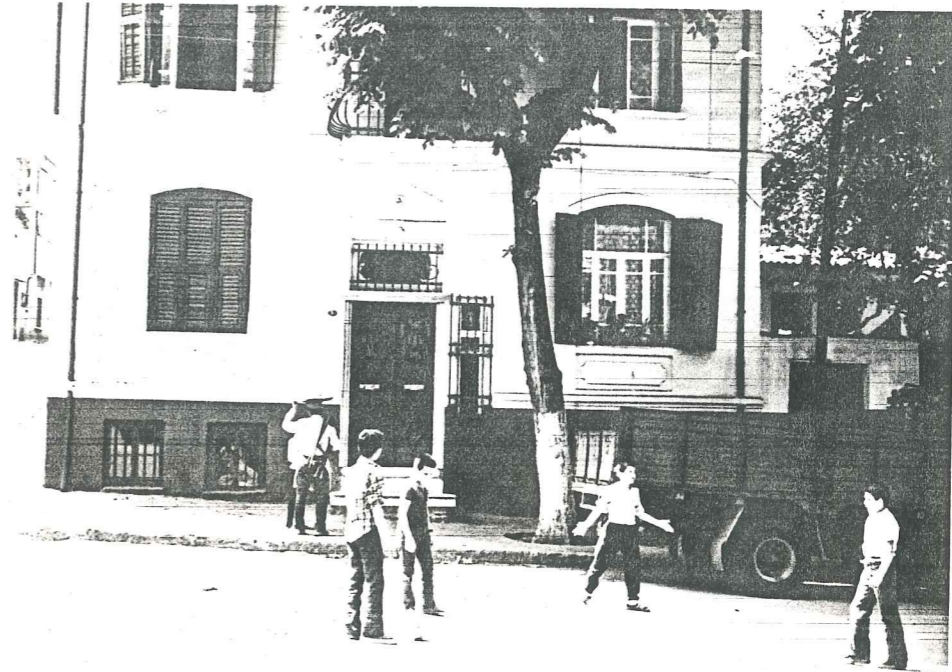

Res. 25

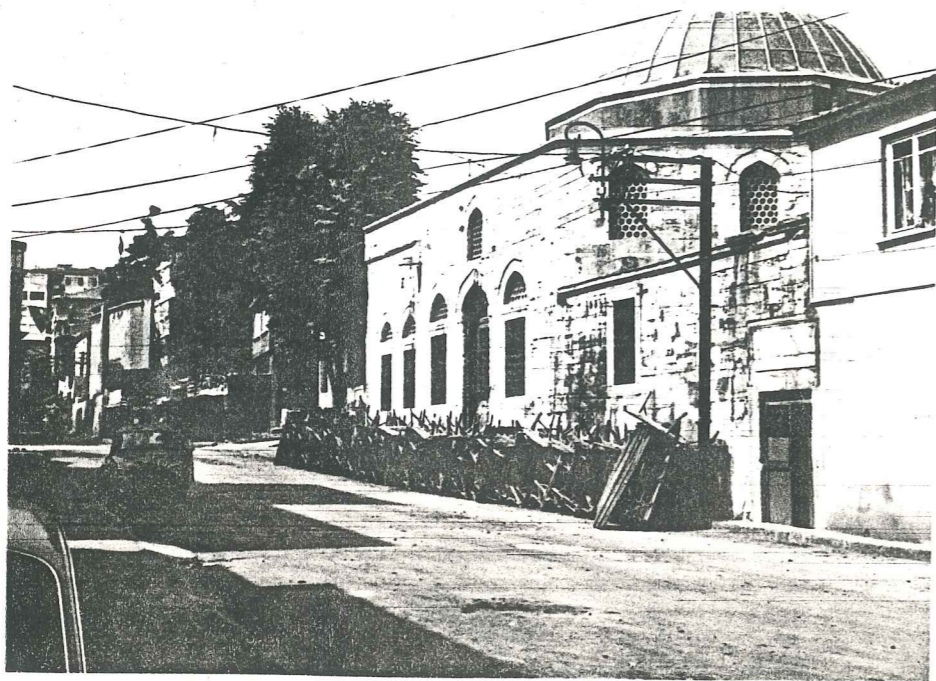

Res. 27

Res. 30

Res. 28

Res. 29

3. Bıçakçı Alâüddin Camii ve Çeşmesi

Banisi (yaptıran), Fatih ile gelenlerden Bıçakçı Alâüddin dir. Mabedin duvarları tuğla ve tasta olup çatısı ahşaptır. Minaresi tuğladandır. Camii İsmail Efendi tarafından H.1258- (1868) de yenilenmiştir³⁷ (Res. 32,33). Aynı tarihi taşıyan çeşmeside vardır (Res. 34,35).

Res. 32

Res. 33

Res. 34

Res. 35

4. Cibali Mescid'i (Sivrikoz Mescid'i)

Cibali sigara fabrikası yanındadır. Banisi (yaptıran), Seferikoz Mehmet efendi olup yapıldığı tarih belli değildir. Mabet fevkânidir (üstte). Alt katında Bizans devrine ait sarnıç bulunmaktadır. Bina, kârgir ve ahşap çatılıdır. Yüksek kârgir minaresi vardır. 1858 ve 1900 senelerinde tamir görmüştür³⁸ (Res. 36).

5. Cibali, Sivrikoz Çeşmesi

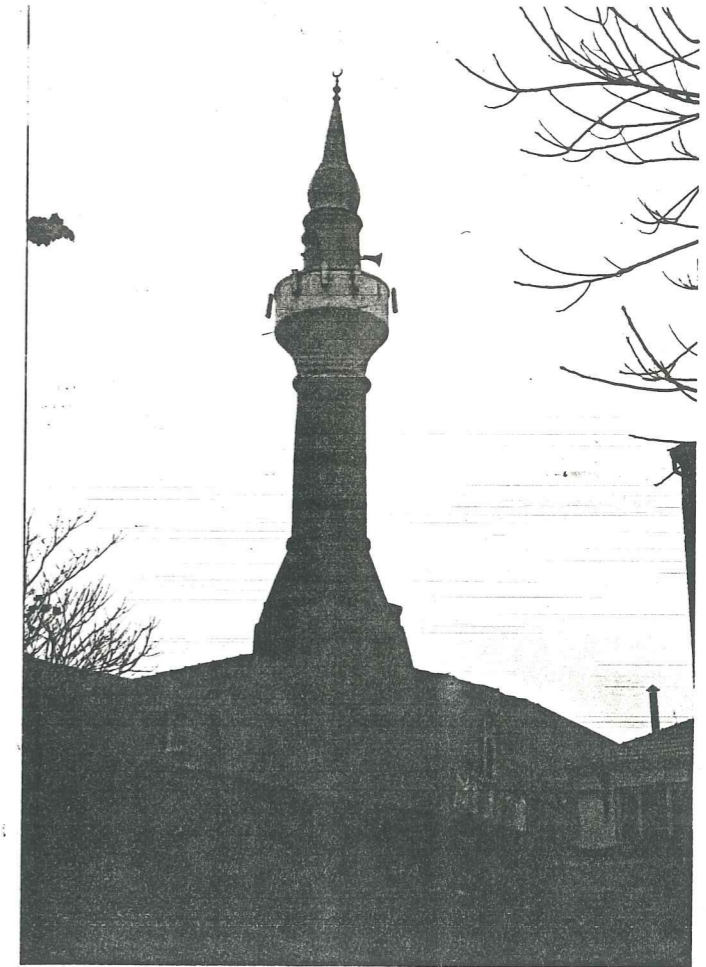
Sivrikoz camiine girilecek sur kapısının dışında, cadde üzerindedir. İki beyitlik kitabesi farisîdr. Yaptıran belli değildir. Tarih mısraları şunlardır:

Güft derviş ez güca âmet revan in aynı pâk
Bud cevabı o betariheş «ez enhari belâst»

972 (1564 M.)

گفت درویش از کجا آمد روان این عیبه پاک
بود جواب او بتاریخه «از انهار بهشت»
۹۷۲

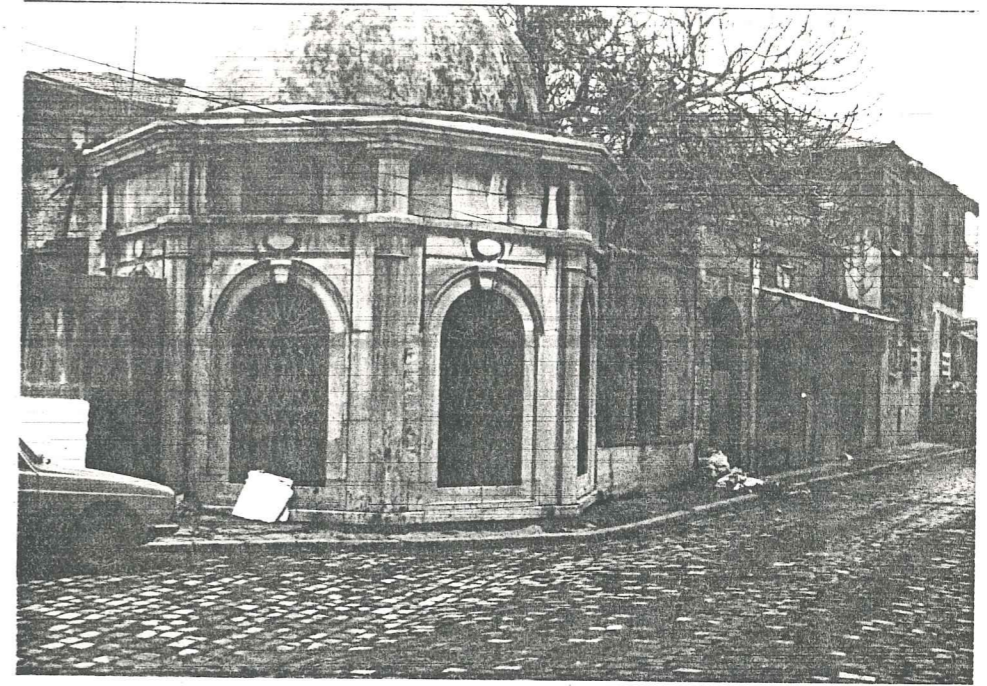
Üslubu karışıktır³⁹ (Res. 37).

Res. 36

Res. 37. Cibali Kapısı; önde cadde üzerinde görülen çeşme Sivriköz Çeşmesidir. Sağdaki yapı Cibali Karakoludur.

Res. 38

6. Emîr Buharî Tekkesi Mescidi

İlk banisi (yaptıran) Murat III. dür. Zamanla harap olmuş ve kapı kitabesinde belirtildiği gibi Mahmut II. (1234) 1818, de ihya ettirmiştir. Mescit tekkenin içindedir. Metrûk durumdadır. Yanında sekiz köşeli bir plan üzerine yapılmış olan mermer cepheli Ahmet Buhari Türbesi bulunmaktadır (Res. 38,39,40). Diğer tarafında meşhur Memi Çelebi Türbesi vardır⁴⁰ (Res.41).

Res. 39

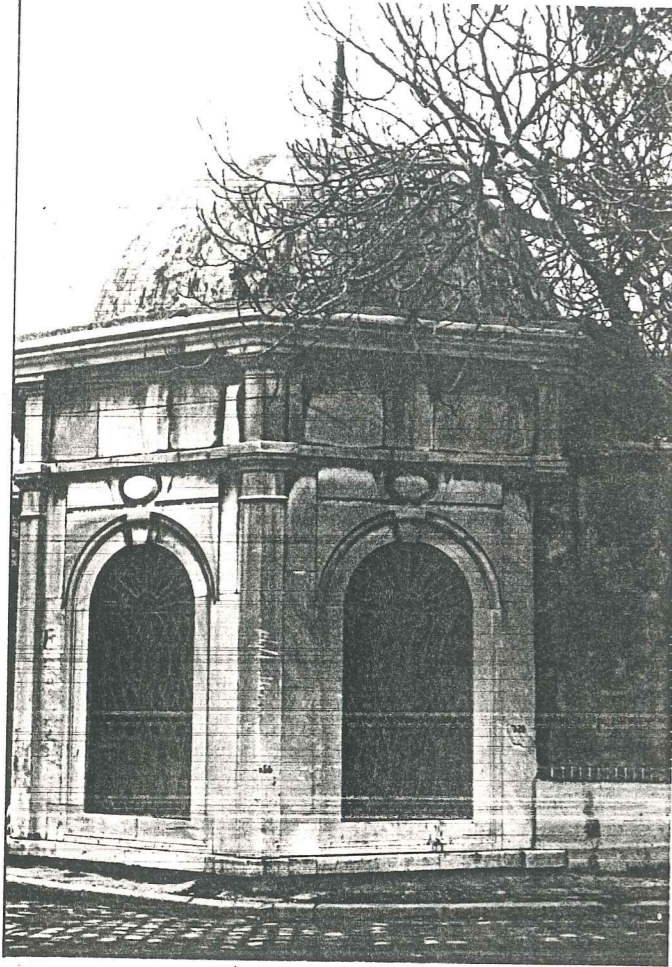
7. Haydarpaşa Mescidi, Medresesi, Hamamı , Çeşmesi

Banisi (yaptıranı) vezir Haydarpaşa olup 1569 da yapılmıştır. Caminin mihrap kısmı kalmıştır. Bu manzume (sistem) hamam, medrese ve çeşmeden oluşmaktadır⁴¹ (Res. 43,44,45,46,47).

Medrese giriş kapısı üzerindeki kitabe:

İntikal eyledi Haydar Paşa
Gitti hâk rahmetine ol merhum
Vasf edûp dedi bikâdi tarih
Dâr-ı tahsil mevali-i alûm
977 (1569-70)

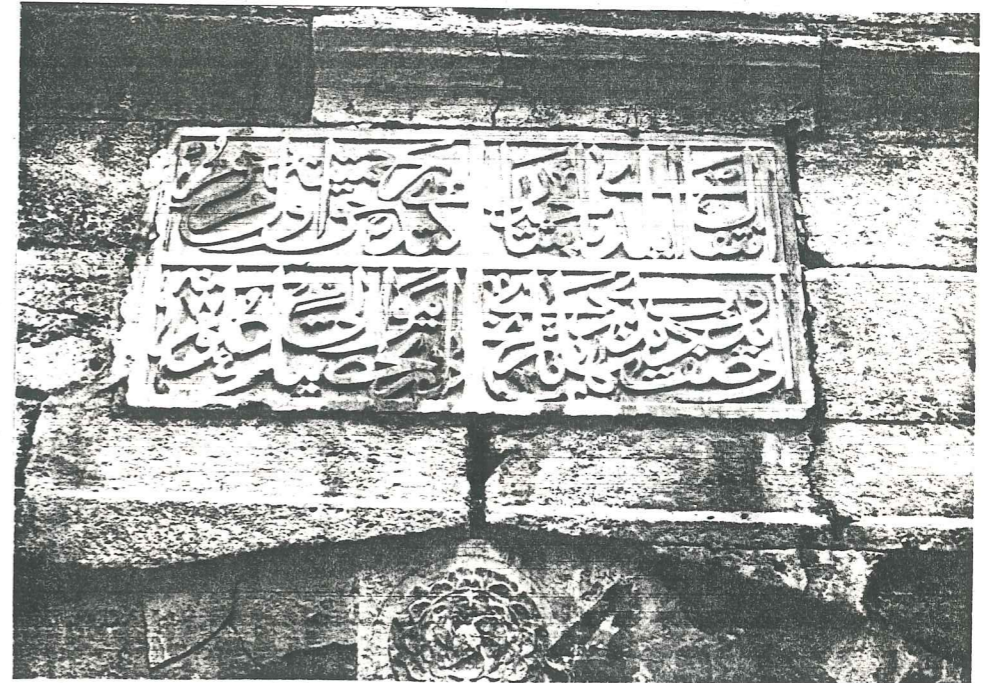
yazılıdır (Res. 42).

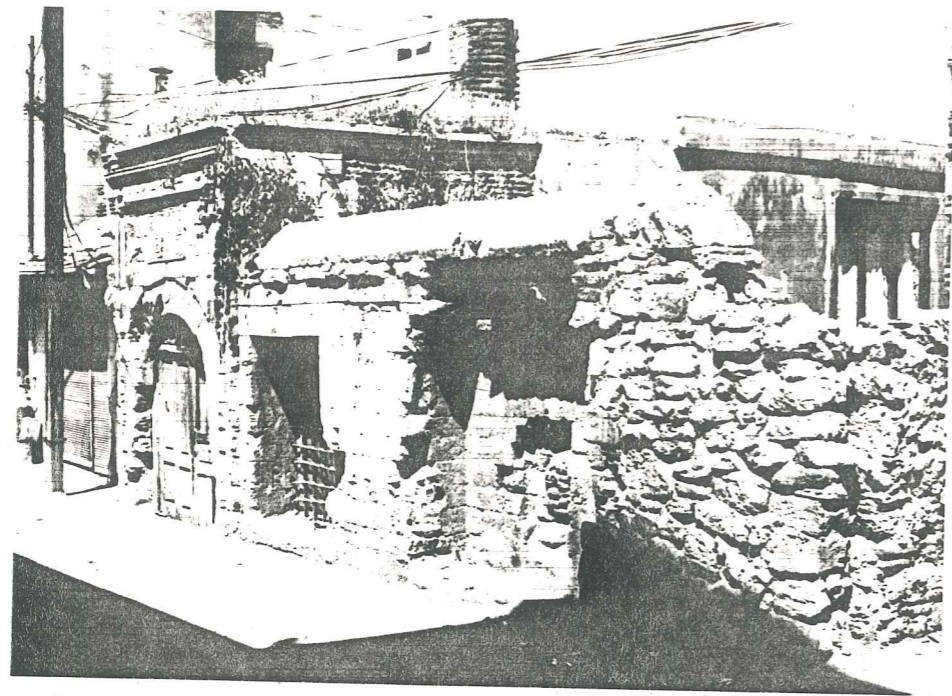
Res. 40.

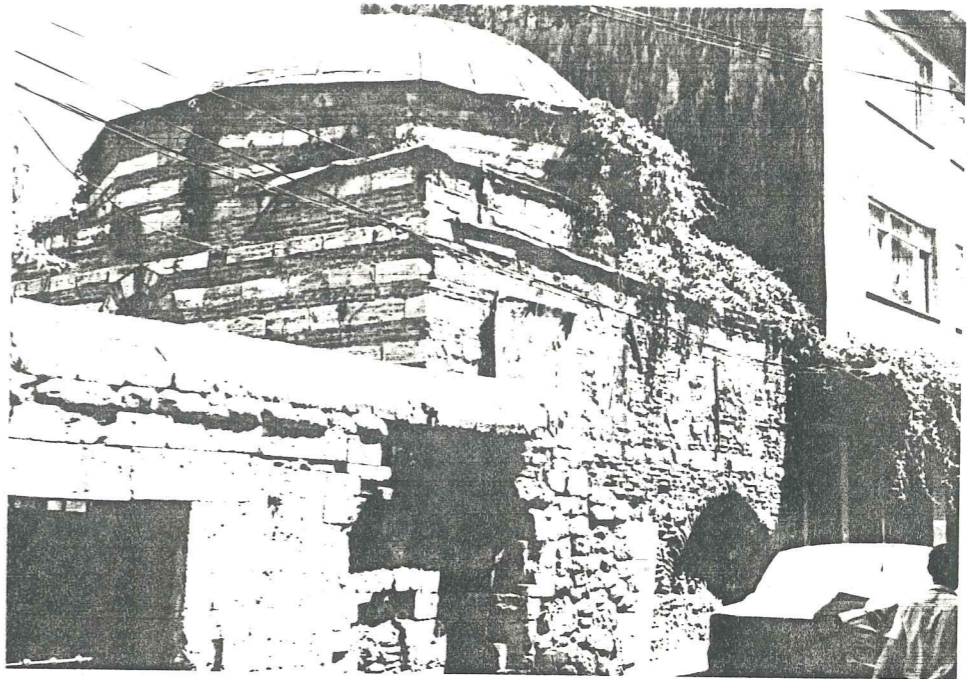
Res. 41

Res 42

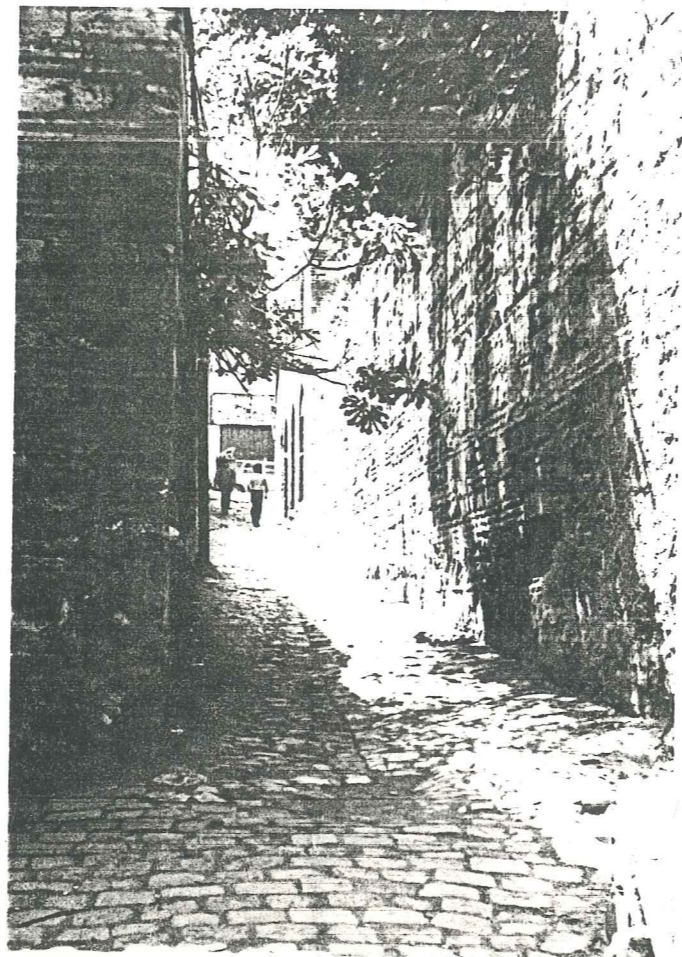
Res. 43

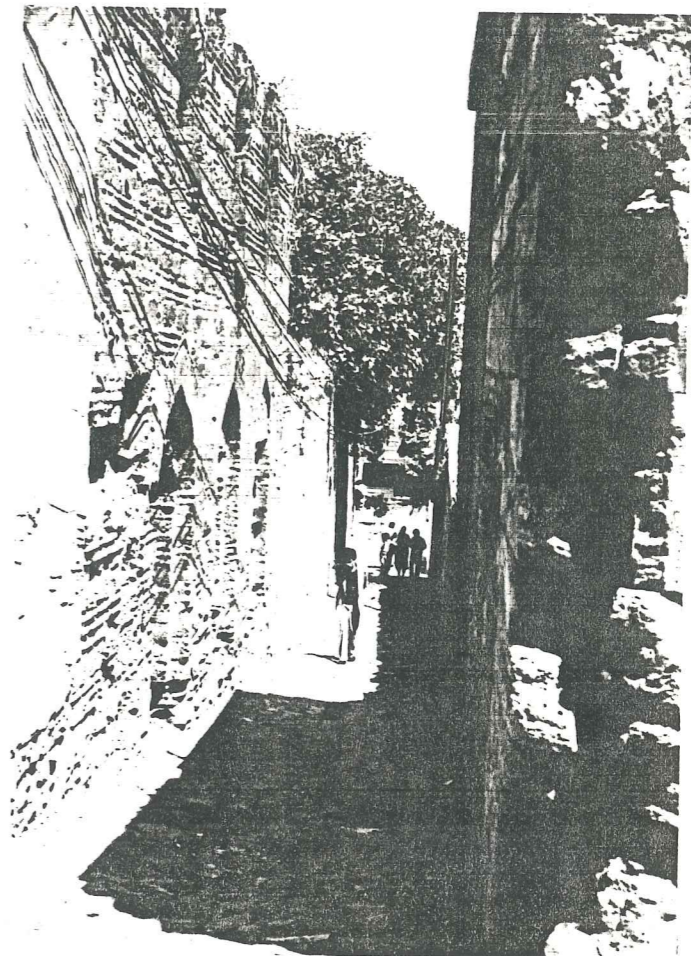
Res. 44

Res. 45

Res. 46

Res. 47

HAYDAR HAMAMI
SOKAĞI

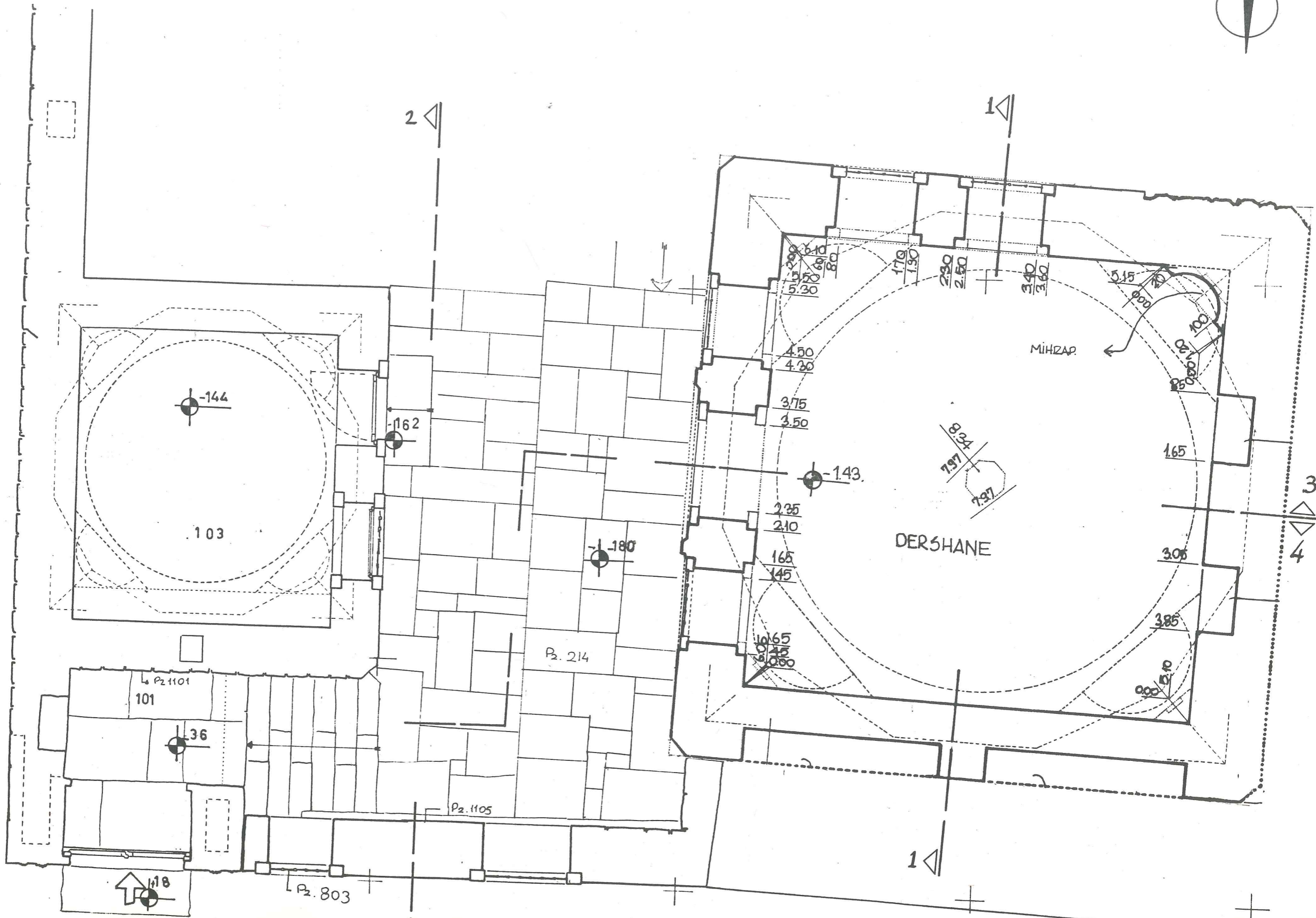
5'

6'

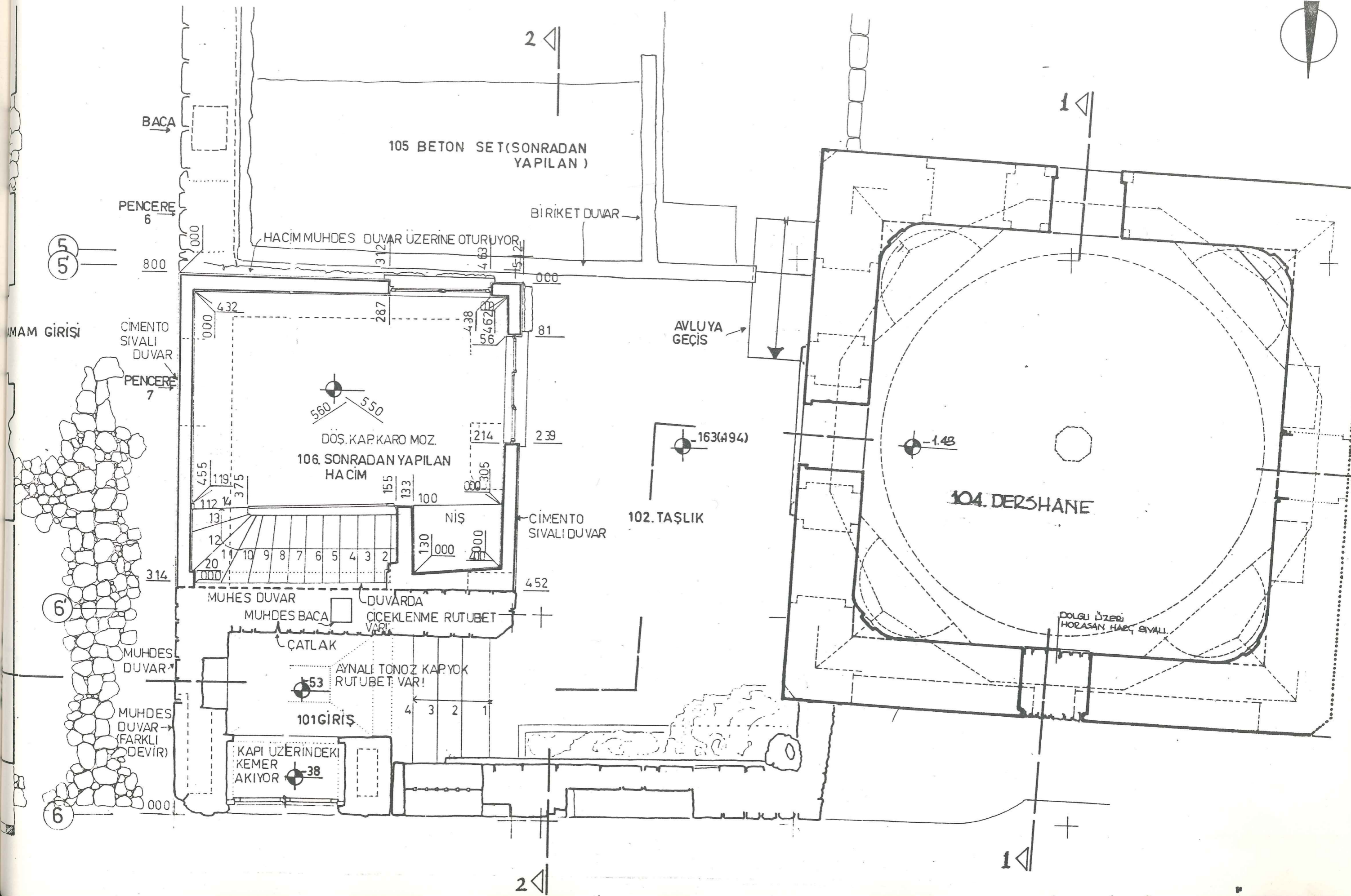
3

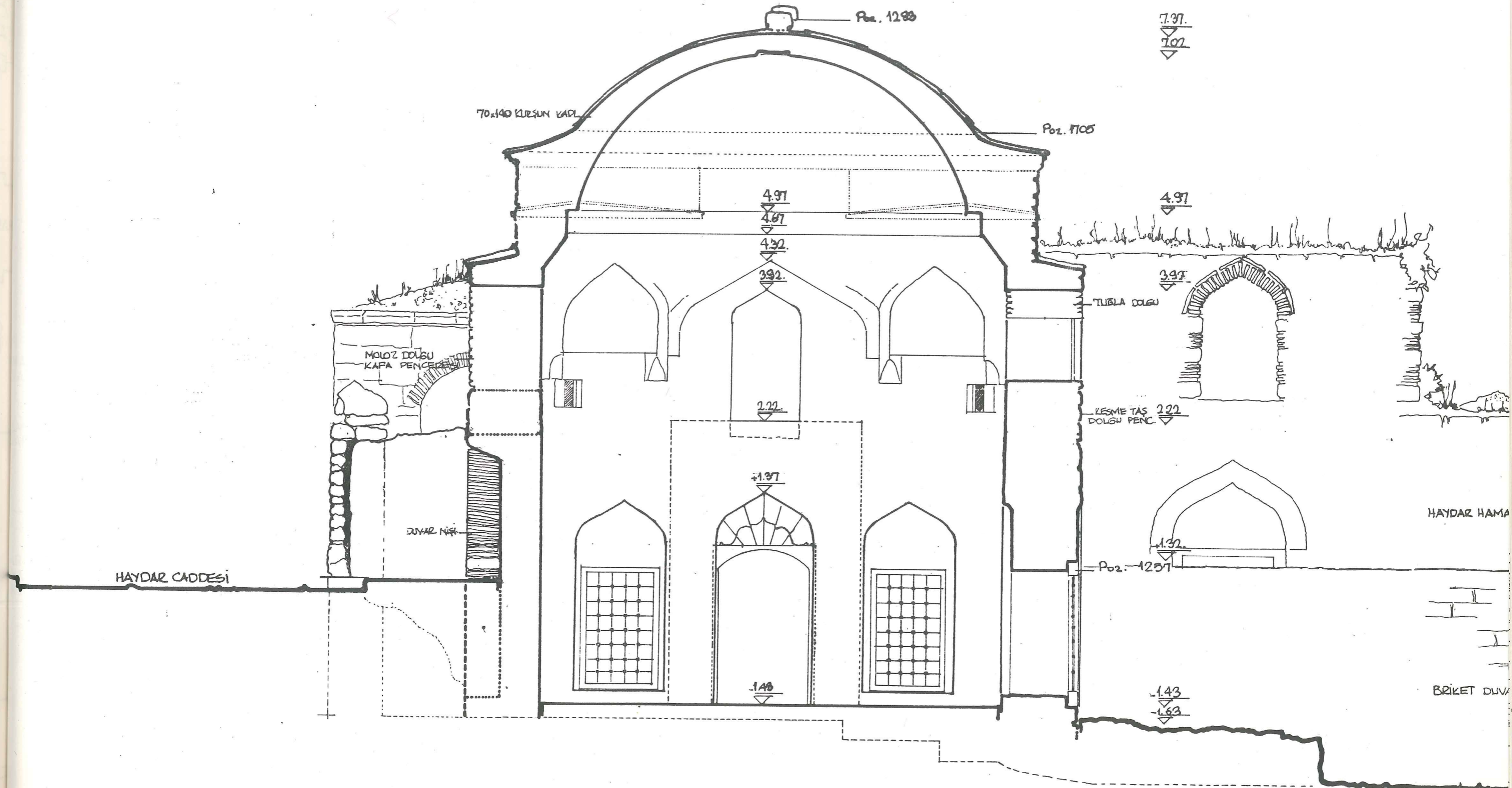
4

6

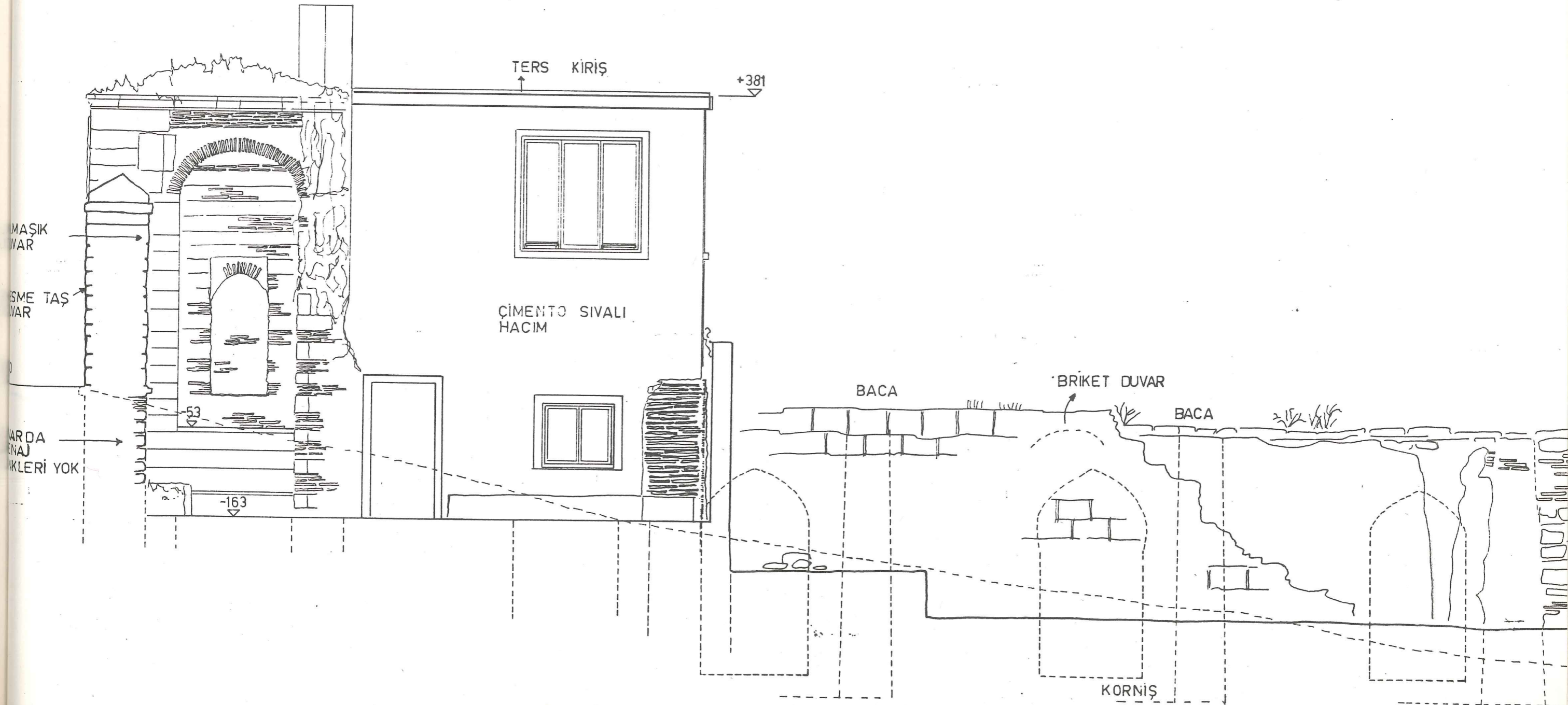

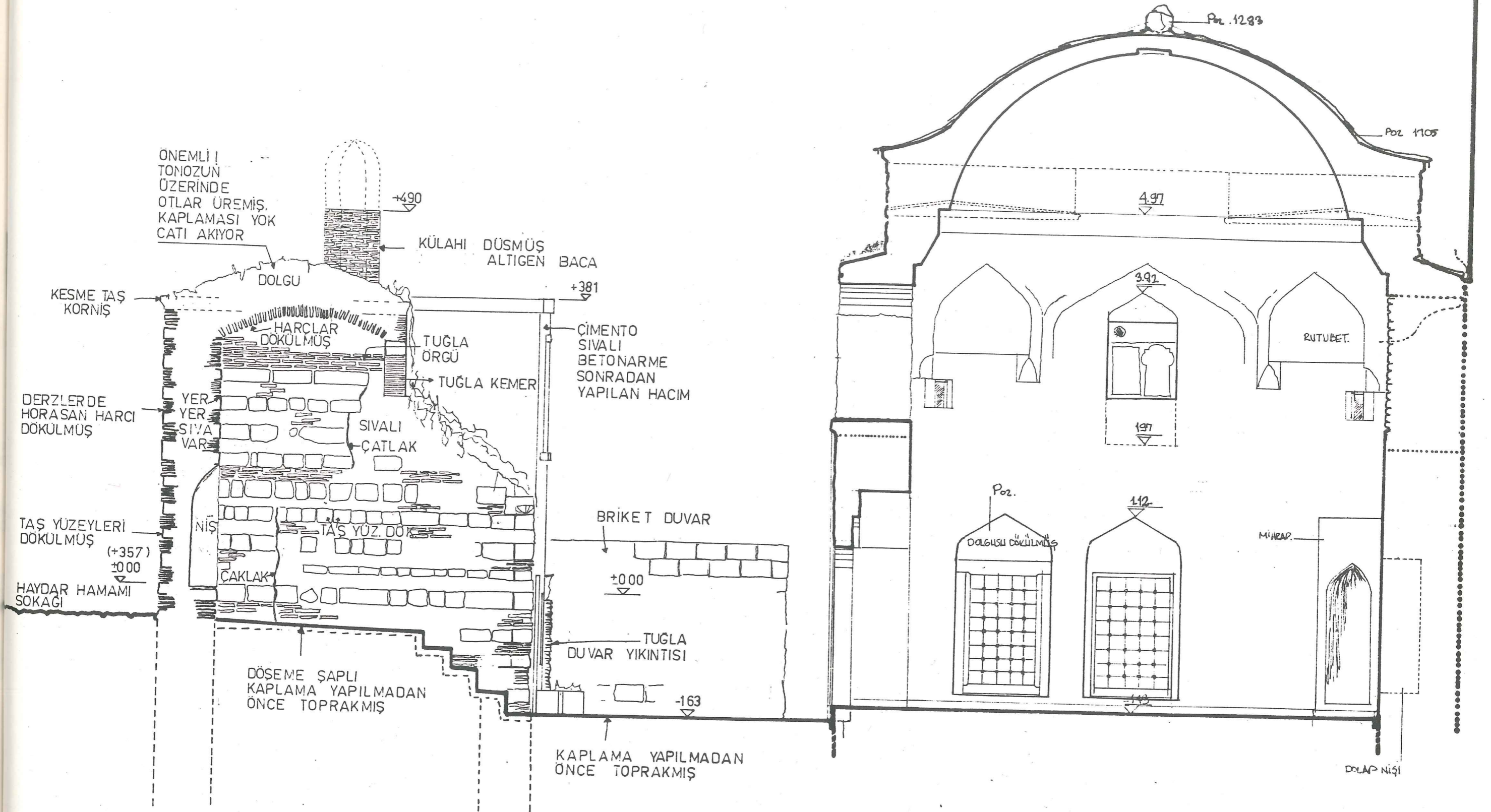
MERKEZİ

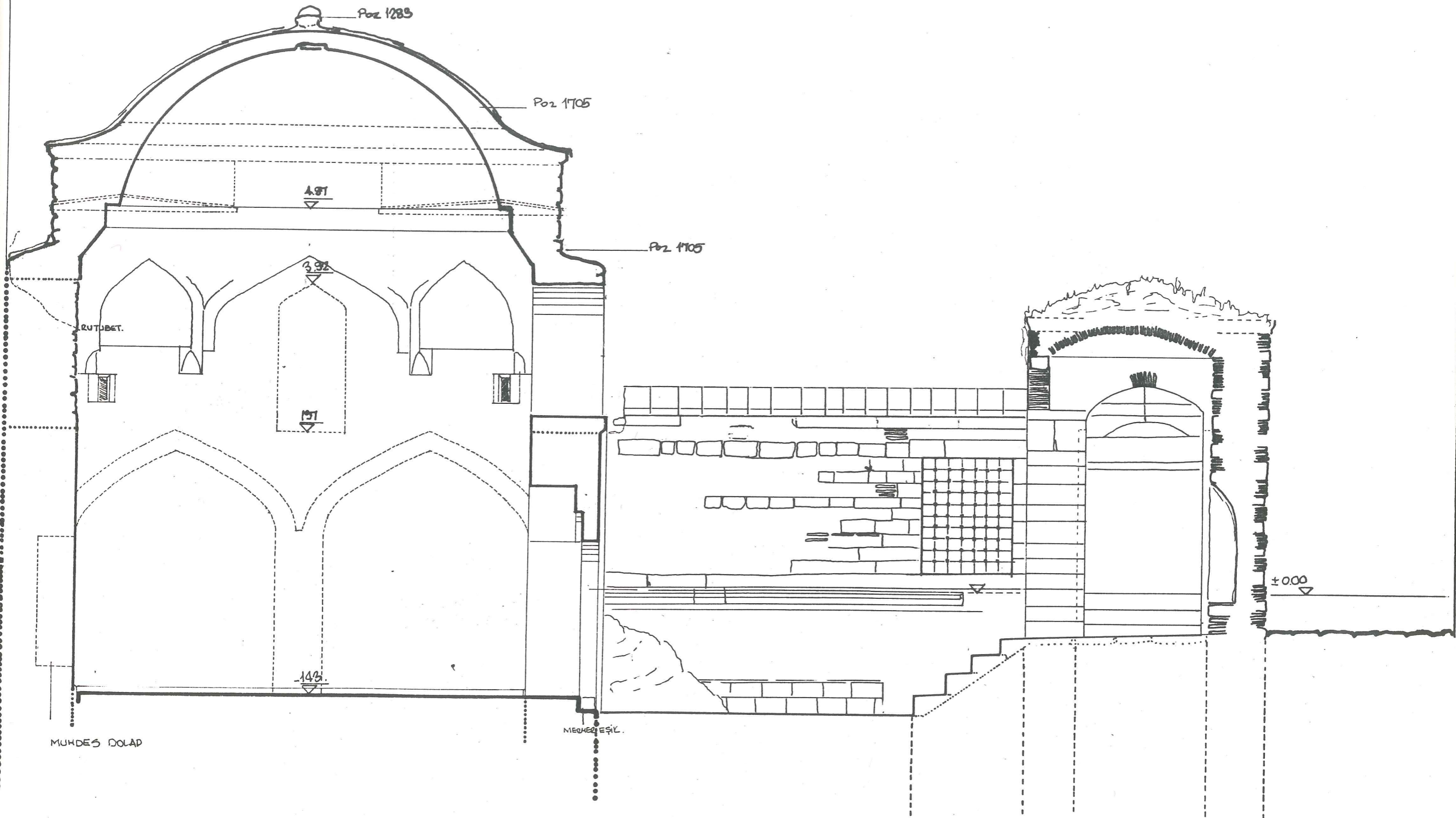
1.1 KESİTİ Ö: 1/50

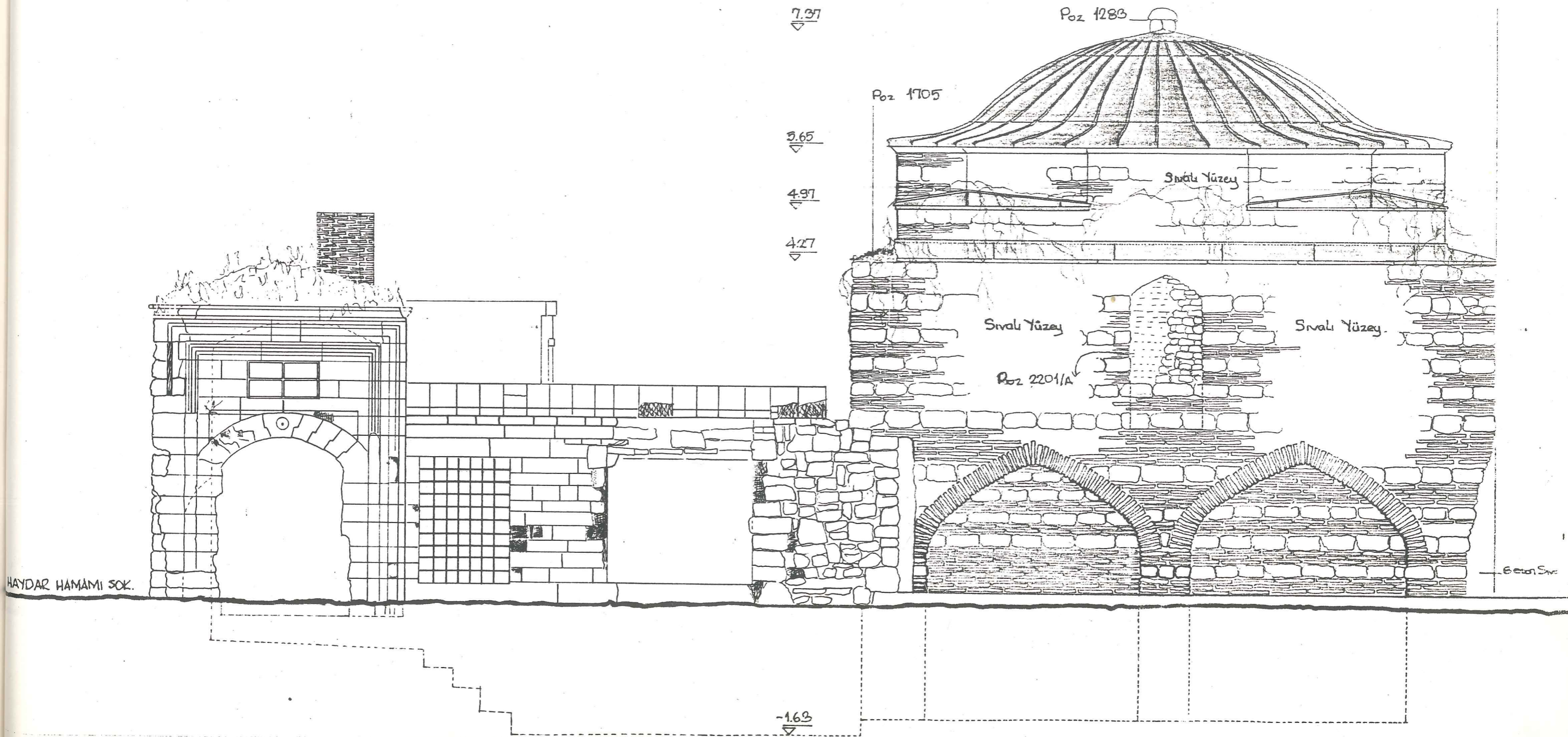
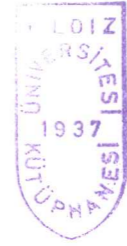

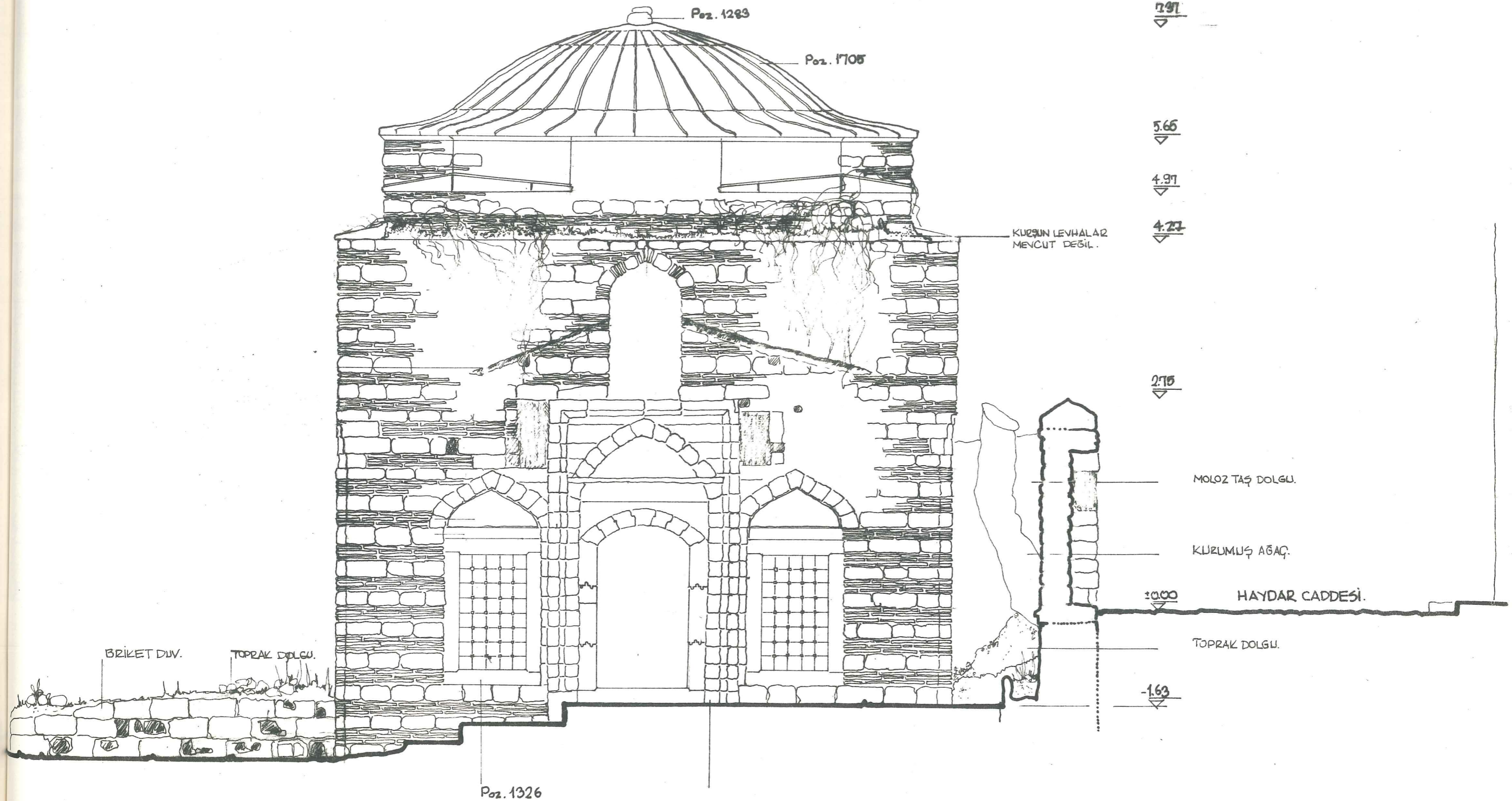
3.3 KESİTİ Ö: 1/50

(MİM. AYŞEGÜL BELBEK TEN)

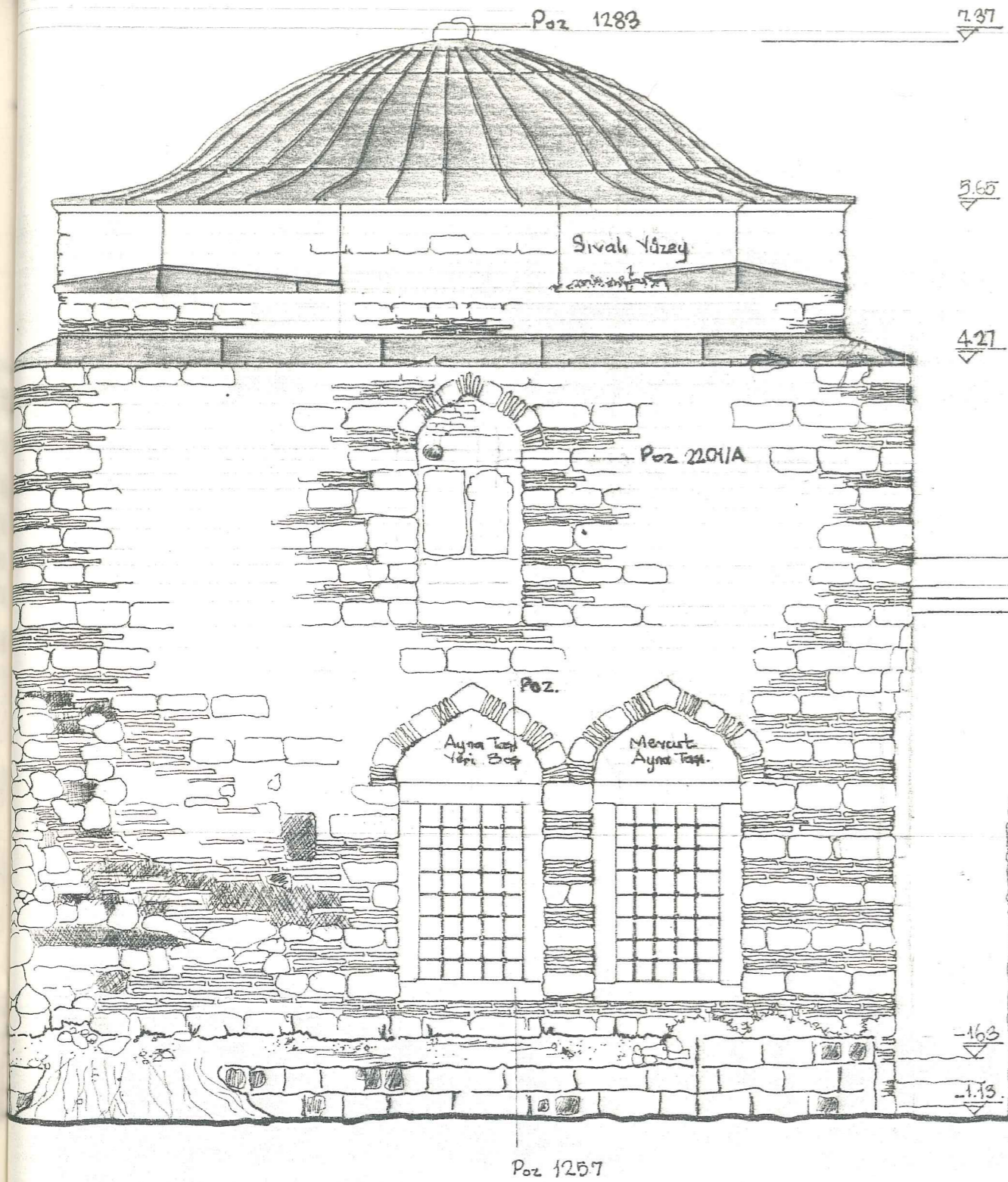

4-4 KESİTİ Ö:1/50

KUZEY DIŞ CEPHESİ 1/50

7.37

5.65

4.21

-1.63

-1.15

Poz. 1283

Sivalı Yüzey

Poz. 2201/A

Poz.

Ayna Taşı
Yeri Boş

Mevcut
Ayna Taşı

Poz. 1257

HAYDAR HAMAMI SKL

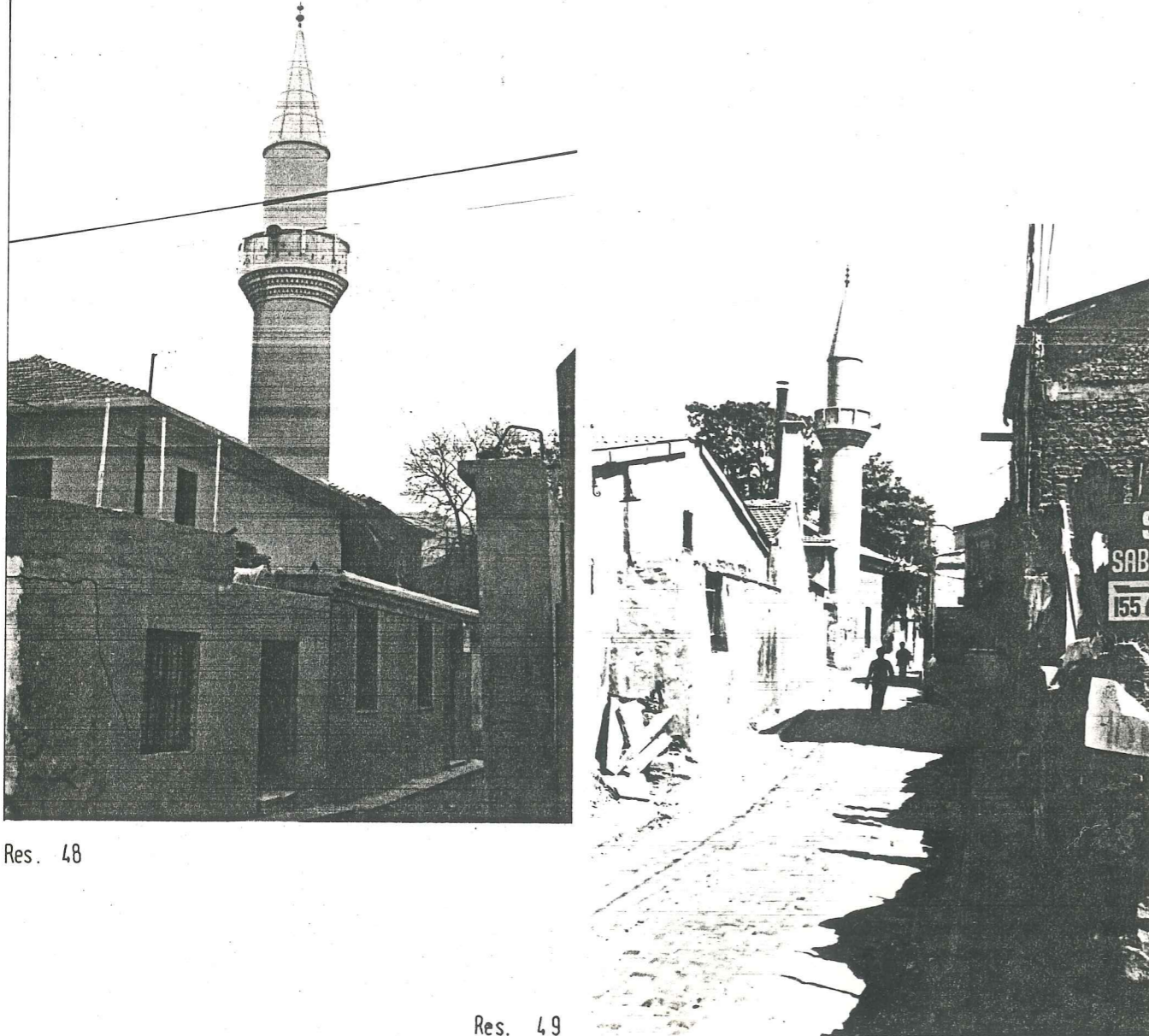
DOĞU DIŞ CEPHESİ 1/50

(MİM. MÜNEVVER ŞEN'DEN)

8. Haracçı Karamehmet Bey Camii

Üsküplü caddesi, Mimi Çelebi türbesi karşısındadır. Banisi (yaptıranı) Haracçı Kara Mehmet Bey olup bina 1588 de yapılmıştır. Yandığından 1887 de yenilenmiştir. Duvarları kesme taştandır. 1965 yılındaki büyük onarımda çökmüş olan çatısı yapılmış ve şerefeye kadar yıkılmış olan minaresi tamamlanmıştır⁴²(Res. 48,49).

Camiye bitişik Üsküplü caddesine bakan bir çeşme mevcuttur (Res.50).

Res. 48

Res. 49

Res. 50

9. Karanlık Mescid'i (Muhiddin Kocavi Mescid'i, Şeyh Muhiddin Kocavî Mescid'i)

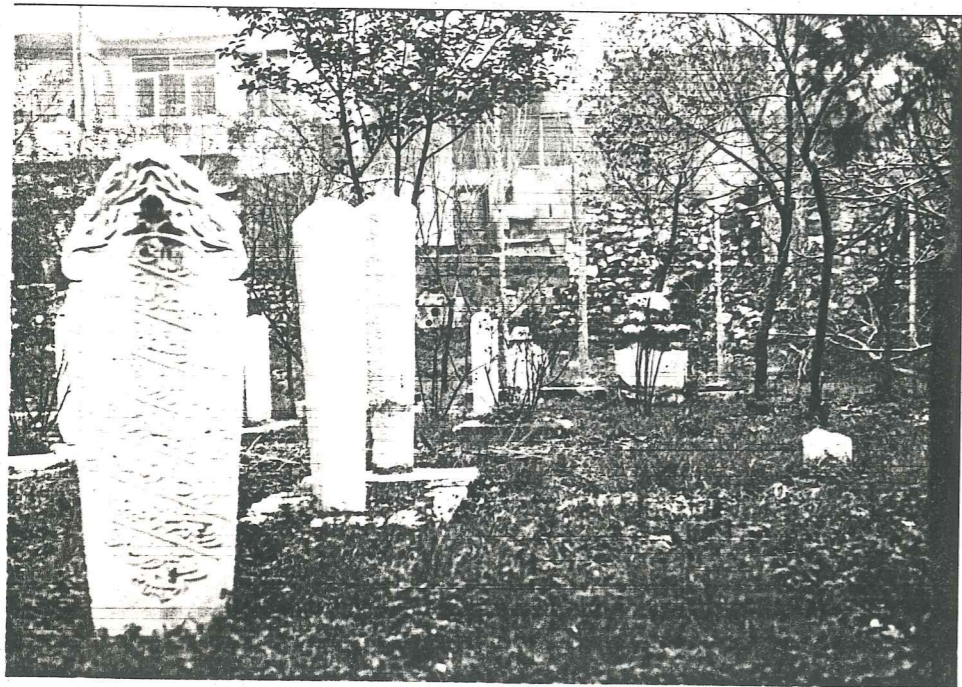
Muhittin-i Kocavi tarafından Fatih devrinde yapılmıştır. Bugün mescidden sadece duvar kalıntıları kalmıştır⁴³. Mescid mezarlığının etrafını çeviren bir duvar (özellikliğini büyük ölçüde yitirmiş ve kısmende yeni yapılmıştır) bugün mevcuttur(Res.51,52). Bu duvar üzerinde iki adet yazıt bulunmaktadır (Res.53,54).

Res. 51

Res. 53

Res. 52

Küllü tefisi zai katıl meft.
H. 1251

Res. 54

10. Matbah Emîni Halil Ağa Çeşmesi

Haydar da Aşıkpaşa camii alt tarafında, köşe başındadır. Matbah emîni Halil Ağa yaptırmıştır. Kendisi 1167 de ölmüş, Aşıkpaşa tekkesi mezarlığına gömülmüştür. Dört beyitlik manzumei tarihiyesinin son mısraları şudur :

Kalemde su gibi aktı bu tarih
«Halil âbadi çeşme abı zemzem»

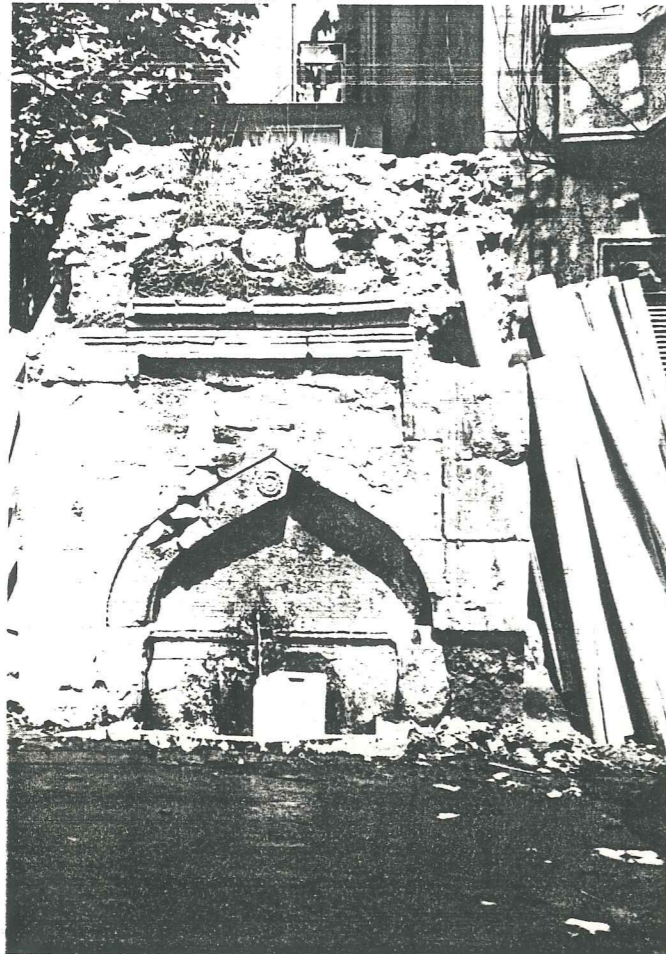
1133 (1720 M.)

قام دن صوب کبی اقدی بو تاریخ

«خلیل آباد چشمه ابی زمزم»

۱۱۳۳

Çeşmenin halen suyu akmaktadır. Mimari üslûbu Türk klâsiğidir. Teknesi yol seviyesinden aşağıda, çukurda kalmıştır. Haznesinin üst kısmı örtüsüz ve taşları kısmen dökülmüştür. Üzerinde ağaçlar, otlar bitmiştir. Tamir gereklidir⁴⁴ (Res.55).

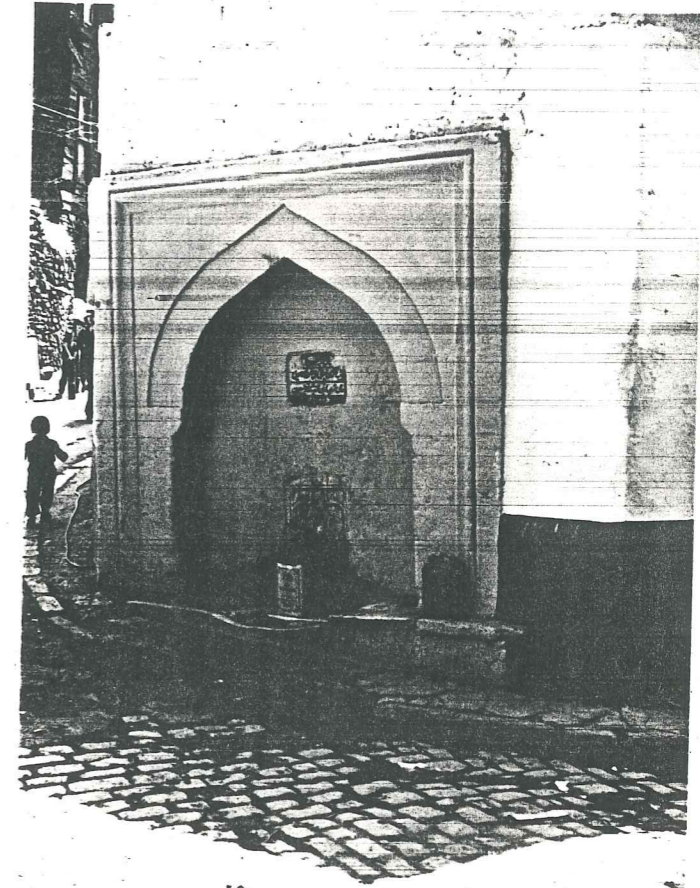

Res. 55

11. İbni-meddas Mescid'i (Salih Paşa Mescidi, Başmakçı zade Mescid'i)

Kâni Paşa sokağı köşesindedir. Banisi (yaptıranı) Başmakçı zade (Papuçcu) Hüsamettin Efendi olup 1455 de vefat etmiştir. Cami, Fatih devrinde yapılmış ve (1246) 1830 da yenilenmiştir. Mabedin duvarları tuğla ve taşdan olup çatısı ahşaptır. Minaresi sagındadır. Banisinin sonradan yapılmış mezar taşında " Ebülfetih Sultan Mehmet Han Gazinin mestcibaşısı..." kitabesi bulunmaktadır.

Camiinin önünde Salihpaşa çeşmesi bulunduğuundan bu isimle yâd edilmektedir⁴⁵ (Res.56).

Res. 56

12. Üsküplü Mescid'i (Çakır Ağa Mescid'i)

Cibali, Tütün fabrikasının arkasındadır. Banisi, Fatih devri çağırıcı başlarından Çakır Ağa dır. Cami Fatih devrinde yapılmış, Kanunî zamanında Mimar Sinan yenilemiş ve 1874'de tamir ve tadilat görmüştür. Duvarları kâgir, çatısı ahşaptır. Banisi Çakır Ağa olduğu halde civarındaki Üsküplü Şahin ismi ile anılır⁴⁶ (Res.57).

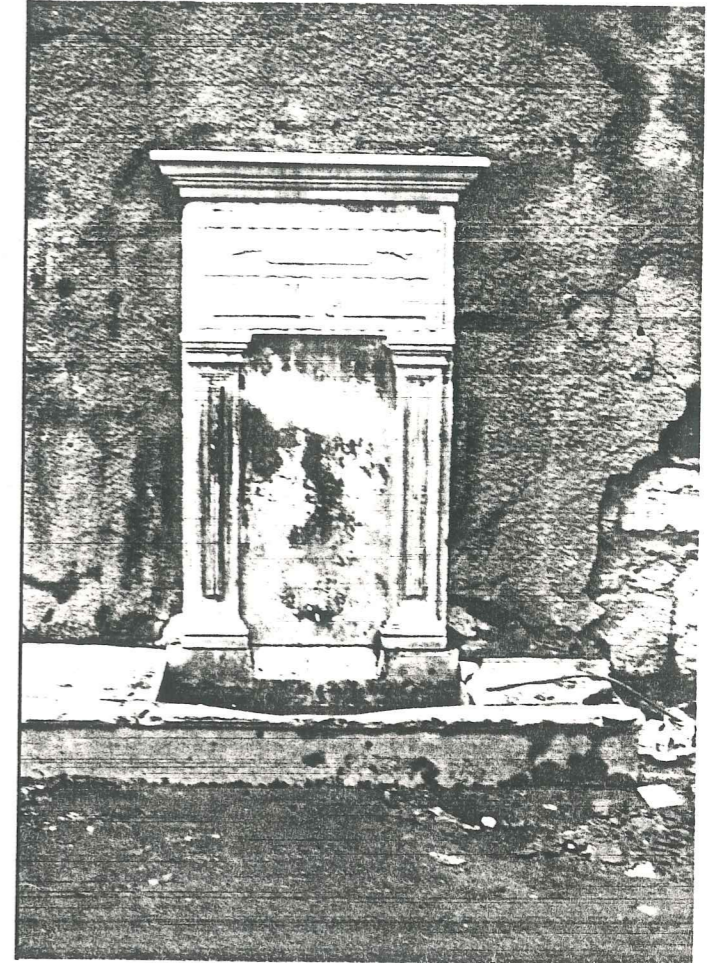
Res. 57

13. Hacı Arif Ağa Çeşmesi

Fatih civarında Haydar Medresesi karşısındadır. Mermerden yapılmıştır, halen işlemez durumdadır. Sülüs bir yazı ile " Vecaalna " ayeti kerimesi, sağ ve sola ayrılmış şair Senih'a ait bir tarih kitabesi ile sade ve zarif görünüşü vardır. Son mısra şudur⁴⁷ (Res.58):

«Ab iç bu çeşmeden gel o merhuma et dua»
1269 (1852 M.)

«آب ایچ بر چشمه دن کل او مرمره ایت دعا»
۱۲۶۹

Res. 58

3. Sosyal Özellikler

Nüfusun Özellikleri

Haydar ve Cibali bölgesinde yaşayanların büyük bir çoğunluğunu Anadolu'nun çeşitli yörelerinden iş bulmak için gelmiş aileler oluşturmaktadır.

Normal olarak bir evde, bir ailenin oturması gerekirken maddi zorluklar ve konut sıkıntısı nedeniyle bir evin her odasında birer aile yaşamaktadır.

Her ailenin ortalama 4-5 çocuğu vardır. Bu sayı bazı ailelerde 8-9 çocuğa ulaşmaktadır. Bu nedenle de, nüfusun çoğunluğunu çocuklar oluşturmaktadır.

Cibali'de üç katlı bir ahşap evde 35 kişinin yaşadığı düşünülürse, bu yapıların durumu ve içinde yaşayanların hayat şartları daha iyi anlaşılabilir. Bu bölgede yaşayanların büyük çoğunluğu kiracı olup, kiralar da oda başına 7.000.-10.000.-TL. arasında değişmektedir.

İSTANBUL'da tarihi konut alanlarının bozulmasına neden, planlama hataları ile yaratılan ve hızlandırılan olumsuz gelişmelerle, kısa bir zamanda yetersiz duruma gelen altyapının çöküşüydü. Türkiye'nin içinde bulunduğu büyüme ve hızlı kentleşme, tüm büyük kentlerin, özellikle de İstanbul'un gerek tarihsel, gerek doğal güzelliklerinin aşınmasının en belirgin suçlusu olarak görüldü. Bazı yerleşim alanları son derece yoksullaşmalarına ve sağlıksız kullanıma karşın, belirli bir yoğunlaşmanın izlerini bu güne dek taşıyabildiler.

Büyük ahşap evlerde, konaklarda oturanlar, oraların asıl sahipleri değillerdi artık. Bunu bir sosyal düzey düşüklüğü, bir çağdaş kültür noksanı, bir konfor gereksinmesi, bakım olanaksızlığı olarak görmeye başladılar. Gerçekte tek tük kalmış bu yapılarda, sosyal düzey evlerin halinden değil, içinde bulunduğu mahallenin sosyal çevresinin değişmesinden kaynaklanıyordu. Süreç içinde bu konaklar, ahşap evler dar geliri aileleri, yoksul birçok aileyi barındıran yerleşim birimlerini doğurmuştu...

“Yatakları yere seriyoruz, üç erkek çocuğum yanyana yerde yatıyorlar, kızlar da sedirde. Biz, karımla yatakta yatıyoruz, çocuklardan biri hasta değilse.”

7 Kişiye tek oda

[B. Murat Öztemir'in 27 Kasım - 2 Aralık 1985 de Güneş Gazetesinde yayınlanan araştırmasından alınan bazı başlık ve röportajlar].

- 1 Eşi ve ikisi kız, üçü erkek, beş çocuğu için her şeyin en iyisini isteyen Mehmet Demirpençe'nin en büyük sorunu, kazancının ancak bir oda kiralamaya yetmesi.
- 2 Konakların odaları birer ikişer kırsal kökenli insanlarımıza barınak olmuş. Alışkanlıklarından vazgeçmeden.
- 3 Eski konağın diğer kiracıları da Mehmet Demirpençe ve eşi gibi kırdan kente göç etmiş, yoksul Anadolu insanları...

-Çok zor değil mi, temizlik, tuvalet, su ve diğer şeyleri nasıl kullanıyorsunuz?

-Zor tabii, ama çaresi de yok. İki tuvalet var her kat. İki aile bir tuvalet kullanıyor. Erkekler çoğu zaman camiye giderler tuvalet için. Su parasını her ev, kaç kişi ise, ona göre öder. Elektrik müşterek. Çocukları, anaları su ısıtır yıkar. Erkekler işte olduğu zamanlarda yıkanır- lar çoluk, çocuk... Biz arada hamama gideriz. Böyle işte.

-Kaç lira kira ödüyorsunuz?

-Biz altı bin lira ödüyoruz, yedi sekiz ödeyenler de var. Üst kat pahalı, balkonu var odaların. Daha da rahat.

-Kaç kiracı var bu eski konakta, çocukları ile beraber toplam kaç kişi kalıyor?

-Bu eski konakta sekiz oda var, sekiz de kiracı. Otuz tane de çocuk var, benim bildiğim.

-Kaç kişi kalıyorsunuz bu iki içiçe odada?
-Ben, hanım, bir erkek ve iki kız çocukla beş kişi kalıyoruz.
-Üç çocuğunuz mu var?

-Beş tane, ikisini baş göz ettik. Dört te torun var.
-Onlar nerede kalıyorlar?
-Bitişikte, yanımızda...
-Onlar da kiracı mı?
He, onlar da bizim gibi kiracı... Evlendiler yanda odalar boştu, kiraya çıktılar.

-Ne iş yapıyorsunuz?
-Hammallık yapıyorum, memlekette de hammallık yaptım.
-İstanbul'a neden geldiniz?
-Çocuklar büyüdü, idaremez olmuyordu, geldik burada çalışalım dedik.

-Burada idare edebiliyor musunuz?

-Çalışıyoruz, çocuklar da iş buldu, gündür geçiyor işte.
-Kızlar da çalışıyorlar mı?
-Çalışıyorlar, konfeksiyonda çalışıyorlar... Gelmeseydik kızlara memlekette iş bulmak zordu. Burada kim kime, dum duma iyi oldu, iş bulmaları.

“Her katta iki tuvalet var. İki aile bir tuvaleti kullanır. Erkekler camiye giderler ihtiyaçları için. Erkekler işte olduğu zaman yıkanır çoluk çocuk...”

-Kaç günde bir yıkanır çocuklarınız?

-Haftada, iki haftada bir su ısıtır yıkanılır. Kadınlar, erkekler işe gittikten sonra yıkanır. İsteyen olursa, her gün de yıkanır. Allahın suyu çok...

-Odaları nasıl paylaşıyorsunuz?

-Erkekler bi yanda, kızlar, kadınlar bi yanda yatarlar... Çocuklar, ufaklar istedikleri yerde kalırlar... Çocukturlar, ne olacak. Üşümesinler yeter,

-Kaç çocuğunuz var?
-İkisi erkek, üçü kız, beş tane çocuğum var...
-Okuyorlar mı?
-Yetişkinler çalışıyor, küçükler okula gidiyor.

-Neden geldiniz İstanbul'a?

-Herkes niye geldiyse, biz de onun için geldik... Ekmek parası için. Orada doysaydık, işimiz neydi ki burada.

4. Ekonomik Özellikler

Eski bir paşanın üç katlı konağında her odanın aylık kirası 10 bin lira

-Nerede çalışıyorsunuz?

-Seyyar satıcılık yapıyorum, bir el arabam var.

-Sizin ve çalışan çocuklarınızın aylık kazancınız ne kadar, toplam olarak?

-Ben ayda 65-70 bin lira kazanırım, bir o kadar da çocukların kazancı var. 120-130 bini bulur ayda, bizim eve giren para...

-Bu iç içe iki odaya kaç lira kira ödüyorsunuz?

-Ayda onbeş bin...

-Diğer kiracıların kiralari ne kadar biliyor musunuz?

-Biz yeni sayılırız, onlar eski kiracı daha düşük onun için.

Konağın kiracıları suyu kişi sayısını gözönünde tutarak öderken, elektrik harcamalarını her kattaki sayaçla ayrı ayrı hesap ediyorlar

Her odada başka bir dram

Üç katlı konakta oniki aile kiracı

Kahve, lokanta, işletme ya da dernek isimleri mahallede çoğunluğu sağlamış kişilerin geldiği bölgeye özgü

Eski konağın yeni kiracıları ZOR durumda

-Nasil geçiriyorsunuz günlerinizi?

-Bu evde sekiz aile var, hepsinin çocukları var. Benim şimdi küçük çocuğum, evde çocuğum yok... Kimin başı ağrısa, sıkılsa, bana gelir, buradaki gelinlerin hepsinin anasıyım ben. Hepsi beni severler, ben de hepsini... Komşu, akrabadan da, çocuktan da hayırlıdır, iyi çıkarsa...

-Mutfağınız odanızın içinde, tuvalet banyo nerede peki?

-Tuvalet ortak, banyo yok burada... Eski bir oda var arkada, eskiden çamaşırhaneymiş orada su ısıtıp yıkıyoruz.

-Neyle ısıniyorsunuz?

-Odun, kömür ne bulursak... Eski tahta, boş kasa da alırlık. Kırık kasa yakar, ısınır. Sobanın üstünde de su kaynar, yemeğe, bulasığa.

luğunu az gelirli aileler ve geçimini sağlamak amacıyla taradandan gelen bekar gençler oluşturmaktadır.

Burada yaşayanları meslek açısından incelediğimizde, çoğunluğun vasıfsız işçi olduğu görülür. Diğerlerinin ise, şöförlük, demircilik, inşaat işçiliği, kaynakçılık, berberlik v.b. dir.

b. Ulaşım Durumu

Haliç, hem deniz, hem de kara ulaşımı açısından çok büyük bir önem taşır. Bugün kaldırma çalışmalarının başlamasına rağmen kıyı boyunca yerleşen sanayi, depolama ve Kağıthane vadisindeki yoğun sanayi yerleşmesine bağlı olarak, ağır vasıta trafiği gözlenmektedir. Su üzerinde ise, küçük motorlar çalışmaktadır.

c. Bölgedeki Ekonomik Faaliyetler

Zemin ve üst katlar kullanım analizi paftasına bakıldığında işyerlerinin sahile doğru yoğunluğunun arttığı görülmektedir (pafta 3). Bugün Cibali'de sahil şeridindeki iş yerleri kaldırılmış ve yıkılmıştır (Res.59,60), bu yerler yeşil alan, park ve açık spor alanları olarak düzenlenmiştir (Res.62,63,64,65,66).

Üsküplü caddesi üzerinde ise, daha büyük iş yerleri, çoğunlukla hurda demir atelyeleri ve depoları vardır. Üsküplü caddesine paralel olan Salih Paşa caddesi üzerinde ise genelde, yapıların alt katları iş yeri, üst katları konut olarak kullanılmaktadır. Buradaki iş yerleri bakkal, pastane, kahve, manav, fotoğrafçı, nalbur, v.b.dir. Salih Paşa caddesinden, Zeyrek sınırına kadar olan kısım ise, yoğun konut bölgesidir.

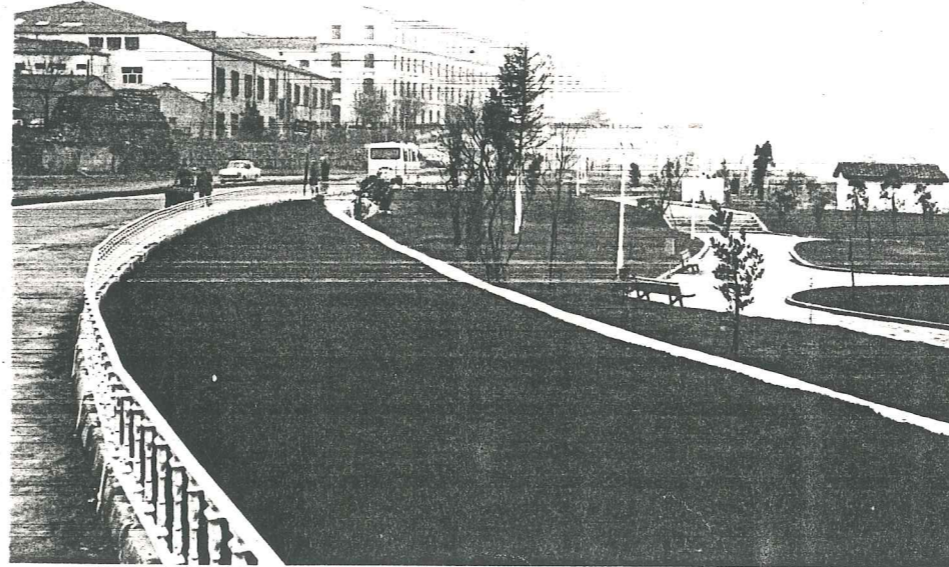
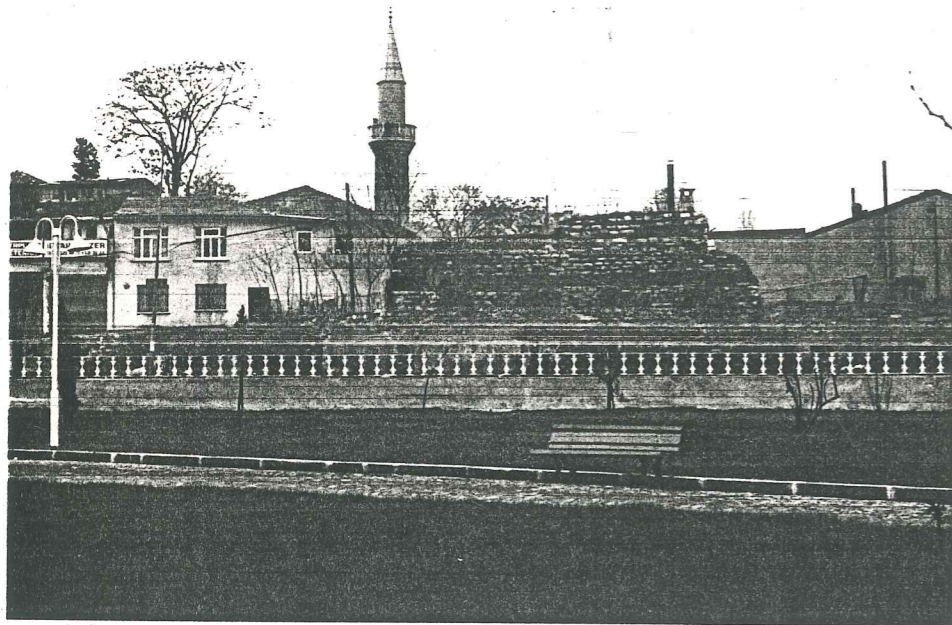
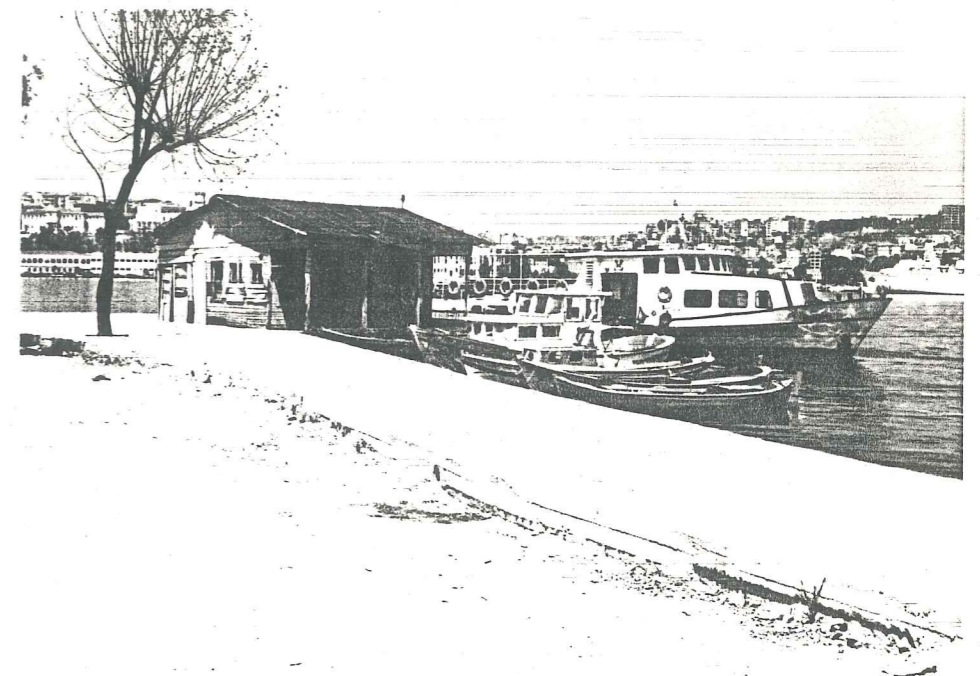
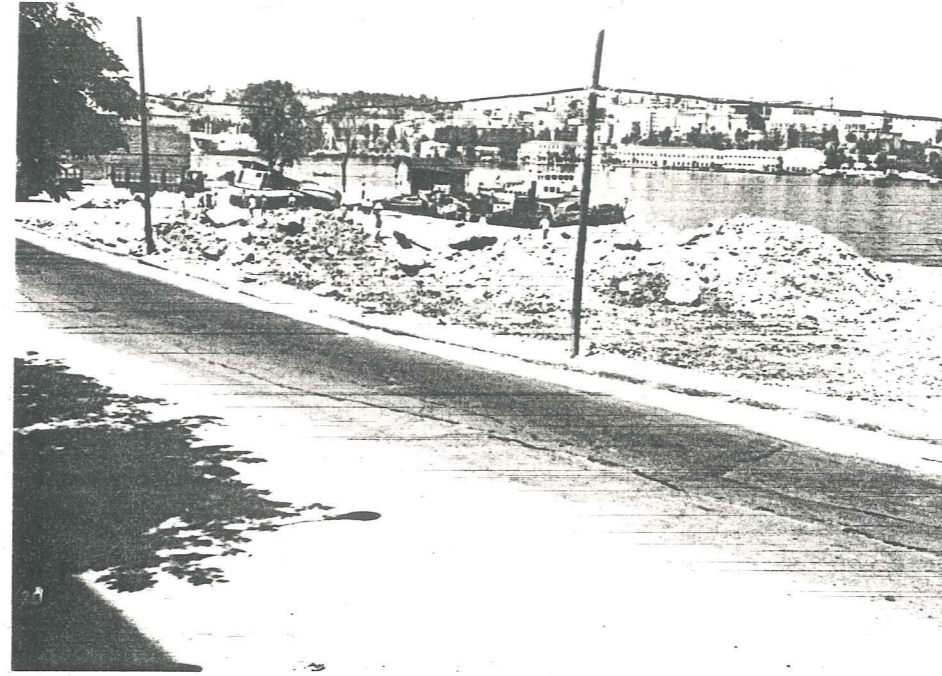
Atatürk Bulvarı üzerinde altı katlı Tekel Genel Müdürlüğü ve Merkez Bankası binaları vardır.

a. Meslek Durumu

İkinci Sultan Mahmut zamanında yeniçeri ocağının kaldırılmasından az önce 1826 tarihinde tanzim edilmiş bir bostancıbaşı defterindeki kayda göre, Cibali bölgesinde müsevilerin oturduğu belirtilmektedir. Günümüzde müseviler kalmamış, yerini Karadeniz kıyısı halkı ve bilhassa Rize' liler almıştır⁴⁸.

Daha sonraları Cibali meyhaneleri ve bekarların kaldığı bir yer olarak isim yapmıştır⁴⁹. Buralarda tulumbacılar, kayıkçılar, gemiciler, kalafat ameleleri, işsizler yaşarlardı.

1833 tarihinde Cibali Tekel Tütün fabrikasının kurulması ile fabrikada çalışan işçiler, fabrika etrafındaki konutlara yerleşmişlerdir. Bugün de burada yaşayanların çoğu

- Res. 59 - Yıkım çalışmalarının başlangıcı.
 Res. 60 - Yıkım çalışmalarının son aşaması.
 Res. 61 - Eski Cibali vapur iskelesinin yıkılmadan önceki son hali.
 Res. 62 - Sur duvar kalıntıları. Geri plandaki camii Haracci Kara Mehmet Bey Camiidir.
 Res. 63 - Yeni düzenlenen yeşil alanlar ve gezi yolları.
 Res. 64 - Yeni yapılan beton rıhtım ve Cibali Sigara Fabrikası.
 Res. 65 - Cibali Kapısı. Onde görülen park 1985 yılında açılan Özlem Parkıdır. Geri planda görünen ise Sivrikoz Mescidi dir.
 Res. 66 - Yeni yapılan beton rıhtım, çocuk parkı ve açık spor alanları.

5. Yasal Özellikler

Senelerce alışıldığı gibi yalnız anıtsal değerler değil tarihi, mimari, geleneksel, görsel, doğal değerler taşıyan tüm çevreler, koruma yasaları kapsamına girmektedir.

Türkiye'de 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 2.7.1983 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun, taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarını kapsamına alır.

Bu kanunun kabulünden önce yürürlükte olan 25.4.1973 tarihli ve 1710 sayılı yasa ile, ilk defa koruma konusu toplu bir yasa içinde bütünleştirilmiştir. Bu yasayla önemli bir adım atılarak 1. maddedeki ayrıntılı eski eser tanımlarına, "sit" te eklenmiş: "homojen oluşları ve özellikleri tarihi, estetik, artistik, bilimsel, ekolojik, etnografik, edebi veya efsanevi önlemleri bakımından, korunmaları ve değerlendirilmeleri gereken, tabiatın veya tabiatla insanların müşterek eseri olan topoğrafik bölgelere sit" denildiği belirtilerek bunların bütün halinde düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Böylece korunması gerekli eserler kapsamına sivil yapılar da alınmıştır.

1710 sayılı yasa ile alınan bu önemli kararlar, 2863 sayılı yasanın kabulü ile daha da pekiştirilmiş ve kapsamı genişletilmiştir. Madde 12 de korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarının onarımına katkı fonu kurulması öngörülmüştür.

6. İdari Özellikler

Ülkemizde, "koruma" konusunda en büyük eksiklik bütün yurda dağılmış sistemli bir örgütün yokluğudur.

1710 sayılı yasayla kurulan Anıtlar Yüksek Kurulu, görevini tam anlamıyla yapamaması nedeniyle yapısı 2863 sayılı yasa ile değiştirilmiştir.

Yapılan bu değişiklikten sonra, Ankara'da bir yüksek kurul kurulmuş ve önemli merkezlerde ise bölge kurulları oluşturulmuştur. Böylece kurulların çalışma kapasiteleri arttırılmak istenmiştir.

Avrupa ülkelerinin çoğunda olduğu gibi, ülkemizde de koruma ile ilgilenen ana kuruluş Kültür ve Turizm Bakanlığı olmuştur. Bu Bakanlık 2863 sayılı yasa gereği tespit ve tescil işlemlerini yapmak, anıt ve sit'leri kamulaştırmak ve değerlendirmek yetkisine sahiptir. Böylece de, en üst düzeyde tarihi çevre korunmasıyla ilgilenmek durumunda olan kuruluş Kültür ve Turizm Bakanlığıdır.

Ayrıca ilgili yasa ile bu konuda yetkiler bazı kuruluşlara da dağıtılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Belediyeler v.b. gibi.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tek eser tesbit, tescil ve onarımından, tarihi çevre korumaya kadar yapılacak çalışmaları, Türkiye genelinde iyi kadro oluşturamadığından ve bu işler için gerekli maddi olanağa sahip bulunmadığından görevini istenilen düzeyde yapamamaktadır.

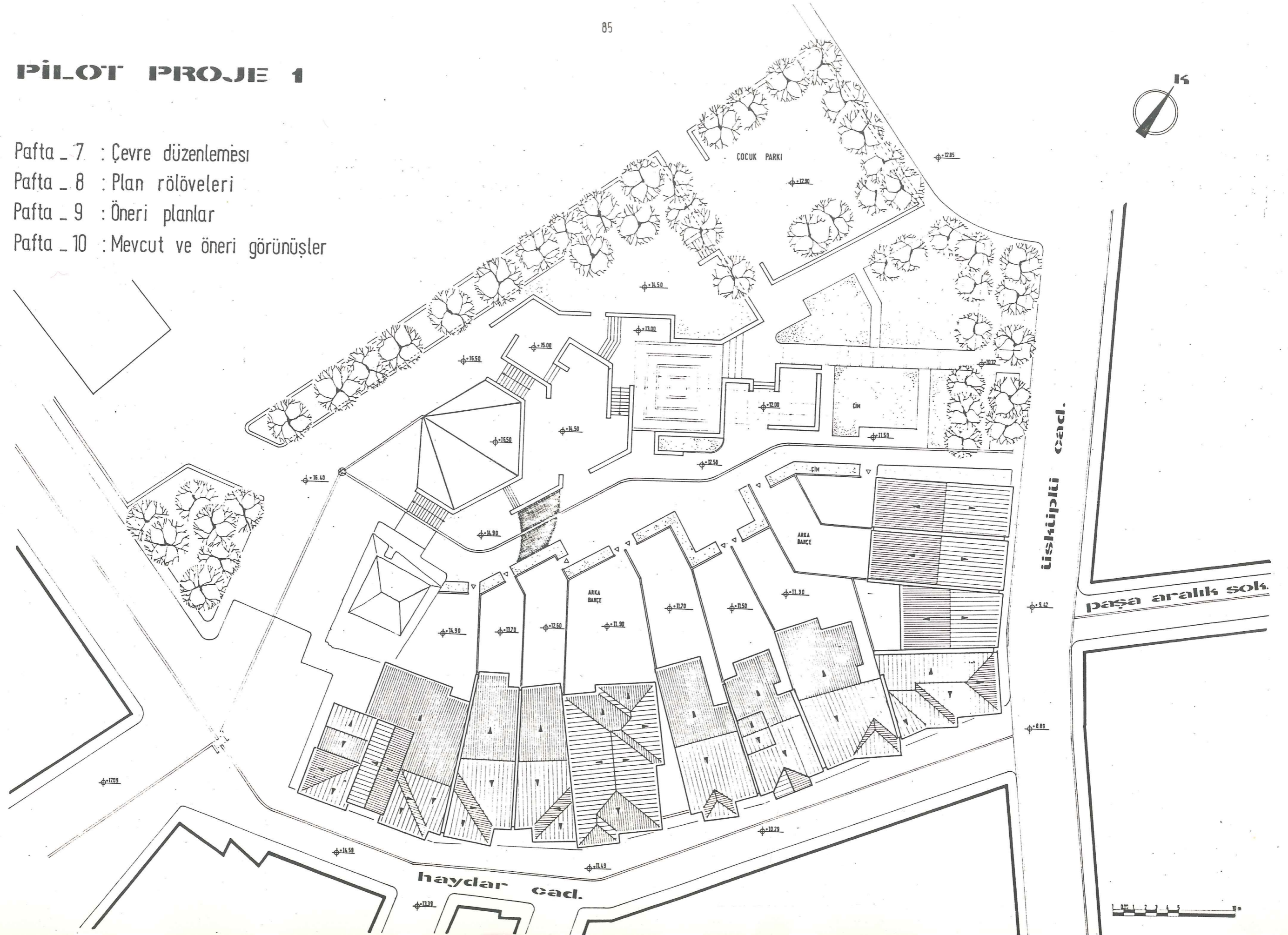

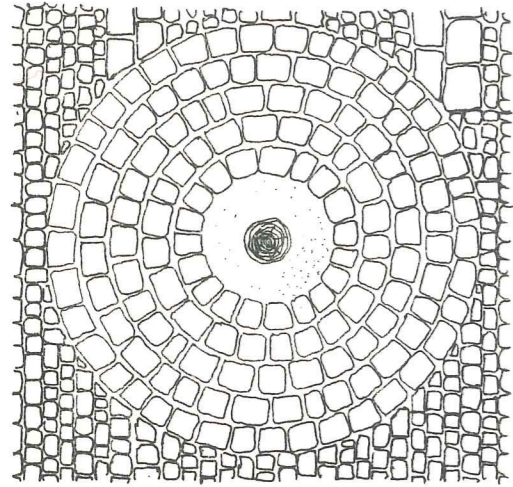
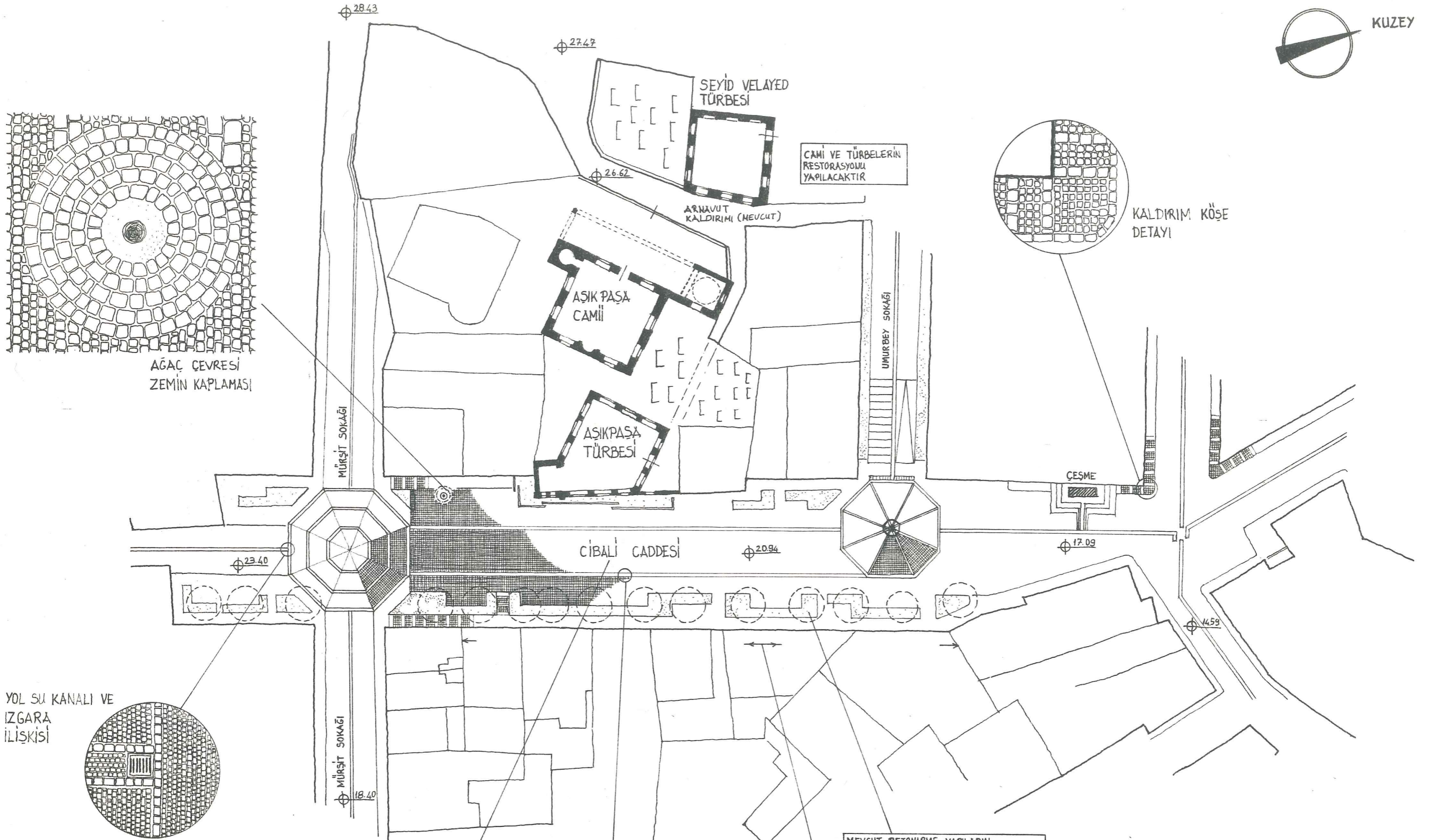
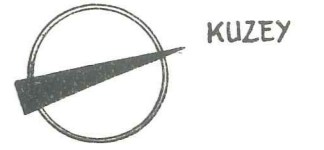
H
A
L
I
S

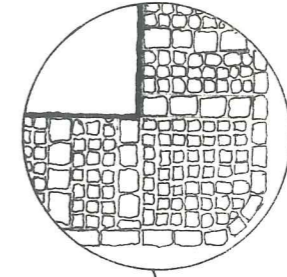
PILOT PROJE 1

- Pafta _ 7 : Çevre düzenlemesi
 Pafta _ 8 : Plan röloveleri
 Pafta _ 9 : Öneri planlar
 Pafta _ 10 : Mevcut ve öneri görünüşler

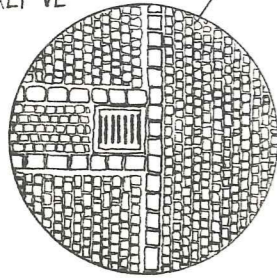

AĞAÇ ÇEVRESİ
ZEMİN KAPLAMASI

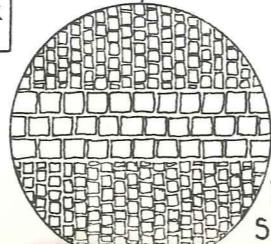
KALDIRIM KÖŞE
DETAYI

YOL SU KANALI VE
IZGARA
İLİSKİSİ

- DETAYLAR ÖLÇESİZDİR.
- YOL KAPLAMALARI GRANİT TAŞLARINDANDIR
- TAŞ BOYUTLARI :
MEVCUT KÜÇÜK (≈ 10x10cm) ve
MEVCUT BÜYÜK (≈ 15x24)
TAŞLAR KULLANILACAKTIR

CİBALI CADDESİ ÜZERİNDE
KURULAN (haftanın belli günlerinde)
PAZAR YERİ SİMİLEŞTİRİLEREK
DEVANİ SAĞLANACAKTIR.

YOL KAPLAMASI
SU KANALI İLİSKİSİ

MEVCUT BETONARME YAPILARIN
ÖNÜNDE YEŞİL BİND OLUŞTURULACAKTIR.

MEVCUT BETONARME YAPILARDA
KAT AZALTILMASI VE ÇEPHE
DÜZENLENESİ YAPILACAKTIR.

CİBALI CADDESİ VE YAKIN ÇEVRE
DÜZENLEME ÖNERİSİ Ö: 1/500

Kuzey

+29.55

+21.34

+29.23

+2880

HAYDAR MEDRESESİ
(gençlik kulübü)

su kanalı.
üç sıralı büyük tip
granit taşı

yol kaplaması:
granit parke taşı.
(küçük tip)

HAYDAR HAMAMI

SOKAK

yol kap. arnavut kaldırımı

HAYDAR CADESİ

Kadınlar
BölümüErkekler
Bölümü

KADINLAR BÖLÜMÜ

KÜLHAN

ERKEKLER BÖLÜMÜ

çim

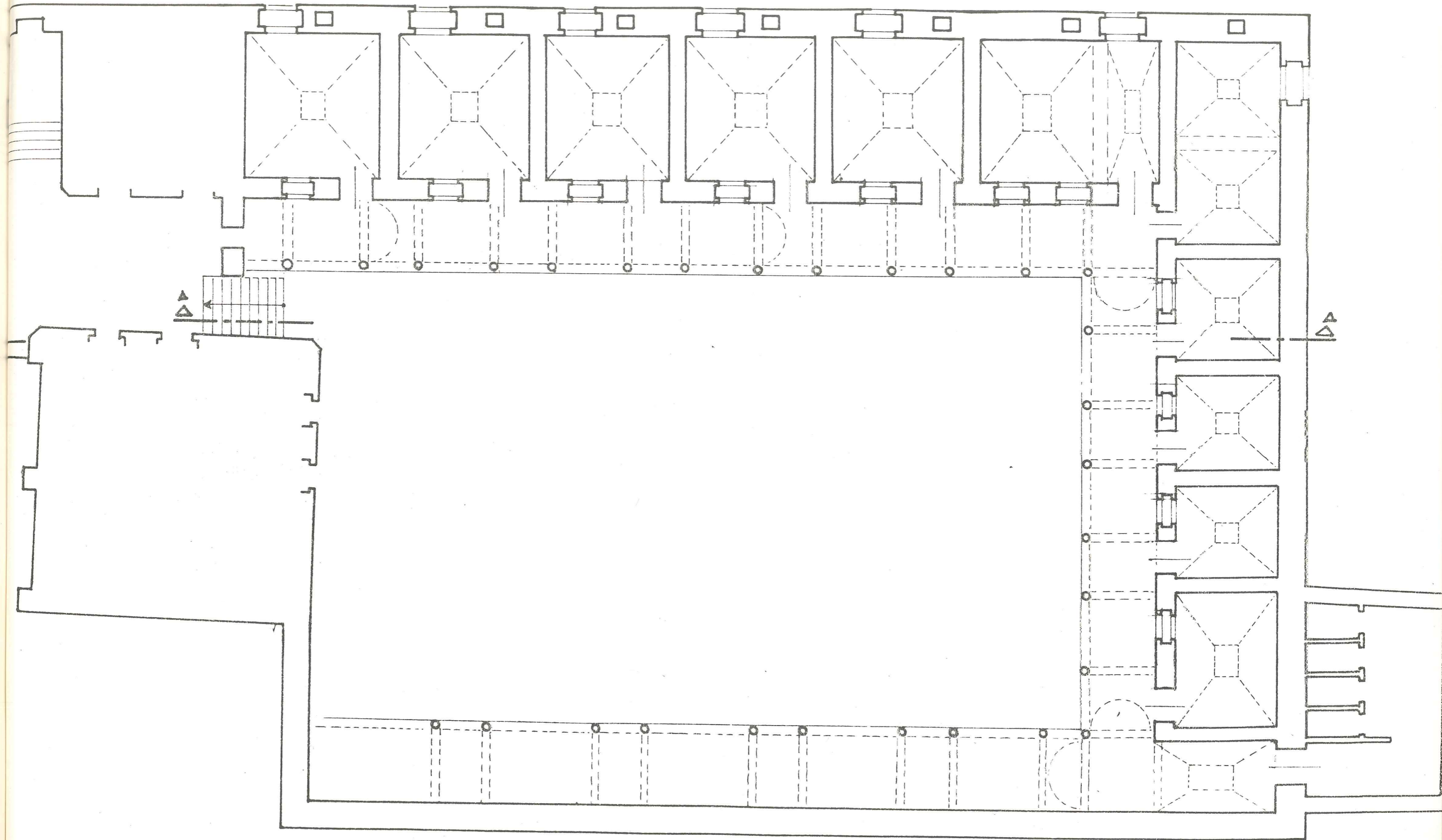
HAYDAR HAMAMI

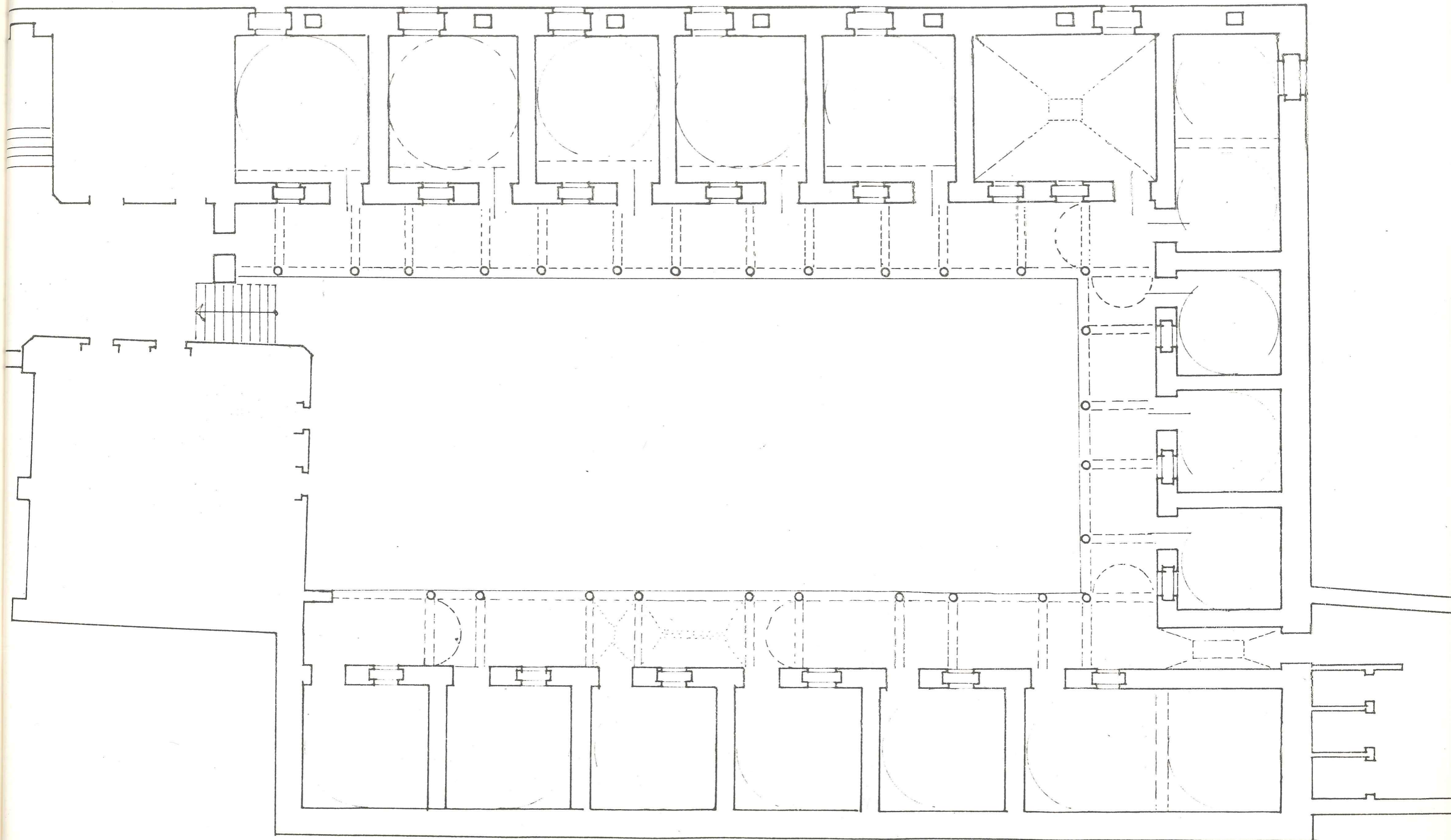
HAYDAR YOKUŞU

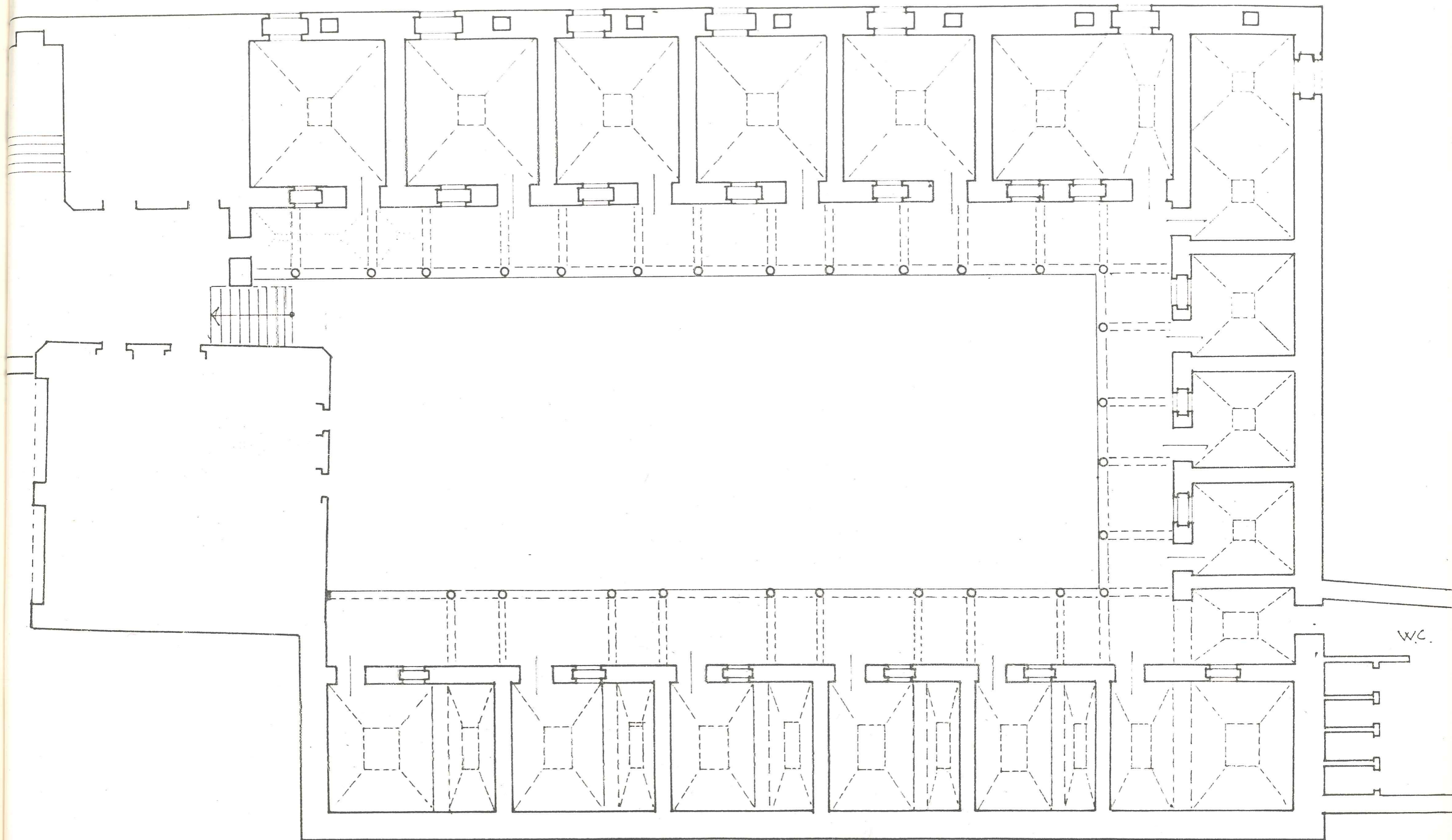
çocuk parkı ve
yeşil alan

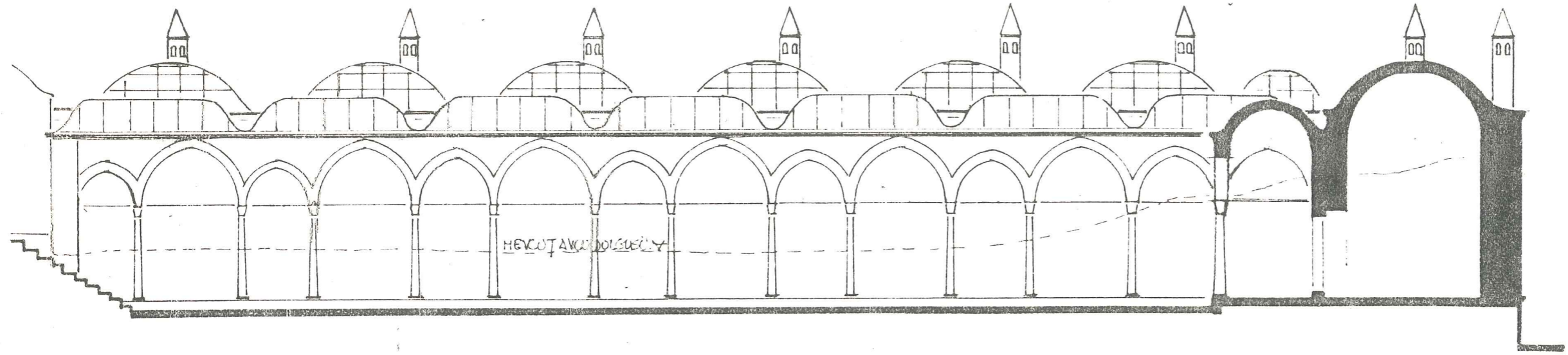
ÖNERİ 3

1 0 1 2 3 4 5 10 m

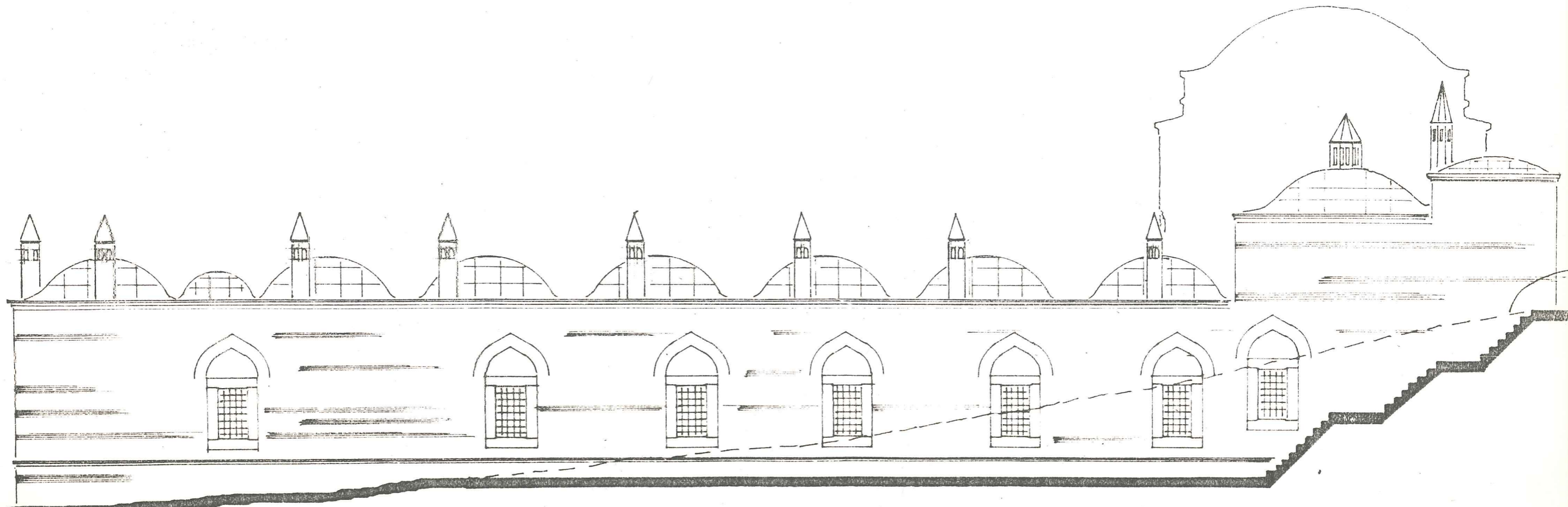

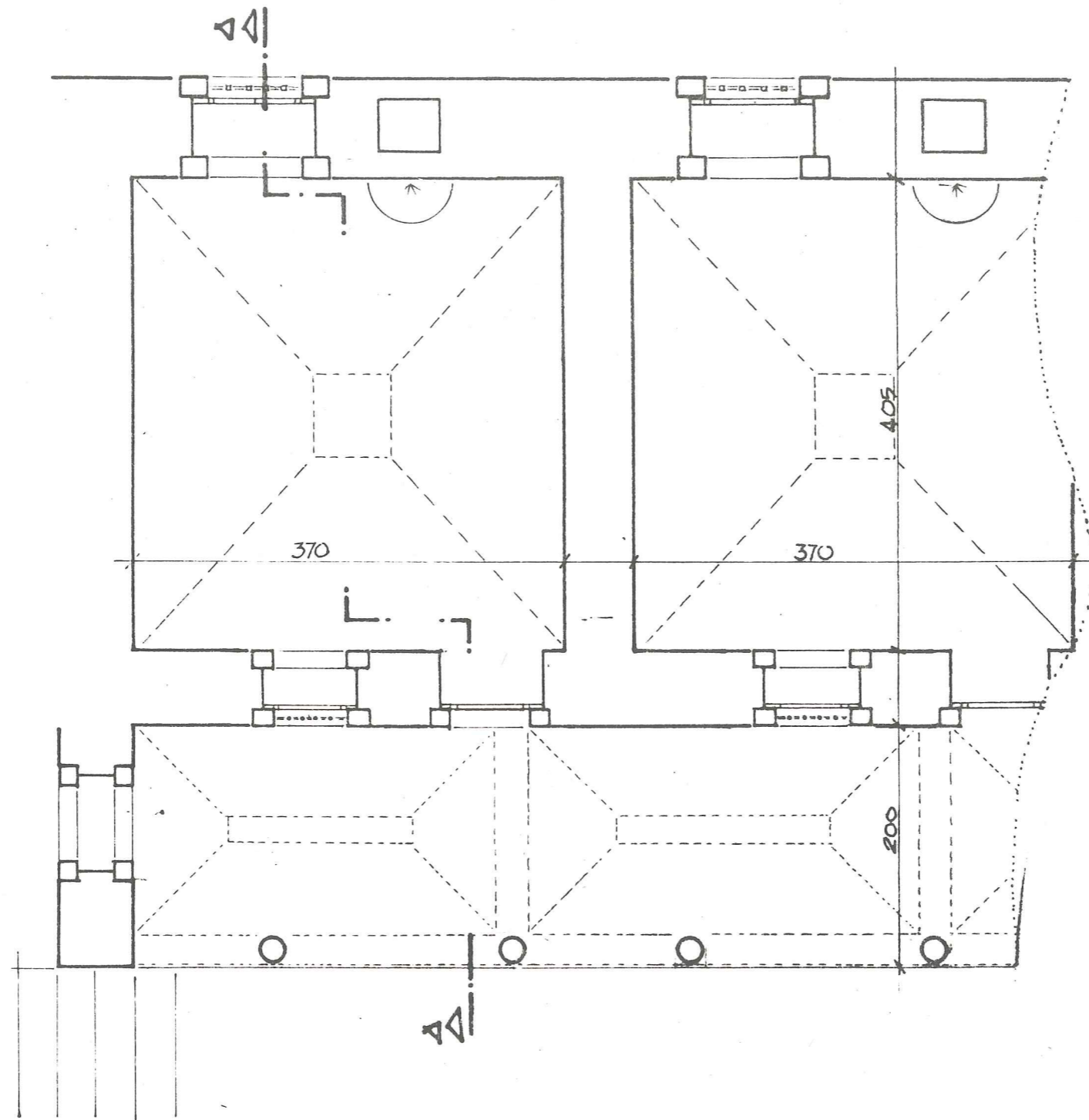

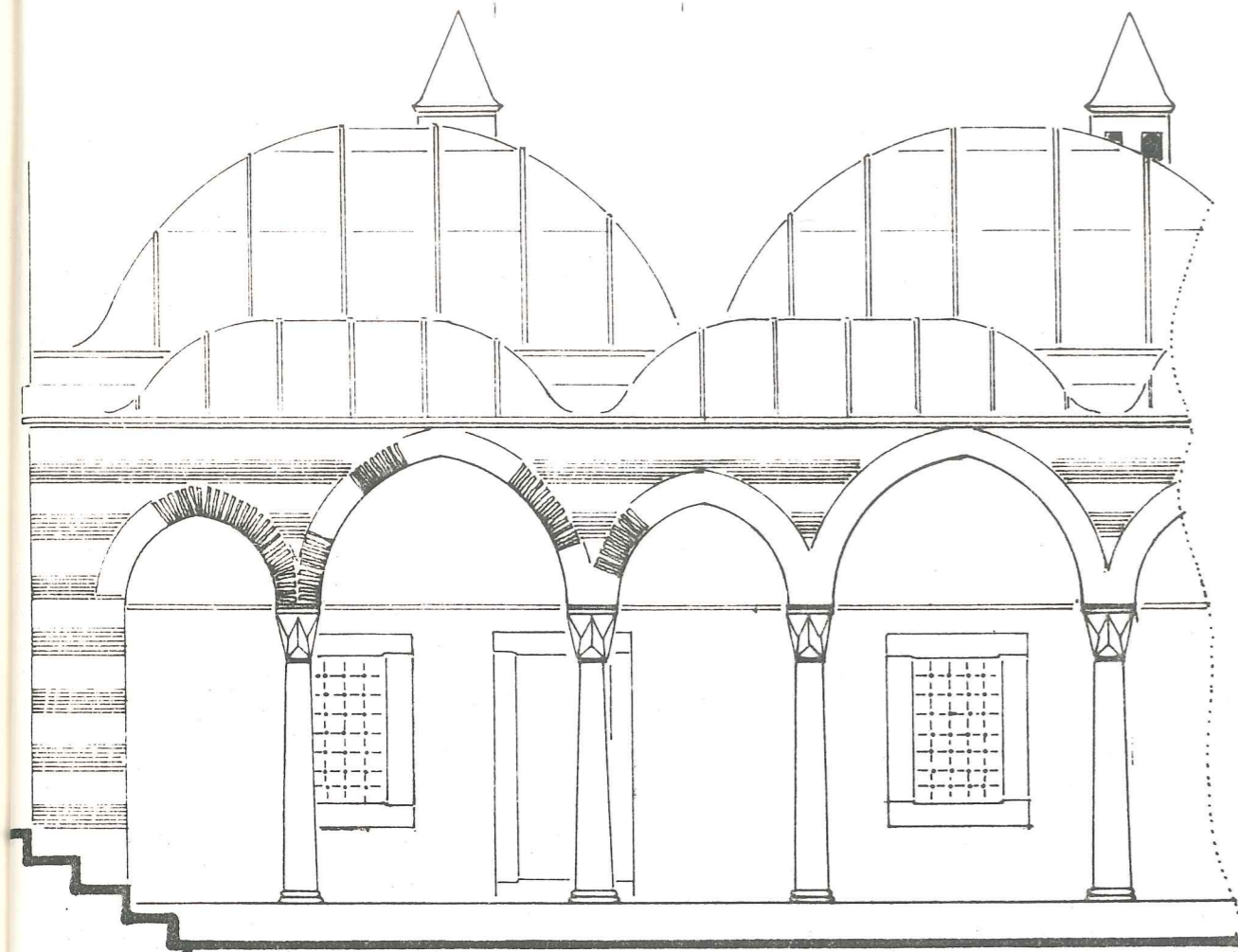
A-A KESİTİ 1/100

KUZEV DIŞ CEPHE 1/100

PLAN

+620

+540

+340

±0.00

-0.25

GÖRÜNÜŞ

+405

+340

±0.00

KURSU ÖRTÜ
GİZLİ SIVA
İMİTASYON TOĞRA ANI AÇITILAN
SIVA

+620

+385

SÖVE

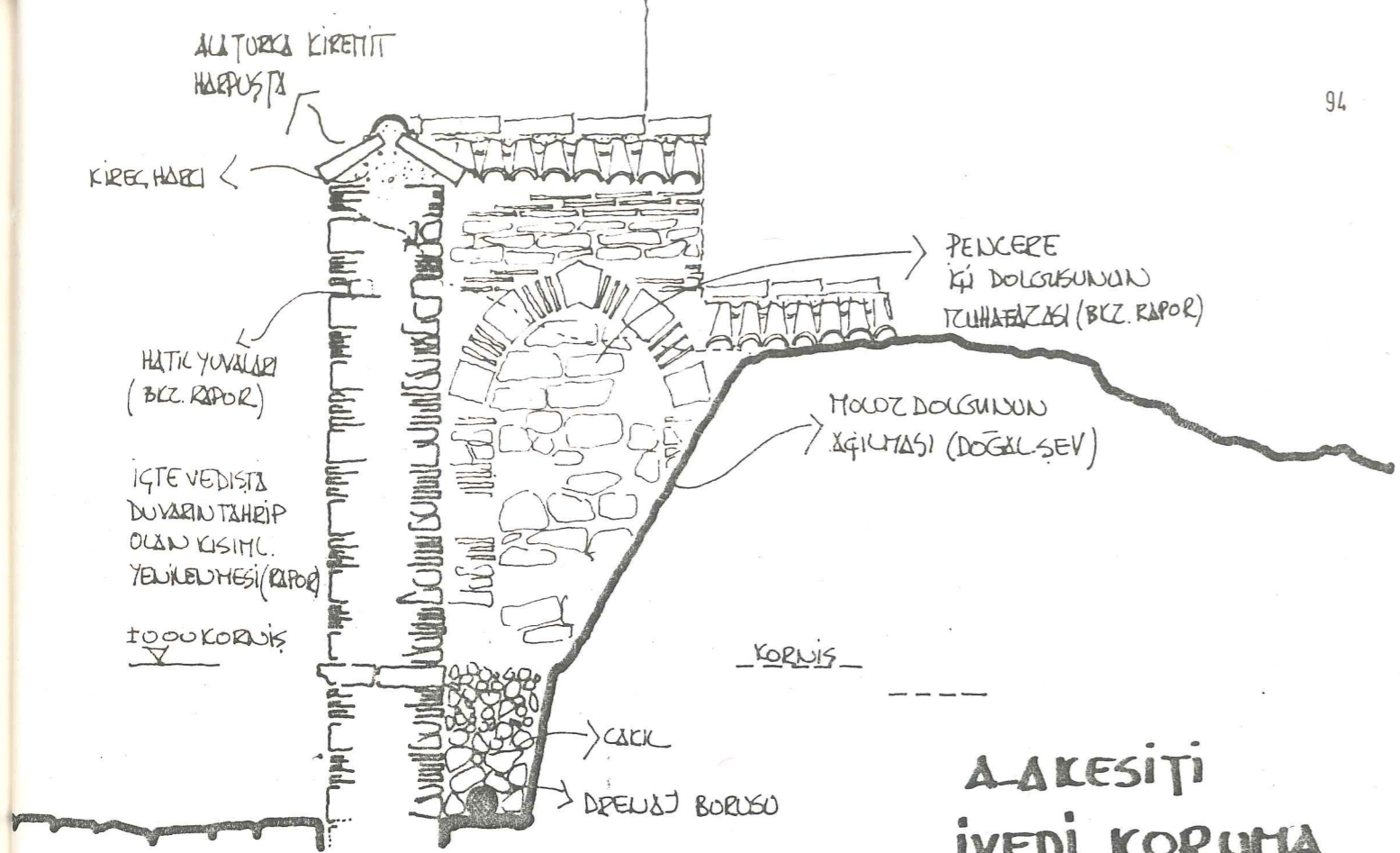
ACTIC-ED TOĞRA ANI
HAES

+0.10

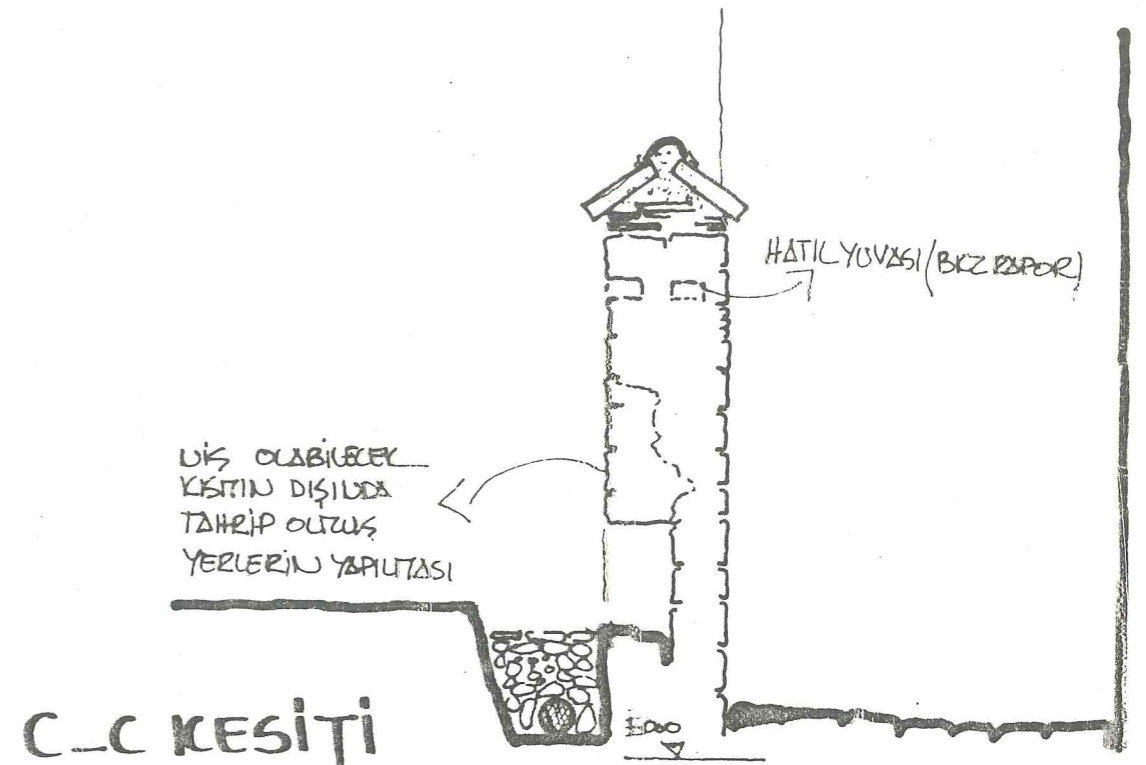
±0.00

-110

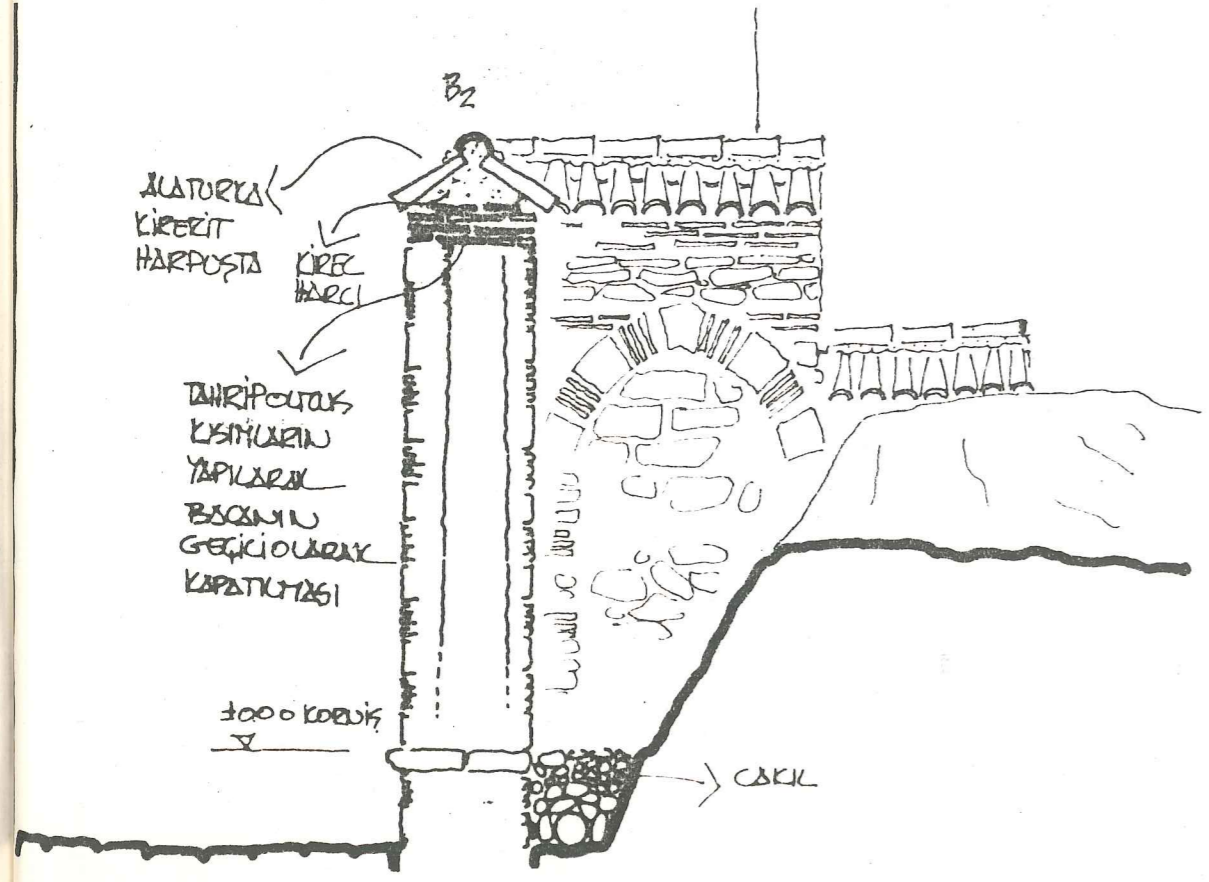
KESİT

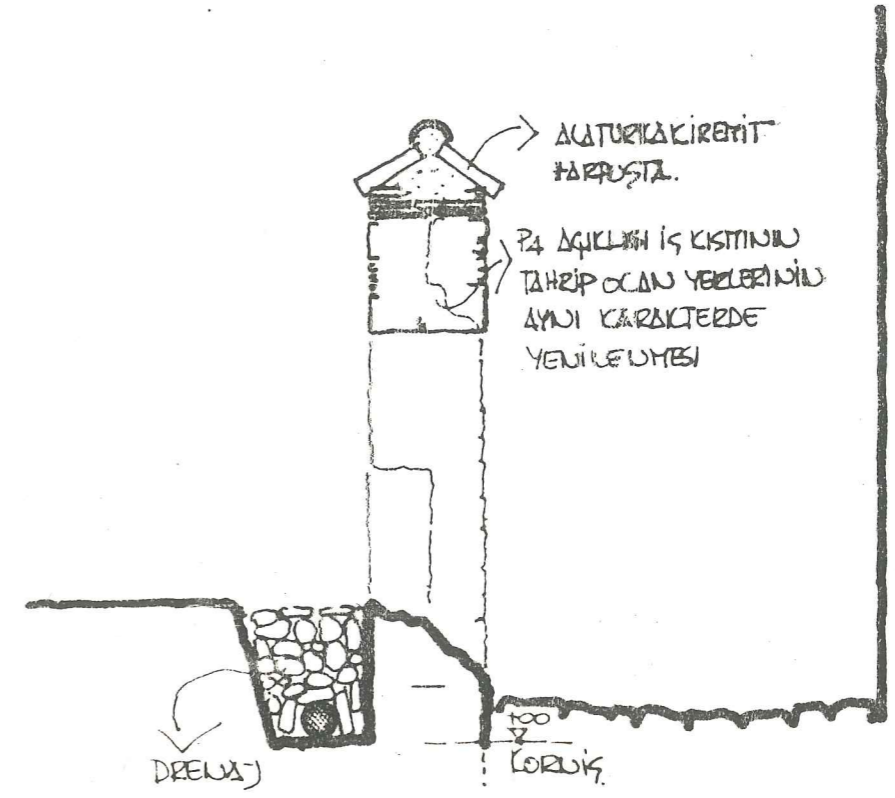
**A-A KESİTİ
İVEDİ KORUMA
ÖNLEMLERİ**

**C-C KESİTİ
İVEDİ KORUMA ÖNL.**

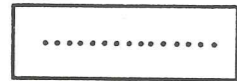

**B-B KESİTİ
İVEDİ KORUMA
ÖNLEMLERİ**

**C1 KESİTİ
İVEDİ KORUMA
ÖNLEMLERİ.**

TRAFİK DÜZENLEMİ ÖNERİSİ

SİT SINIRLARI

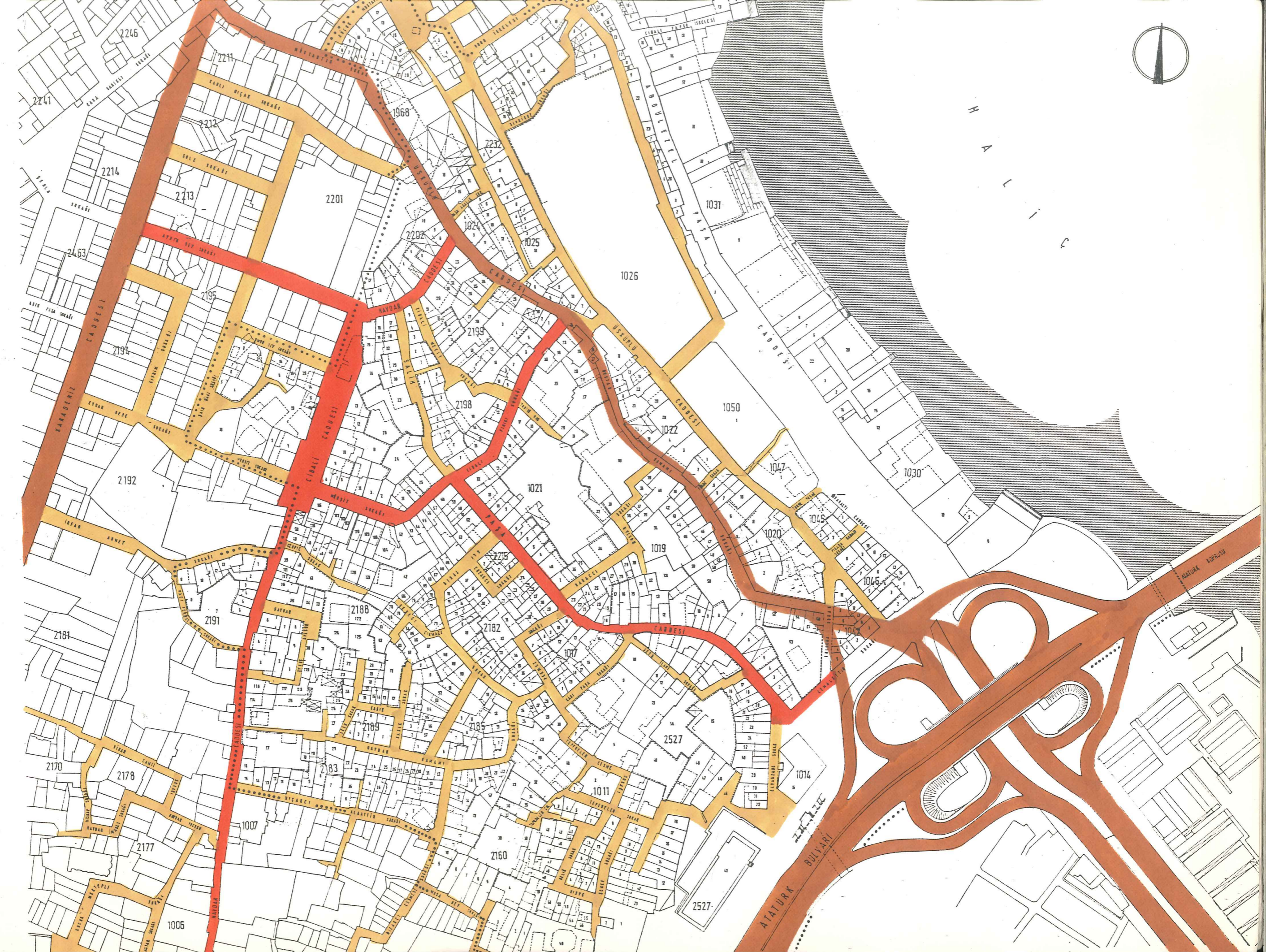
ARAÇ TRAFİĞİNE AÇIK YOLLAR

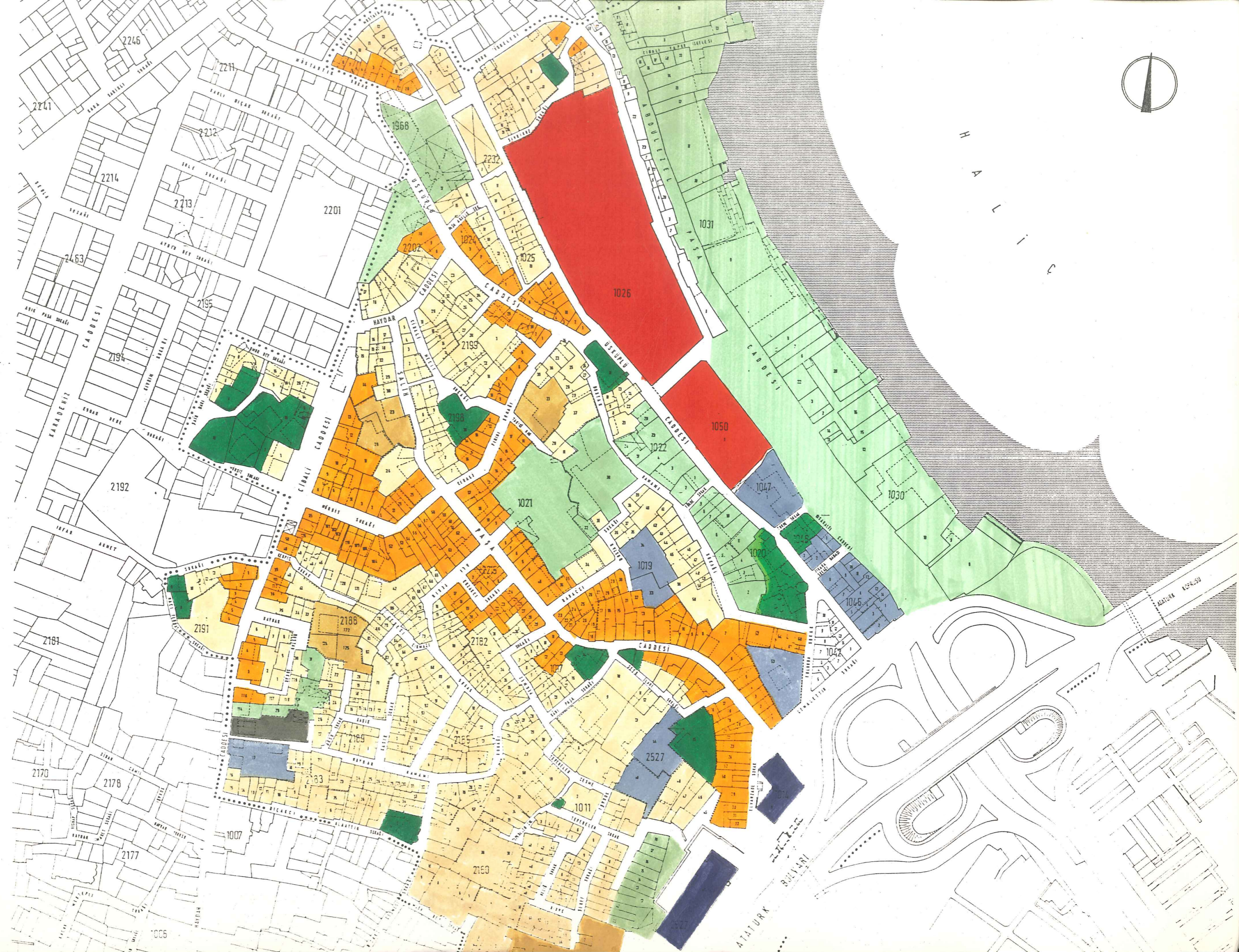

BELİRLİ ZAMANLARDA ARAÇ TRAFİĞİNE AÇILACAK YOLLAR

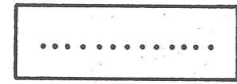

YAYA TRAFİĞİNE AYRILAN YOLLAR

SİT ALANI MEKAN DÜZENLEME ÖNERİSİ

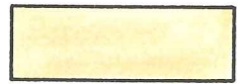
SİT SINIRLARI

ZEMİN KATI KÜÇÜK ESNAF ÜST KATI
PANSİYON OLARAK KULLANIMA AÇILACAK YAPILAR

OTEL-LOKANTA OLARAK DÜZENLENECEK YAPILAR

KONUT VE PANSİYON OLARAK KULLANIMA
AÇILACAK YAPILAR

RESMİ YAPILAR

EĞİTİM YAPILARI

DİNİ YAPILAR

BOŞ ZAMANLARI DEĞERLENDİRME MERKEZLERİ
OLARAK DÜZENLENECEK YERLER

ÇOCUK PARKI, AÇIK SPOR ALANLARI, GEZİ YOLLARI
VE YEŞİL ALAN OLARAK DÜZENLENECEK BÖLGELER

Önerilen Koruma ve Yeniden Düzenleme Planı Hakkında Açıklama

1- Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Öneriler

Araştırma bölgesindeki yapılar morfolojik açıdan şu şekilde sınıflandırılmıştır.

Mevcut yapılar.

a- 1.derecede korunacak yapılar:

Plan özellikleri dikkate alınarak onarılıp, restorasyonu yapılacak ve korunacak önemli yapılardır. Gayrimenkul eski eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun birinci gurup olarak belirttiği yapılardır.

b- 2.derecede korunacak yapılar:

Sokak cephesi aynen korunarak, içinde yeni konut ve pansiyon birimlerinin tasarlanacağı binalardır. Gayrimenkul eski eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun ikinci gurup olarak kabul ettiği yapılardır.

c- Tarihi Karakteri olmadığı halde korunacak yapılar:

Şu anda çevreyi bozmayan ve kullanım açısından özelliğini kaybetmemiş yapılardır.

d- Cephe düzenlenmesi ile korunacak yapılar:

Bu yapıların çevreye uyumsuz olan cepheleri yenilenecektir. Yapılan balkonlar kapatılacak, pencereler çevreye uygun ölçü birimlerine göre yenilenecektir. Ayrıca malzeme uyumluluğu sağlanacaktır. Örneğin, bir ahşap yapının yanına yapılmış, betebe ile kaplanmış bir evin cephesinin ahşap malzeme ile yenilenmesi ve çevreye uyumlu hale getirilmesi mümkündür.

e- Çevreye aykırı yapılar:

Bu yapılar genelde 4-5 katlı betonarme apartman-

lardır. Zaman içerisinde bu binaların üst katları istismlâk edilerek uygun gabariye getirilip, cephe düzenlenmesi ile de çevreye uyumları sağlanabilir.

f- Yıkılması gerekli yapılar:

Bu yapılar ahşap evlere bitişik veya ayrı olarak yapılmış her türlü malzemenin kullanıldığı gecekondulardır. Ayıklanıp yıkılmaları gereklidir.

Ayrıca, büyük hurda demir depoları ve atölyelerin de istismlâk edilerek yıkılmaları ve yerlerine yeni düzenlemelerin getirilmesi gereklidir.

Bugün uygulanmakta olan Haliç Projesi ile Abdül- ezel Paşa caddesi - Haliç arasındaki kıyı bölgesini işgal eden iş yerlerinin bir kısmı kaldırılmış, bir kısmı da kaldırılmaktadır. Kaldırılan iş yerlerinin yerine yeşil alan ve parklar yapılmaktadır.

Konutlarda ise, bir aile için yapılmış olan 3 katlı ahşap yapılar, 3 ayrı aile için düzenlenebileceği gibi pansiyon olarak da düzenlenebilir (öneri projesi 1). Ayrıca ısıtma ve diğer alt yapılar ortak olarak yapılardan dışarıda merkezi bir sistem ile çözülebilir. Bu 2202, 2199, 2183, 2160, 2182, 1021, 2188 numaralı yapı adaları için uygundur.

1021 numaralı yapı adasının içi, mevcut konutlar için, yeteri kadar arkabahçe bırakıldıktan sonraki kısımlar, yeşil alan, çocuk bahçesi ve park olarak düzenlenmelidir.

Otopark sorunu ise, yine bu adanın yıkılması gereken 30 ve 37 numaralı parsellerindeki depoların istismlâk edilmesi ile sağlanabilir. Otoparka ulaşım ise, Bostan Hamamı sokağından olacaktır (Trafik düzenleme önerisi).

Haydar ve Salih Paşa caddelerinde yapıların zemin katlarında küçük alışverişlerin yapıldığı dükkanlar vardır (bakka, manav, eczane, kırtasiyeci, pastane, fırın v.b.). Hemen hemen her saatında bu caddeler hareketlidir. Bundan dolayı araç trafiğine günün belli saatlerinde izin verilmelidir. Bu caddelerin dışındaki dar ara sokaklar sadece yayalara açılmalıdır. Cibali ile Fatih arasındaki araç trafiği

Karadeniz caddesine kaydırılmalıdır (Trafik düzenleme ön.).

Bölgede çok önemli tarihi odaklar vardır. Bunlardan en önemlilerden biri Haydar Medresesi ve Hamamıdır. Bu yapıların restitüsyonları yapılmalı, yeni fonksiyonlar verilerek değerlendirilmelidir (öneri projesi 3). Önemli bir merkez olan Asıkpaşa Camiinin de çevre düzenlenmesi ve onarımı yapılmalıdır (öneri projesi 2). Abdülezel Paşa caddesi üzerinde, Cibali vapur iskelesi karşısında bulunan ve Cibali semtinin giriş aksında yer alan tarihi Cibali kapısı ve buna bitişik Cibali karakolunun restorasyonu yapılmalıdır.

Haliç ile ilgili olarak bugün yapılan çalışmalardan başka, daha önceleri de bu konuda çeşitli çalışmalar da bulunulmuştur. Fakat son zamanlarda uygulamaya dönük çalışmalar arttırılmıştır. Rantabl olmaktan çıkmış olması nedeniyle gittikçe kendi kendini yok eden bir sanayinin buradan kaldırılmasına dönük bir hareketin de açıkca başlamış olduğu görülmektedir. Haliç'in temizlenmesi, başarıya ulaştığı zaman bu çevrenin yeni kullanımında, artık bir daha Kağıthane'nin insancıl kullanımına dönmek mümkün olmasa bile, hiç olmazsa bu kadar sağlıklı bir çevre kullanımı, kentin ana damarı olan bu su parçasının üzerinden kalkmış olur. Dünyanın eşsiz bir nimeti olan Haliç'i koruma görevini de, herhalde ne pahasına olursa olsun süratle sağlamak, İstanbul'un temel koruma ve kurtarılma konularından ve programlarından biri olmalıdır.

2- İdari ve yasal öneriler

Uzun zamandan beri çeşitli topluluklarda söylendiği gibi uygulamaya dönük çalışmaları yapacak olan Belediyelerdir. Günümüzde bağımsız Belediyeler oluşturulmuş ve bunlar Ana Kent Büyük Belediyesine bağlanmıştır. Bunun yanında belediyelerin gelir kaynaklarının arttırılması için yeni yasalar çıkarılmıştır. Yalnız Haliç'te yapılacak büyük çaplı koruma ve yenileme çalışması için bir çok kuruluş arasında iş birliği ve koordinasyon sağlanmalıdır. Bu kuruluşlar şunlardır:

- a- Bayındırlık Bakanlığı
  - a.1. İstanbul Liman Bölge Müdürlüğü
  - a.2. KGM 1.ve 17. Bölge Müdürlükleri
  - a.3. İstanbul Yapı İşleri Bölge Müdürlüğü
- b- İmar ve İskân Bakanlığı
  - a.1. Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosu
  - a.2. İstanbul İl Yapı Müdürlüğü
  - a.3. İller Bankası Genel Müdürlüğü
  - a.4. Emlâk Kredi Bankası Genel Müdürlüğü
  - a.5. Arsa Ofisi Genel Müdürlüğü
- c- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
  - a.1. Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
  - a.2. Devlet Su İşleri 14. Bölge Müdürlüğü, İstanbul Bölgesi
- d- Ulaştırma Bakanlığı
  - a.1. Limanlar Dairesi Reisliği
  - a.2. Marmara Bölge Müdürlüğü, İstanbul Bölgesi
  - a.3. Ulaştırma Koordinasyon İdaresi
- e- Başbakanlık
  - a.1. Devlet Planlama Teşkilatı
  - a.2. Toprak ve Tarım Reformu İstanbul Bölge Müdürlüğü
  - a.3. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü İstanbul İl Müdürlüğü
- f- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
  - a.1. İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü
  - a.2. Sosyal Sigortalar Genel Müdürlüğü

NOTLAR

- 1- Incicyan, XVIII. Asırda İstanbul, s. 83-87.
- 2- Arel, Batılılaşma Süreci, s. 13-14.
- 3- Eldem, Fener'de Yeniden Düzenleme Planı, s.13.
- 4- Türk Ansiklopedisi, cilt XVIII, 1970, s.370.
- 5- Türk Ansiklopedisi, cilt IX, 1958, s. 130.
- 6- Türk Ansiklopedisi, cilt XVIII, 1970, s. 371.
- 7- ibid.
- 8- Incicyan, op.cit., s. 81.
- 9- Bu kitabeler 17 ve 18 envanter numarası ile Arkeoloji Müzesindedir.
- 10- Dirimtekin, Haliç Surları, s. 7.
- 11- Türk Ansiklopedisi, cilt XVIII, 1970, s. 371.
- 12- ibid., s. 372.
- 13- Alsan, Tarihçi Kalemle İstanbul, s. 175.
- 14- Türk Ansiklopedisi, cilt XVIII, 1970, s. 372.
- 15- Koçu, İstanbul Ansiklopedisi, cilt 7, s. 3554-3560.
- 16- Yamaner, Fener Evleri, s. 21.
- 17- Matran, İstanbul dans le seconde moitié du XVII siecle, s. 47.
- 18- Türk Ansiklopedisi, cilt XVIII, 1970, s. 372.
- 19- de Amicis, İstanbul, s.184.
- 20- Türk Ansiklopedisi, cilt XVIII, 1970, s. 372.
- 21- ibid., s. 373.
- 22- Dirimtekin, op.cit., s. VII, VIII.
- 23- Kömürcüyan, İstanbul Tarihi, s. 174.
- 24- Dirimtekin, op.cit., s. 17.
- 25- ibid., s. 72.
- 26- Koçu, op.cit., s. 3554.
- 27- ibid., s. 3555.
- 28- ibid., s. 3556.
- 29- ibid., s. 3559.
- 30- Tezcan, " Haliç ve Çevresi ", s. 28-41.

- 31- Eldem, op.cit., s. 56-57.
- 32- Arıç, Haliç-Küçükçekmece, s. 27.
- 33- ibid.,
- 34- Barkan-Ayverdi, Vakıflar Tahrir Defteri, s. 273.
- 35- Öz, İstanbul Camileri I, s. 24.
- 36- Tanışık, İstanbul Çesmeleri I, s. 14-15.
- 37- Öz, op.cit., s. 36.
- 38- ibid., s. 40.
- 39- Tanışık, op.cit., s. 16.
- 40- Öz, op.cit., s. 52.
- 41- ibid., s. 69.
- 42- ibid., s. 67.
- 43- ibid., s. 84.
- 44- Tanışık, op.cit., s. 122-123.
- 45- Öz, op.cit., s. 74.
- 46- ibid., s. 149.
- 47- Tanışık, op.cit., s. 338-340.
- 48- Koçu, op.cit., s. 3548.
- 49- ibid., s. 3552.

KAYNAKLAR

ALSAN, Nebil Fazıl, Şair Edip ve Tarihçi Kalemikle İstanbul, Büyük İstanbul Derneği Yayını no: 3, İstanbul, 1973.

AREL, Ayda, Onsekizinci Yüzyıl İstanbul Mimarisinde Batılılaşma Süreci, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını, 1975.

ARIÇ, Cazibe, Haliç-Küçükçekmece Gölü Bölgesinin Jeolojisi, İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi Yayını, 1955.

BARKAN, Ö.L.; Ayverdi, E.Hakkı, İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 Tarihli (1546), İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayın no: 61, İstanbul, 1970.

" Byzantion ", Türk Ansiklopedisi, cilt IX, 1958, s.130-148.

de AMICIS, Edmondo, İstanbul (1874), çev.Beynun Akyavaş, Kültür Bakanlığı Yayınları no: 382, Ankara, 1981.

DİRİMTEKİN, Feridun, Fetihden Önce Haliç Surları, İstanbul, İstanbul Fetih Cemiyeti Yayını, 1956.

" Haliç ", Türk Ansiklopedisi, cilt XVIII, 1970, s. 370-373.

ELDEM, Sedat Hakkı, İstanbul Anıları, Yazarın Kendi Yayını, İstanbul, 1979.

ELDEM, Sibel, " Fener'de Koruma ve Yeniden Düzenleme Planı Araştırması ", İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1981.

İNCİCİYAN, P.G., XVIII Asırda İstanbul, çeviri ve notlar: Hrand D. Andreasyan, İstanbul Fetih Cemiyeti İstanbul Enstitüsü Yayın no: 19, İstanbul, 1956.

KOÇU, R. Ekrem, " Cibali ", İstanbul Ansiklopedisi, cilt 7, 1963, s.3547- 3560.

KÖMÜRCÜYAN, Eremya Çelebi, İstanbul Tarihi XVII. Asırda İstanbul, çeviri ve notlar: Hrand D. Andreasyan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları no: 506, İstanbul, 1952.

MATRAN, Robert, İstanbul dans la seconde moitié du XVII. siècle, Paris, 1962.

ÖZ, Tahsin, İstanbul Camileri, cilt I, Türk Tarih Kurumu Yayını, VI. Dizi, Sa: 5 Ankara, 1962.

RANIŞIK, İbrahim Hilmi, İstanbul Çeşmeleri I, İstanbul Ciheti, T.C. Maarif Vekilliği Antikite ve Müzeler Müdürlüğü Yayınlarından, Seri II, sayı: 3, İstanbul, 1943.

TEZCAN, Semih ve diğerleri, " Haliç ve Çevresi Düzenleme Çalışması ", Mimarlık, sayı no: 157, Nisan 1978, s. 28- 41.

YAMANER, Gülen, " Eski Haliç Yerleşme Bölgesi Fener Mahallesi ve Fener Evleri Üzerine Koruma Çalışması", İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1984.

ÖZGEÇMİŞ

1. Mart 1957 yılında Malatya'da doğdum.

İlk öğrenimimi, Kadıköy İhsan Sungu İlkokulunda, Orta öğrenimimi Kadıköy Kemal Atatürk Orta Okulu ve Haydarpaşa Lisesinde tamamladım.

Lisans eğitimimi, Beşiktaş D.G.S.A. Mimarlık Yüksek Okulu gece bölümünde yaparak 1981 yılında mezun oldum.

1981-1983 yılları arasında askerlik görevimi y. Subay olarak Hataş'da yerine getirdim.

1976 dan 1985 sonuna kadar bir senesi İstanbul Belediyesi T.A.S.K. bürosunda olmak üzere özel mimarlık bürolarında çalıştım.